14.993
5/3

Athenaeum
olvasótára

BOURGET

Végzetes
idyll

Olcsó
könyvtár
3.

N. M.

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Szechenyi Könyvtár

PAUL BOURGET

* *

VÉGZETES IDYLL.

REGÉNY HÁROM KÖTETBEN.

FORDITOTTA

CSERHALMI H. IRÉN.

HARMADIK KÖTET.

KÖTELES PÉLDÁNY
A MAGY. NEMZETI MUZEUM RÉSZÉRE

BUDAPEST.
AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA.
1896.

EGYEDÜL JOGOSITOTT FORDITÁS.

A N. M. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

14993/5/3

R2

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Növadéknapló
1897 év. 87 sz.

R 1965

Budapest, 1896. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

I.

Az az édes öröm, mely Ely szivét elárasztotta, midőn Péterrel való éjjeli légyottjain tapasztalta, hogy Olivier nem fecsegett, sajnos, nem soká tartott. Sokkal jobban ismerte hajdani szeretőjét, semhogy tisztában nem lett volna azzal, miként ez csak egy folyton fenyegető veszély pillanatnyi felfüggesztése. Tudta, hogy Olivier mikép gondolkodik felőle és tudta azt is, hogy világfájdalomtól elhomályosult pesszimista szelleme minő rettenetes, őrjöngő, sötét viziókra képes. Mért itélné őt meg ma máskép, mint ahogy megitélte volt kölcsönös szerelmük idejében, a tiszteletlenség és megvetés ama durva, vad nyerseségével, mely a fiatal asszony önérzetét akkoriban oly mélyen megsértette és fellázitotta? Ely tudta, hogy Olivier mennyire szereti Hautefeuillet, minő féltékeny és aggódó barátsággal csügg rajta. Nem, nem, ő nem fogja szivének drága barátját, elkeseredett küzdelem nélkül, átengedni volt szeretője szerelmének; már csak

azért sem, hogy kiragadja őt annak veszedelmes befolyása alól.

És a hajdani szerető finom emberismerete nem csalódott, midőn sejtette, hogy ebben az emberben, kinek gyülöletre hajló, beteges érzékiségét ismerte, a legvadabb, a legaljasabb féltékenység fog ébredni, mihelyt megtudja a valót. Hisz erre az indulatára számitott ő végzetes játéka kezdetén, midőn a bosszú ama tervét szőtte, melyet most szégyenkedve megbánt és röstelt. Mindezek a nyomós okok rögtön Hautefeuille távozása után czikáztak át agyán. Ma is, mint ahogy először tette volt, a melegház ajtajáig kisérte és kezénél fogva vezette le a sötétben a szalonon keresztül; és mély meghatottsággal, boldog büszkeséggel tapasztalta azt, hogy a rajta kapatás veszélye iránt közömbös fiatal ember keze nem reszket az övében.

Midőn az éj hüs szellője érintette forró arczát és lázban égő testét, Ely megborzongott. Egy utolsó ölelés; ajkuk egy utolsó mohó, édes csókba forrt csak össze, a válás csókjába, mely mindig szivszaggató, mikor az ember szeret; mert oh, a sors oly áruló, oly kegyetlen és a szerencsétlenség oly gyors lábon jár. Egy pár perczig lenn várakozott és hallgatta, mint hangzanak el kedvese léptei a kert fövényén; aztán visszavonult ujra a hálószobájába, hol magányos ágyában kedvese hült helyét találta. A válás hirtelen lelkére borult buskomorságának homályában lelke feleszmélt a feledés és a

kéj ittasitó mámorából, mely az utóbbi időben elkábitotta. A valóság tudata egész világosan támadt fel lelkében és a félelem felébredt benne.

Ez a lelkén átnyilaló félelem éles, de rövid tartamú volt. Ely olyan család gyermeke volt, mely hozzá szokott a háborúhoz. Ő gyakorlati tettben erélyes elhatározásokra volt képes és elméletben azzal a lelki erővel birt, amely a helyzettel meg tud számolni és tiszta képet tud magának alkotni róla.

Az ilyen erős és éleslátású lelkek nem fecsérelik el az időt beteges képzelődés lázkáprázataira, a minőbe a gyönge lelkek őrjöngésig belebódulnak, hanem világosan tudják, hogy közelg a veszély.

Igy Ely már akkor is, amidőn Hautefeuille iránti, folyton növekvő szenvedélye tetőpontját érte el — mint ahogy azt Brionnénak tett bizalmas vallomásai bizonyitották — teljes biztossággal előre látta azt, hogy szerelme, Oliviernek Péter iránti barátságával, veszedelmes összeütközésbe fog jönni. Hanem ugyane hősies szembenézés a valósággal, egyszersmind azt is hozza magával, hogy az ilyen bátor lelkü emberek, ha már utjokban találkoznak a kikerülhetetlen veszélylyel, meg is tudják mérlegelni annak horderejét. Ők hajszálnyi pontossággal ismerik az őket fenyegető válságot és meg van az a lelki erejük is, hogy a legkétségbeesettebb perczekben is remélni merjenek még és tudják azt is, hogy mért.

És ámbár Carlsbergné lelkén egy perczre szi-

vetfacsaró kinos aggodalom vett is erőt, midőn fejét lehajtotta az édes kéjtől áthevitett párnákra, melyek kedvese távozása után gyötrő álmatlanság vánkosaivá váltak; másnap reggel ujra hősies bizalommal tekintett a jövőbe.

Remélt!

Remélt — még pedig olyan tényekre alapitotta a reményét, melyeket ép oly tisztán és világosan látott maga előtt, mint ahogy apja, a csatatedzett tábornok, maga előtt láthatta volna a csatatervét. Először is bizott ama szerelemben, mely minden valószinüség szerint Olivier lelkét tölti el fiatal feleségével szemben. Hisz ő maga is tapasztalta önönmagán, mennyire megifjodik a sziv egy tiszta, üde, ifju lélek iránti szerelem édes megilletődésében; mennyire átalakul, ujjászületik, átgyúródik és feléled egész erkölcsi valónk ez érzelemben; mint tanulja meg ujra az ily üde, ártatlan gyermekekkel való szerelmes érintkezésben bizni a jóban, nagylelkű elnézéssel lenni mások gyöngéi iránt; mint ébred benne a könyörületesség nemessége; mint tisztul meg a gyalázatos gyülölködés, a régi szégyenletes érzelmek szennyétől.

Olivier szabad választása szerint eljegyzett magának egy ilyen üde, ifju gyermekleányt, akit szeretett és aki őt is szereti. Mért ne érezte volna ő is az ifjuság és lelki tisztaság jóleső befolyását? És e lelki ujjászületésben hogy lehetne szive arra, hogy megrontson egy asszonyt, ki, bár sok szenve-

dést okozhatott neki valamikor, kit ellenséges haraggal, szigoruan itélt el ugyan, de kinek jelenlegi őszinteségében nem fog kételkedhetni.

Ely Péter iránti szenvedélyes szeretetének őszinteségében is bizott, meg abban, hogy Olivier minden gyanut eloszlató, szemmellátható bizonyossággal fogja tapasztalni, hogy barátja boldog. Azt mondotta magában, hogy mihelyt a bizalmatlanság első felindulása elmult, Olivier gondolkodni, kutatni fog.

Tapasztalni fogja, hogy Péterrel szemben ama hibák egyike sem terheli, amelyeket hajdan bűnül róvott fel neki; sem gőg, sem könnyelmüség, sem kaczérság . . . Hisz ő oly egyszerű, oly őszinte, oly becsületes volt a szerelmében.

Mint minden ember, Ely is lehetetlennek hitte, hogy valaki félreértse szivének igaz érzelmeit.

És azután bizott mindkettőjük lovagias becsületében; először is Péter lovagiasságában, ki nemcsak, hogy meg nem fogja emliteni az ő nevét — amiről Ely teljesen meg volt győződve — hanem a ki egész lelki erejét kifejtve, legmeghittebb barátjával se fogja sejtetni édes titkát.

Aztán bizott Olivier férfias becsületében, akiről tudta, hogy minő lelkiismeretes lovagias tapintat dolgában, mily kifogástalan gentleman és mily gondosan fontolja meg szavait. Nem, ő se fog szólni. Mert volt kedvese nevét emlegetni, midőn ez a szerelem bizonyos titokzatosság leple alatt szövődött és megszakadt; az annyi volna, mint egy hallgatag

megállapodás ellen véteni, mely a lovagias férfi előtt ép oly szent, mint a becsületszó. Ezzel a maga szemében lealacsonyitaná magát. Olivier sokkal jobban tisztelte önmagát, semhogy ilyen ballépést követne el, ha csak nem valami őrjöngő fájdalomroham lelkét elhomályositó kitörésében.

Ez a roham pedig nem fog beállani; nem állhat be a jelenlegi körülmények közt, midőn mint boldog, nős ember, hosszu hónapok után, majdnem két év multán, viszontlátják egymást... Nem, nem; a fájdalom ily észbontó válságai nem állhatnak be; és aztán barátján sem fog szántszándékkal ilyen sebet ejteni.

Végül pedig — ez volt Ely reményének utolsó, legbiztosabb támasza és ez bizonyitja, mily alaposan ismerte Olivier jellemét — ha Olivier Péter előtt megemlitené a nevét, az annyi volna, mintha egy nő árnyát idézné fel közöttük; ez pedig beszennyezné barátságuk eszményi tisztaságát, melyre soha homályositó felleg nem borult még. És ha Olivier önmaga iránti tiszteletből nem hallgatna is, ezt a szent érzelmet kegyeletben fogja tartani.

Ilyen és hasonló gondolatok kóvályogtak a boldogtalan asszony agyában Olivier Cannesba érkezésének napján; és ez volt az a nap, midőn a fiatal férj gyanakvó föltevései testet öltöttek, midőn a gyanus jelek Corancez jóhiszemü és legtisztább szándékkal elejtett, de soha jóvá nem tehető szavaiban mind abszolut bizonyossággá tömörültek.

Carlsberg Ely ez édes reménynyel kecsegtető feltevéseit józan esze sugallta; ugyancsak a józan ész egymásután hiusitotta meg minden reményét, mindjárt az első hét folyamán, mely Olivier visszatérését követte; még pedig anélkül, hogy Oliviervel csak egyszer is találkozott volna. Ő semmitől se rettegett annyira, mint attól, hogy vele szembe találna kerülni; és mégis mennyivel jobban szeretett volna egy bármily heves, nyilt összekocczanást, mint e teljes, minden érintkezést kerülő, visszavonulást, mely a fiatal ember részéről szántszándékos volt, mert még az illem szabályaival is ellenkezett.

Egyetlen egy eszköze volt Elynek a valóság kipuhatolására: Hautefeuille bizalmas beszélgetései.

Minő új fájdalom volt ez az ő kinszenvedése közepett. Minő ujabb kinos aggodalom az ő rettegő aggodalmai között.

Csak Hautefeuille révén hallott ő egy egész álló hétig Olivierről beszélni. Hautefeuille révén volt ő szemtanuja annak az erkölcsi drámának, mely hajdani szeretőjének szivében lezajlott. Péter ugyanis mit se talált természetesebbnek, mint hogy kedves meghittjének hiven beszámoljon arról az aggódó nyugtalanságról, melylyel barátja furcsa magaviselete eltöltötte a lelkét.

Péter korántsem sejtette, hogy a legkisebb részlet is mély, rettentő jelentőséget nyer Ely szemében. E halálos kinnal és gyötrelemmel teljes nyolcz nap alatt csevegésük mind mélyebb és mé-

lyebb bepillantást nyujtott Elynek Olivier lelkének vészes örvényébe és e felfedezések mindegyike először a katasztrófa lehetőségét, aztán közeledését, végre kikerülhetlen biztosságát hirdette.

Az első tőrszúrás a monte-carlói ebédet követő napon nyilalt Ely szivébe, midőn Pétert viszontlátta, még pedig nem a szokott éjjeli találka titkos meghittségében, hanem ama fényes estély alkalmával, melyről Péter a vasuton említést tett Coranceznek. Péter későn érkezett csak, tizenegy óra felé, midőn a nyaraló fogadótermei már megteltek előkelő vendégekkel.

— Olivier barátom nem akart elengedni, szólt Carlsbergné előtt mentegetve késő megjelenését, azt hittem már, hogy el nem szabadulhatok tőle soha.

— Ő bizonyára szerette volna önt a maga számára lefoglalni, miután oly régen nem látták egymást.

Aztán dobogó szivvel folytatta, mert attól tartott, hogy most megtudja, vajjon Du Prat, midőn látta, hogy Hautefeuille ő hozzá hivatalos, nem-e szalajtott ki valami fitymáló megjegyzést.

— A régi jó barát érzékenységét kimélni kell.

— Oh nem, ő nem érzékeny; ő tudja, milyen őszintén ragaszkodom hozzá. Nem, azzal tartóztatott, hogy önmagáról és boldogtalan házasságáról beszélt.

Aztán szomoruan tette hozzá:

— Szegény Olivier, olyan boldogtalan. A

neje olyan kevéssé illik hozzá... Nem érti a férjét. Olivier nem szereti őt és ő se szereti a férjét... Oh ez rettenetes!

Igy hát Olivier szivének boldog szerelemben való megifjodása, az érzelem ujjászületése, melyre hajdani kedvese számitott, dőre illuziónak bizonyult.

Sőt mi több, ezt az embert boldogtalanná tette az a házasság, melyet Ely a feledés biztos zálogának vélt.

Ez a felfedezés oly nagy horderejünek tünt fel előtte és oly komolyan veszélyeztette saját boldogságát, hogy szeretett volna bővebbet tudni róla és a kis szalon egy szögletében hosszasan időzve, élénk érdeklődésre valló kérdésekkel faggatta Pétert. A saját hálószobájába vezető titkos lépcső bejáratánál álltak. Ez a szalon, melyen ők az éj sötét homályában, összefogódzkodva, nesztelenül szoktak végig surranni, a tettenkapás veszélyének perczeiben — ama éles ellentétek egyikénél fogva, mely két szerelmes szivben még tüzesebb lángra lobbantja a bünrészesség izzó, kéjes édességét — e perczben fényárban uszott és élénk, pezsdülő élettől lüktetett.

A föl és aláhullámzó emberár azt a benyomást keltette, mintha a világ minden részéről ide özönlött arisztokráczia virága itt egyesülne. Ez a szalon a fényesen kivilágitott melegházat összekötötte az exotikus virágokkal és zöldelő növények-

kel ékes, földszinti fogadó termekkel, hol csak úgy szorongott a meghivottak zajongó tömege. Az angol és amerikai telep legszebb hölgyei adtak itt egymásnak találkát; hangosan nevetve és csevegve fejtették ki mesés értékü ékszereik rendkivüli pompáját és diadalmasan ragyogtatták a fajukat jellemző, mámoritó szépségű vállakat és hattyunyakakat, meg viruló arczbőrük észbontó fehérségét

Közéjük pedig olasz, orosz és osztrák nők is elvegyültek, kik első perczre mind ép oly egyformáknak látszottak, mint amily lényeges eltérést lehetett rajtuk tapasztalni, kissé gondosabb megfigyelés mellett.

Az öltözetek feltünő pompája, melyek majdnem mindannyian a legmerészebb, legrikitóbb szinösszetételeket koczkáztatták meg, a külföldi fényüzés tulzottan diszes voltát hirdették.

A nők közé elvegyülve fekete frakkok siklottak ide s tova, és a frakkok viselőiben mindazokra az autentikus családfaju előkelőségekre lehetett ismerni, akiket ez a téli üdülőhely vendégei közé számitott.

Akadt itt minden fajtából.

A galamblövészetben nagy hirre vergődött sportsman oldalánál ott feszengett egy nagynevű Afrika-utazó, ki a Provenceben pihente ki öt esztendei fáradalmait; és mind a ketten egy hirneves franczia regényiróval beszélgettek, egy normandiai gunyos tekintetű, duzzadt ajku Herkulessel, ki arra

volt kárhoztatva, hogy néhány hónappal később ugyanebben a városban a halálnál is kinosabb élőhalált szenvedje, ragyogó intelligencziájának rombadőltén.

Hanem ez este a vidámság pezsdülő lehellete áradt szerte a teremben, melyre számtalan villanyos lámpa szórta sugarát és melyen a közelgő tavasz enyhe szellői lebegtek át. Még néhány nap és ez az egész társaság a szélrózsa minden irányában szerterebben.

Tán a vége felé járó idény tudatának, a közeli válás érzetének köszönhette ez a mai ünnepély különös élénkségét és derüjét, mely még a ház urára, Ferencz Henrik főherczegre, is ráragadni látszott. Ma jelent meg először felesége termeiben ama rettenetes jelenet óta, midőn ő maga jött el Verdierért és szinte erőnek-erejével vitte őt magával a laboratoriumba.

Azok, akik ama rég elmult délután haragos kifakadásának szemtanui valának és mai vendégfogadását is figyelemmel kisérték, mint például Chézyné, Bonaccorsiné, Hautefeuille vagy Brionné, ki két napi látogatásra jött ide Monte-Carlóból — néma meglepetéssel tapasztalhatták e majdnem hihetetlen változást. A rettegett zsarnoknál ma az elbüvölő, nyájas kellem és a legderűsebb jókedv egy percze állt be, amidőn lehetetlen volt ellenállni elbájoló varázsának.

Csoportról-csoportra haladva, mindenkit meg-

szólitott és mindenki számára volt egy-egy nyájas szava. Mint uralkodó császár unokaöcscse, ki maga is közel állt már egyszer a trónhoz, meg volt ama bámulatos személymemoriája, mely par excellence királyi adomány. Ez a bámulatos memoria lehetővétette azt, hogy nevükön szólitson oly embereket kiket egyetlenegyszer mutattak be neki és megvolt az a másik tulajdona is, mely a kiváló egyéniséget jellemzi, hogy bámulatos ügyességgel mindenkivel specziális ügyeiről tudott beszélgetni.

Egy orosz tábornokkal, ki arról volt hires, hogy Afrika sivatagjainak közepette a legmerészebb tervezetű vasutat épitette, egy mérnök és hydrograf szakértelmével a Káspi tengeren tuli fennsikokról értekezett. A franczia regényirót meglepte azzal, hogy első müvének, egy igen kevéssé ismert verskötetének, egy szakaszát idézte. Egy diplomatával, ki sokáig tartózkodott hivatalos minőségben az Egyesült-Államokban, a tarifa-kérdést fejtegette és közvetlen utána a hirneves galamblövésznek figyelmébe ajánlott egy ujabb szerkezetü, galamblövészetre alkalmas mintapuskát, melyet oly behatóan ismertetett, akárcsak egy czéhbeli fegyvergyártó, Bonaccorsinéval velenczei rokonairól beszélt, egy Szt.-Márktéri levéltárnok beható tudásával. Chézynével a toilettekérdést tárgyalta operai törzsvendég szakavatottságával. És még néhány kitüntető és nyájas szót talált Brionné számára is, hogy elismerőleg nyilatkozzék a Rodier-czégről és arról a

nagy szerepről, mit ez egy hires osztrák kölcsönközvetitése alkalmával vitt. Szellemének e bámulatos sokoldalúsága és sima ruganyossága, bámulatos emlékezőtehetséggel párosulva, a legelbüvölőbb társalgók egyikévé tették, ha az a szeszélye támadt, hogy tetszeni akart.

Igy jutott el, mindenkit elbüvölve, az utolsó szalonig, hol a nejére bukkant, ki Hautefeuillel beszélgetett. Ez a véletlen találkozás még élénkebb tüzre gyujtotta szikrázó kék szemét, melyek biborszinben égő arczában oly fényesen villogtak, mintha ez a félig tête á-tête számba menő társalgás, melyben Elyt a fiatal emberrel rajtakapta, nagy lelki gyönyörüségére szolgálna. Feléjük közeledve, egész mesterkéletlen és fesztelen hangon, melynek nyájassága még fokozta a szavaiban rejlő gúnyt, ezzel a kérdéssel fordult a feleségéhez:

— Ma este nem láttam az ön kedves barátnőjét, Flossie kisasszonyt; tán nem jött el?

— Megigérte, hogy eljön, felelt Carlsbergné, valószinüleg rosszul érzi magát.

— Ön tehát nem beszélt ma vele? kérdé a herczeg.

— De igen, ma reggel .... Szabad tudnom miért kérdi fönséged?

— Oh csak azért, mert melegen érdeklődöm magam is mindazok iránt, kik iránt ön érdeklődik, felelt a főherczeg.

És mig e gúnyos impertinenczia hangján ki-

ejtett válasz elröppent ajkairól, a rettenetes ember szemei oly vad szilajság kifejezésével villantak össze Péter tekintetével, hogy valami delejes áram rázkódtatta meg a fiatal ember egész valóját. Hanem ez csak felczikázó villám volt és a főherczeg a következő perczben már egy másik csoporthoz közeledve, az angloman Navageroval az utolsó Derby-versenyről értekezett, ügyet se vetve a két szerelmesre, kik néhány percznyi nyomasztó, sokatmondó hallgatás után elváltak.

— Andrianával kell beszélnem, szólt Carlsbergné. Sokkal jobban ismerem a herczeget, semhogy ne tudnám, hogy derüs jókedve valami pokoli boszút rejteget. Valószinüleg módot talált arra, hogy Florence és Verdier közt összekocczanást teremtsen. Isten önnel, viszontlátásra! És ne búsuljon barátja házaséletének siralmas nyomorúságán. Higyje meg, van még ennél is nagyobb nyomorúság a világon!...

E szavaknál meglebbentette nagy fehér strucztollas legyezőjét és a hajlékony, göndör tollakból kedvencz illatszerének édes zamata áradt szerte, melyhez a legkéjesebb izgalmak boldogitó emléke füződött. És Ely kecses főhajtással bucsuzott a fiatal embertől, mig szelid barna szeme a szerelmi egyetértés ama kedves hunyorgatásával üdvözölte őt, mely a szerelmes ifju szivét láthatatlan, édes csók tüzével érintette.

Hanem Péter e perczben nem volt abban a

lelkiállapotban, hogy ennek az édességét élvezte volna. A főherczeg jelenléte ujra azt a kinos érzést keltette benne, mely a házasságtörő szerelem legégetőbb keserűsége: azt, hogy némán és tétlenül kell nézni, mint kinozza azt a nőt, kit szeretünk, egy oly férfi, kinek jogában áll, hogy kinozza, mert a férje — és mi meg nem védhetjük őt.

Péter szeme követte az imádott nőt, a mint királynői magatartással tova haladt a termen. Mily szép, mily büszke, mily előkelő megjelenés volt, ezüsthimes rózsaszin moiré ruhájában, mely gyönyörű idomaihoz simult. És e csodaszép arczon, melynek csupán tőle elfordult arczélét láthatta, valami titkos búskomorság nyomát fedezte fel és szive mélyéből szánta meg ujra házas életének rázúduló, nehéz terhéért.

Sejtelme sem volt arról, hogy a főherczeg iróniája mily hidegen hagyja most a szép asszonyt és hogy miss Marshnak Verdier iránti szerelme se érdekli őt e perczben oly nagyon, hogy az őket fenyegető veszély megzavarná lelke nyugodtságát.

Nem.

Ami e perczben, e zajos, fényes mulatság közepett oly elviselhetlen, nehéz teherként sulyosodott a fiatal asszony lelkére, az ama gondolat volt, hogy Olivier házassága szerencsétlen. Ő nem boldog! Tehát szivének ama lágysága, melyet a szerelem és a boldogság fakasztott volna benne, ha szerette volna a feleségét, dőre illuzió. Ő a régi maradt. Igy hát

még mindig gyülöl. Midőn megtudta, hogy Péter ide akar jönni, már meg is akarta gátolni e szándéka kivitelében .... Pedig még nem tud semmit. Hátha majd meg fogja tudni!

Hanem Ely még most sem akart lemondani a reményről és arra kényszeritette magát, hogy benső, jobb meggyőződése ellenére azt hajtsa:

— Nos hát ha meg fogja tudni, be fogja látni azt is, hogy most őszintén szeretek és hogy soha sem keseritettem és soha se fogom megkeseriteni a barátját.

Ezt a második illuziót, hogy szerelmének őszintesége és nemessége meg fogja hatni Oliviert, szintén Péter oszlatta el öntudatlanul.

Három nap mult el már Carlsbergné estélye óta és a fiatal ember az egész idő alatt nem is látta a fiatal asszonyt. Bármily kinos volt is e hosszú válás, Ely tanácsosabbnak tartotta, hogy Du Prat itt tartózkodása idejében lehetőleg kerüljék egymást.

Azzal kecsegtette magát, hogy majd később kipótolja e kinos nélkülözést, mert arra számitott, hogy Cannesban fogja tölteni Hautefeuille társaságában az április és május hónap isteni szép, hosszú heteit, melyek a szétoszló fürdővendégektől elhagyatott tengerpart magányos kertjeiben oly szépek, oly virágillatosak és oly mámoritók.

Aztán egy olaszországi utazás kecsegtető kilátása is kisértgette, hol ép ugy, mint Genuában, a természet szépségének, szerelmüket fokozó, háttere

közepett fognak találkozni; és a biztos boldogság e reménye, mely feléje integetett, ha a jelenlegi veszélyből meg tud menekülni, erőt adott neki arra, hogy elviselje az elviselhetetlent. Szeretője távollétét kétszeresen kinossá tette az a rettenetes tudat, hogy ennyire szeretik egymást, ily közel vannak és mégsem láthatják egymást.

Hanem ő azt tartotta, miként ez az egyedüli módja annak, hogy elejét vegye az Olivier lelkében netán ébredhető gyanunak. Végre, három napi szomorú epedés után, találkát adtak egymásnak egy szép délután az Ellen Rlock nyaraló ama kertjében, melyhez egy ott töltött édes óra mámoritó emléke füződött. Mig hintója az antibesi előfok felé vezető ösvényen tovarobogott, az ut mentén elvonuló falak ormain látta, mint remeg a lágy szellőben a kúszó rózsák lombozata, mely azóta megnőtt és megsűrűsödött és melynek hosszú virágba boruló ágai most lehajlottak, ahelyett, hogy büszkén felegyenesednének, ugy hogy sűrű, hűs árnyat vetettek az utra.

A teljesen kinyilott piros rózsák tüzárja biborral vonta be az ágakat. Az ezüstszinű olajfák árnyában a földből kikandikáló gabna zöldelő csirái smaragd leplet boritottak a felszántott földekre.

Ez szembeszökő jele volt annak, hogy a tél tavaszra fordul és a fiatal asszony lelkét mély szomorúság reszkettette meg. Mintha érezte volna, hogy az idő tova tünik és az idővel együtt a boldog-

sága. Daczára az eddiginél még sugarasabb és ragyogóbb ég azurjának, daczára a kék tükrű tengernek és az enyhe tavaszi légben szerteáradó zamatos bimbóillatnak, daczára a lépten-nyomon nyiló ezernyi virág tündéri szinpompájának, Ely lelke ma, midőn a cineráriákkal, macskaszemekkel és anemónákkal szegélyzett, hűs fasorokon végig haladt, nem volt oly vidám és könnyű, mint az első légyott alkalmával. Messziről látta Hautefeuille délczeg alakjának körvonalait, ki a nagy ernyős pinia árnyában várta őt, hol először találkoztak; és első tekintetre észrevette, hogy Hautefeuille sem ugyanaz az ember már, hogy ő sem ugyanaz a boldog szerelmes, kinek rajongó mámora, minden sötét utógondolattól ment öröme oly teljes, oly önfeledt volt.

Mintha valami árny borongott volna szemén és lelkén. Nem mintha rá neheztelne, vagy ellene volna valami panasza.

Nem, ép oly gyöngéd, ép oly szerelmes volt mint azelőtt; az a másik nem szellőztette még a rettenetes titok fátylát.

És mégis ő okozta Péter lelki zavarát. Péter ezt rögtön be is vallotta, még mielőtt Ely kérdőre vonta volna.

— Nem tudom, mi férkőzött közénk. Hanem határozottan azt a benyomást nyertem, hogy van valami bennem, ami őt boszantja, izgatja és nem tetszik neki. Olyan csekélységekért haragszik rám, mikre azelőtt nem is ügyelt volna; például bo-

szantja az, hogy Corancezzal pajtáskodom. Elhinnéd-e, hogy tegnap még azt is szememre lobbantotta, mint valami bünös tettet, hogy arra a genuai, esküvői szertartásra elhatároztam magamat. És mind csak azért, mert tegnap a Juan öböli állomásnál a vonaton egy kocsiba kerültünk azzal a derék Mariussal és a feleségével. Ott raktak maguknak ugyanis szerelmi fészket, mondotta nekem Corancez és egyuttal hozzátette azt is — a saját szavait idézem — hogy a bomba most kipattan. Most már Andriana az, ki elhatározta magát arra, hogy mindent bevall a fivérének . . . Én mulattatni akartam Oliviert és szórakoztatására elmondtam neki ezt az egész történetet — és tessék — ő szigorú erkölcsbíróként méltatlankodott ezen az eljáráson. Sőt oly dühbe lovalta magát, hogy zsarolást emlegetett — erkölcsi zsarolást és pressziót, amit Navagerora, arra a gaz, utálatos haramiára, gyakorolnak. Én persze nem hagytam ezt felelet nélkül és ő visszavágott. Nem képzelheted, minő hangon és minő kifejezésekkel beszélt rólam, meg arról a veszélyről, amely fenyeget, ha még soká fogok ebben az itteni társaságban mozogni; meg, hogy mennyire aggasztja és nyugtalanitja őt az én nézeteim és izléseim hirtelen megváltozása. Ha Cannes egy nagy csaló- és rabló-fészek volna, kik engem a bandájukba akarnak csalni, akkor se hordhatott volna le alaposabban . . . Megmagyarázhatatlan, de ugy van: őt bántja, sőt boszantja az, hogy én itt

boldognak érzem magamat. Érted te ezt a dőre hóbortot? ..... Egy barát, kit oly forrón szeretek és aki engem is ugy szeret!

— Azért nem szabad rá neheztelned, felelt Ely; ha az ember maga szenved, akkor mindig igaztalan mások iránt; és ő szenved a házas életében. Hisz olyan nehezen elviselhető a szenvedés!

Veleszületett nagylelküsége adta ajkaira e szavakat. Ez a szenvedélyes, heves, de büszke lélek méltatlan, aljas dolognak tartotta volna, hogy a barátság rejtett megmérgezése végett ama titkos aknamunkához folyamodjék, amelyet a feleségek és szeretők rendesen oly bünös és csalhatatlan ügyességgel gyakorolnak, ha férjük vagy szeretőjük valaki iránt tapasztalt baráti ragaszkodása nincs inyükre.

Hanem önmagában azt mondotta:

— Olivier kitalálta, hogy valakit szeret. Vajjon sejti-e, hogy én vagyok az?

E kérdésre könnyen megadhatta a választ. Ő Rómában több mint egyszer tapasztalta Olivier majdnem csalhatatlan éleslátását, melylyel a köröttük szövődő, szerelmi viszonyok legrejtettebb részleteit kitalálta. Ámbár mindennek daczára a lovagias férfi becsületében bizott, mégis napról-napra kinosabban gyötrő aggodalommal rettegett attól a perczt ől, midőn csalhatatlan bizonyitékaira akad annak, hogy Olivier mindent kitalált.

Amint látjuk, ez a két lény Hautefeuille ön-

tudatlan közbenjárása révén egymáshoz közeledett, egymás lelkébe hatolt, egymással megmérkőzött, még mielőtt a kikerülhetetlen összeütközés beállt volna.

És megint csak Péter volt az, ki szegény, boldogtalan kedvesének azzal a bizonyitékkal szolgált, melytől ez reszketett és mely után mégis oly mohón epedt... Egy este, Olivier megérkezésének hetednapján, Ely féltizenkettőkor leste Pétert a melegház félig nyitott ajtaján. Alig látta őt ma egész nap; ép csak annyi ideig, hogy megállapithatta ezt az éjjeli találkát, melynek közeledése oly boldogitó lázt ébresztett egész valójában.

Borus, viharos eső volt délután és most az égboltot boritó fellegfátyol ólomszinű leplén egy holdsugár, egy csillagragyogás se szürődött át.

Időről időre vakitó fehér villám czikázott végig a láthatár mezején és hirtelen megvilágitotta a kertet a fiatal asszony fürkésző szeme előtt, kinek szép feje minduntalan kikandikált. A kékes aloékkal szegélyezett fasorok, a bambusz zöld oszlopai, a junói törzsű piniák sötét lombozatú csokrai, egy muló perczig ezüst árban usztak és a következő pillanatban még áthatatlanabb árny borult a tájra.

A közelgő vihar ellankasztó hatást gyakorolt Ely lelkére, mert hirtelen forró szél kerekedett, mely iszonyu vihar hirnöke volt. Lelkifurdalást érzett, hogy kedvesét, midőn tőle elmegy, a vihar dühé-

nek teszi ki? Ely szivét kimondhatatlan aggodalom, zavar és rettegés fogta el és nagyon boldogtalannak érezte magát. Midőn végre a halvány villámok fényében megpillantotta Hautefeuillet, ki a bambuszsorfal mentén végig siklott, szive aggódva dobogott.

— Édes Istenem — szólt gyöngéden. Nem kellett volna jönnöd ilyen viharban. — Hallod? hallod?

Egyes nagy esőcseppek csapkodták meg ritmikus koppanással a melegház üvegfedőjét. Messze távolban süketitő, zúgó mennydörgés hallatszott kétszer egymásután. Aztán az esőcseppek mind sürübben és sürübben hullottak alá és a két szerelmes körül, az őket megvédő üvegboltozat alatt, oly szakadatlan locsogó moraj támadt, hogy alig hallották saját szavukat.

— Látod, hogy jó angyalunk megvédett — szólt Hautefeuille, hévvel magához ölelve kedvesét, minthogy ép a kellő időben értem ide. És aztán ha a legrettenetesebb vihar-zúgott volna is körülöttem, nem figyeltem volna rá, észre sem vettem volna. Nagyon boldogtalannak éreztem magamat. Szükségem volt a te édes ölelésedre, hogy megenyhüljek, hogy jobban érezzem magamat, hogy magamhoz térjek.

— Valóban egészen ki vagy kelve magadból, felelt Ely, puha, reszkető kacsóival szeretetteljesen megsimogatva Péter arczát, aztán megváltozott han-

gon tette hozzá: Az orczáid égnek, a szemed könybe borult!... Mi lelt, édesem?

— Mindjárt elmondok mindent, ha felmelegedtem egy kicsit a te ölelésedben... Oh! menynyire szeretlek, mennyire szeretlek, ismételte rajongó önkivülettel, melynek lázas izgatottságán át Ely érezte kedvese lelke kinját.

Később, midőn Ely szobájának csendes magányában egymáshoz simultak, Péter szomoruan megszólalt:

— Ugy hiszem, Olivier megbolondul.... Az utóbbi napokban még a szokottnál is furcsább volt a magaviselete.... Ma este oly különös, oly fürkésző, oly vesékig ható tekintettel nézett reám, hogy szinte zavarba jöttem. Egy szóval se tettem neki vallomást szerelmemről és mégis azt a benyomást keltette bennem a tekintete, hogy ő olvassa a lelkemben — nem, nem a nevedet, nem, hál' Istennek, azt nem, nem!.... hanem hogy is mondjam?... a szerelmes epedésemet, a szenvedélyemet, a boldogságomat, valamennyi érzelmeimet és úgy érzem, mintha ez bántaná őt, mintha rosszúl esnék neki. Miért? Láttál már ilyen igaztalanságot? Nagyon rosszúl esett nekem. Tiz órakor búcsuztam tőle. Egy negyedórával később valaki kopogtat a szobám ajtaján..... Olivier volt..... Azt kérdi tőlem: »Eljösz velem egy kicsit sétálni? Érzem, hogy nem fogok tudni aludni az éjjel, ha nem teszek egy kis mozgást.« Én erre azt válaszolom:

»Nem mehetek. Leveleket kell irnom.« Valami kifogást csak kellett találni . . . Ő ujra ugyanazzal a tekintettel néz rám, a melylyel az előbb az ebédnél zavarba hozott . . . Egyszerre csak felkaczag . . . Nem tudom leirni azt a kaczagást . . . . Valami rettenetes, sértő, elviselhetetlen kaczagás volt az. Egy szót se szólt és én mégis tudtam, hogy ő az én szerelmemet gunyolja . . . Azt kérdeztem tőle: »Miért nevetsz?« Ő azt válaszolta: »Egy emléken.« Aztán holthalvány lett az arcza. Kaczagása ép oly gyorsan elnémult, mint a mily váratlanul kitört. Láttam az arczán, hogy a következő perczben könyekre fakad és mielőtt megkérdezhettem volna, mi a baja, elbucsuzott és elhagyta a szobát.

— — — — — — — — — — —

Bizonyos helyzetek logikus és természetes összejátszása olyan kikerülhetlen összeütközéseket teremt, hogy még azok is, kik ez összeütközés áldozatául esnek, kénytelenek belenyugodni a közelgő vészbe anélkül, hogy csak egy kisérletet is tennének annak elháritására. A nemzetek nyilvános életében igy fogadják el a népek a háborút; igy fogadják el a magánéletben a vetélytársak a párbajt, fatalista közömbösséggel, mely néha rendes jellemüket tökéletesen meghazudtolja. Ezek is, azok is belátják, hogy oly felsőbb hatalom utjába kerültek, mely erősebb az emberi akaratnál.

Midőn Péter az éjjel Elytől bucsuzott, a fiatal asszonyon erőt vett az a kinos érzés, hogy ki-

kerülhetetlen küzdelemre fog kerülni a sor, még pedig oly küzdelemre, melyet nem csupán egy emberrel, hanem a sorssal kell végig harczolnia.... Mig a szeretője vele volt, tulfeszitett idegeire ráparancsolta az önuralmat. Hanem mihelyt Péter távozott, Ely átengedte magát a gyötrő kétségbeesésnek és annyi ereje se lévén, hogy az ágyába visszavánszorogjon, karosszékébe hanyatlott és nehéz terhe alatt roskadozva, zokogásba tört ki. Hosszasan, szünet nélkül sirt, mint egy kinzott, gyötrött, üldözött, már eleve is legyőzött, szegény, gyenge teremtés. Utolsó reménye is szétfoszlott. Arról a jelenetről itélve, amelyről Péter emlitést tett, nem kételkedhetett többé abban, hogy Olivier mindent tud.

Igen, mindent tud és idegessége, haragos kitörései, kegyetlen kaczagása, kétségbeesése arról tanuskodtak, hogy nem nyugszik bele, hogy őrjöngő szenvedélyeinek vihara fékevesztetten tombol a lelkében. Vajjon mit fog tenni, midőn a való teljesen kiderül és kétségbeesése a tetőpontjára ér? Először is azon lesz, hogy találkozzék vele; az bizonyos. Ebben Ely oly biztos volt, akárcsak Olivier előtte állna és fülébe csengene az a kinos kaczagás, mely Hautefeuille lelkét marczangolta. Igen, néhány nap, néhány óra mulva szemtől-szembe fog állni ezzel a halálos ellenséggel, még pedig nemcsak vele magával, hanem a szerelmével is. Itt lesz, látni fogja őt, hallani fogja keble pihegését és izgatott lélegzetét, érezni fogja a benne lüktető életet.

Erre a puszta gondolatra a rémület fagya borzongott át egész valóján. Ha vissza emlékezett arra, hogy ez az ember őt valamikor birta, égő kin nyilalt át fizikai fájdalom sajgásával a szivén. A kölcsönösen cserélt csókok és szerelmi ölelések emlékére oly undoritó csömör fogta el, melynek keserűsége alatt majd leroskadt... De legyen... Ő bele nyugszik gyülöletessé vált hajdani szeretőjének jelenlétébe és türni fogja!... Ez lesz az ő bünhödése, a miért nem őrizte meg jelenlegi nagy szerelme számára egész szeplőtelen tisztaságát; a miért előre nem látta, hogy jő majd nap, mikor Hautefeuillel fog találkozni és amiért nem maradt méltó hozzá. Ő, a nihilista, az istentagadó, a szőrszálhasogató sophista saját boldogságának és szerelmének e mysticizmusában és naiv hitvallásában kezdett hinni, mely minden őszintén, igazán szerelmes nőben önkénytelen felébred és szentségtörést, istentagadást, hitetlenséget lát minden érzelemben, melynek nem a szeretett férfi a tárgya..... Nos tehát, ő meg fog tévedéseiért vezekleni azzal, hogy eltüri Olivier jelenlétét!.. De oh, Olivier nem fog ám arra szoritkozni, hogy csupán jelenlétével mérjen rá kinszenvedést. Ő szólni is fog!... Vajjon mit fog szólni?... Mit fog akarni?... Mit kiván majd tőle?... Ely egy perczig se áltatta magát; tudta, hogy annak a férfiunak iránta való érzelmei egy hajszálnyira se változtak meg azóta...

Hautefeuille elbeszélése fátyolán át ujra a

fülébe csengett az a vad, sértő, durva kaczagás, melyet ő oly nagyon jól ismert; és ebből a kaczagásból gyülölettel szaturált érzékiség forró hulláma csapott fel, mely őt hajdan ugy bemocskolta, hogy soha többé tisztára nem moshatta magát. És ő egész világosan látta és érezte azt a rettenetes igazságot — melyet minden más férfi részéről lehetetlenségnek tartana, de amely Oliviernél egészen természetes — hogy az a férfi, miután halálosan megsértette és galádul elhagyta, miután e hirtelen, indokolatlan szakitás gyalázatát és későbbi megnősülését emelte örök gátul közte és Ely közt, még ma is, még mindig szereti őt!.. Szereti!... Ha ugyan szerelemnek nevezhető az, ha valakit a szenvedély és a gyülölet ama undoritó vegyüléke tölti el egy asszony iránt, mely szüntelen az érzéki élv dühét, a szerelmi kéj állatias vadságát kelti lelkében. Szereti! Iránta való magaviselete megmagyarázhatatlan volna e rettenetes kettős érzelem természetellenessége nélkül, mely a történtek után is folyton-folyvást él még a lelkében. Egyidejüleg azonban a barátján is azzal a féltékeny, szenvedélyes, komor szeretettel csüggött, mely jelen esetben hallatlan és sajátságos kinszenvedés gyötrelmeivel kinozta a lelkét.

Mire fog ő vetemedni e lelki gyötrelem lázas rohamában, mely szörnyű, metsző kinnal járja át a lelkét, mintha éles aczélpengét meg-megforgatnának az általa ejtett sebben. Miután ezzel a végze-

tes, gonosz, vétkes szerelemmel szerette hajdani szeretőjét, kit még most is szeret; ime, azt kell tapasztalnia, hogy ez az asszony legjobb, legkedvesebb barátjának a szeretője, a rokonszenv kötelékével hozzá füzött testvérének, szive választott testvérének kedvese, kit jobban szeret a vérbeli fivérnél.

És amily világosan látta a rémület töprengésében átvirrasztott éj után a hajnal első sugarait átszürődni a függönyök résein, ép oly világosan és tisztán látta az érzelmek duló csatáját Olivier lelkében. »Ki szelet vet, vihart arat« azt tartja hazájának egy közmondása. Midőn Ely a Hautefeuillel való megismerkedést óhajtotta és arra vágyódott, hogy annak szerelmét kivivja, tette azt azért, hogy Du Prat Oliviert szivének legérzékenyebb, legsajgóbb pontján megsebezze, hogy tulérzékeny barátságának elevenére tapintva, kinpadra feszitse őt és boszut álljon rajta. A siker felülmulta a várakozását. Minő csapást fog most ez a férfi rá mérni a neki okozott szenvedés őrült dühében? És ő maga, ki annyira megváltozott ama percz óta, midőn a rettenetes boszu tervét szőtte, hogy fog ellene védekezni, mi tevő legyen?

Megkérlelje-e azt az embert? Könyörögjön-e neki? Szánalomért esedezzen-e, vagy ügyesen szőtt ármánykodás és ravaszság révén igyekezzék-e őt félrevezetni, kisértse meg őt a helyes nyomról elterelni, hogy Olivier kételkedjék Hautefeuillel való viszonyában? Mert utóvégre nincs kézzelfogható bi-

zonyitéka! Vagy merjen-e vele vakmerőn szembe szállni és ajtót mutatni neki, ha merészkedik nála megjelenni? Mert hisz Oliviernek nincs többé semmi joga hozzá. E három mód közül az első ellen büszkesége, a második ellen lelki nemessége, a harmadik ellen az esze lázadt fel tiltakozón. Az ilyen döntő válságokban, aminőn a szegény asszony most átment, legbensőbb énünk ösztönszerűen jellemünk legmélyebben gyökeredző alapvonásaiban keresünk támaszt, mintha rejtettebb, legigazabb egyéniségünk összetömörüléséből akarnánk erőt meriteni. E végletekig tulcsigázott, egész az ámitásig hazug és kétszinü társadalom közepett Ely abban külömbözött a többitől, hogy neki az igazság életszükséglet volt és hogy ő az erre megkivánt erős energiával birt.

Mint a hogy kijelentette volt barátnőjének a Brion-nyaraló kertjében, ama közelmult — és ah, mégis oly rég letünt — csillagos éjszakán, Hautefeuille lelki őszintesége volt az, a mi őt vonzotta, elbűvölte, elcsábitotta. — És ő ebbe a szerelembe, melynek összes veszélyeit előre sejtette, csak azért bocsátkozott bele, hogy egyszer igaz életet, való izgalmakat és érzelmeket éljen.

Miután száz meg száz képtelennél-képtelenebb tervet szőtt, amelyeket ujra elvetett és ismét megmeghányt, végre megfogadta önmagának, hogy a rá váró rettenetes jelenetben a puszta valóságra fog hivatkozni és azt mondotta magában:

— Megmutatom neki a szivemet a maga

valójában és ha van rá lelke, hát tiporja lábbal. Ebben a legbecsületesebb politikában állapodott meg kinos, álmatlan éjszakája végén ez a nemes lelkü asszony, kit szenvedélyes lelke sok ballépésre vitt, de ki aljas számitásra és korlátoltszivüségre képtelen volt. És e szándékában ha nem is talált feledést, se a közvetlen fenyegető veszély elleni fegyvert, hanem a hősiesség ama nyugalmát meritette belőle, mely minden emberi teremtésnek a lelkét eltölti, midőn érzelmének, meggyőződésének és szándékának elvitázhatatlan logikáját teljesen érzi.

Azért nem is volt oly nagy az izgatottsága, mint amilyennek hitte volt, midőn tiz óra felé egy kis levélkét kézbesitettek neki, mely bebizonyitotta, hogy ő mily helyesen számitott.

Ez a levélke néhány rövid sorból állt csupán; hanem minő rettentő fenyegetés rejlett ezekben, arra a nőre nézve, ki e sorokat ugyanabban a teremben olvasta el, hol önnönmagának — ép ama válságtól való rettegésében, melylyel ime e néhány sor fenyegeti — azt a csakhamar megszegett fogadást tette, hogy szakitani fog Péterrel.

Méltóságos asszonyom!

Ma délben két órakor lesz szerencsém önnél tiszteletemet tenni. Legyen szabad remélnem, hogy engem fogadni kegyeskedik. Ha pedig a meghatározott órát nem találná alkalmasnak, méltóztassék egy tetszés szerinti időt

megállapitani. Előre is meg lehet győződve róla, hogy legkisebb kivánságát parancsnak fogja tekinteni legalázatosabb hive *Olivier.*

— Mondja meg az úrnak, hogy ma délután itthon leszek.

Képtelennek érezte magát arra, hogy irásban válaszoljon erre a levélre, mely magában véve ugyan elég banális volt; de melyet Olivier sajátságos, lázas izgatottság döntő elhatározásra vezető lelkiállapotában fogalmazhatott meg. Ely, aki jól ismerte az irását, a betűk vonásain észrevette, hogy tolla szinte ágaskodott, mintegy görcsösen vonaglott meg irásközben. És a fiatal asszony hősies önuralommal ismételte: Annál jobb. A háború meg van üzenve. Legalább fogom tudni néhány óra mulva, hányadán vagyok...

De noha veleszületett lelki ereje, szivós ellentállási képességet kölcsönzött neki, noha szerelmi szenvedélye megaczélozta idegeit, végtelen hosszuaknak tetszettek neki ez órák. És a mint lázas tulcsigázottsággal számlálgatta az örökkévalóságnak tetsző perczeket, szigoru utasitást adott, hogy ő ma nincs otthon senki másnak, csupán a rettegett látogatónak. Mert abban a pillanatban, midőn arra a párbajra készült, melytől jövője függött, szükségét érezte annak, hogy a magány csendjében összeszedje az erejét.

Nagy volt tehát a meglepetése és alig tudta

palástolni boszankodását, midőn fél kettőkor Chézy Yvonne toppant be váratlanul a szalonba, a vesztegzár tilalmát áthágván. De alig vetett egy pillantást a könnyelmű párisi asszonyka arczára, már is észrevette, hogy ebben az életben, mely örökös vigalomra látszott teremtve, szintén valami komoly dráma megy végbe. A fiatal asszony üde gyermekarczán megdöbbentő szenvedés tükröződött. Rendesen mosolyderüs szemének kék csillagában valami különös kifejezés borongott; mintha valami hirtelen megpillantott rettenetes látvány megdöbbentő rémületében merevedett volna meg; és minden mozdulatában tulcsigázott, ideges izgatottság nyilatkozott meg, mely sajátságos ellentétben állott szokott, pillangószerü könnyedségével.

Elynek csakhamar eszébe jutott Marsh bizalmas csevegése a hajófedélzeten és hirtelen felvillant eszében a szegény asszony izgatottságának oka.

Rögtön megbánta türelmetlen boszankodását és még jelenlegi lelki állapotának gyötrelme közepett is a legnyájasabb jósággal fogadta a szerencsétlen asszonykát, ki zavarodottan lihegett egy pár mentegető szót.

— Oh kérem, ön tudja jól, hogy önnek mindig itthon vagyok . . . . . De ön nagyon izgatottnak látszik . . . Mi történt?

— Az történt, hogy tönkre vagyok téve; el vagyok veszve, ha valaki meg nem ment, ha valaki nem segit. Ah édes Istenem, sóhajtott fel, homlokát

mindkét kezébe rejtve, mintha valami ránehezedő, rettenetes lidércznyomást akarna elüzni, ha visszagondolok mindarra, amin tegnap óta átmentem, azt hiszem, hogy álmodom .... Az történt először is, hogy tönkrementünk, abszolute, teljesen, menthetlenül tönkrementünk. Én csak huszonnégy óra óta tudom ... Az a derék, jó Gontran minden lehetőt megtett, hogy utolsó perczig titkolja előttem a dolgot ... Én még szemére lobbantottam szegénynek, hogy Monte-Carlóban játszott .... Szegény, drága férjem! Ő azt remélte, hogy valami szerencsés véletlen folytán tán nyerhet kétszázezer frankot, amivel aztán ujra megalapithatná a vagyonunkat. Mert ő dolgozni fog ... arra határozta magát, hogy bárminő hivatalt vállal ... oh ha tudná, báróné, hogy ő milyen derék és bátor ... Csak miattam fáj neki az, hogy tönkrementünk. Az én kedvemért, hogy nekem több kényelmet nyujtson, merész spekulácziókra adta magát ... Ha ő tudná, hogy milyen közömbös ez nekem .... Hanem én megmondtam ám neki, hogy én meg fogok élni semmiből ... Nekem nem kell sok; egy kis szabónő, aki az én utasitásaim szerint fogja csinálni a ruháimat és a kinek én majd segitek; egy kis nyaraló Passyban, egy klubbeli bérelt kocsi, a melyen látogatóba és szinházba mehetek — és én a világ legboldogabb asszonya leszek. Reggel magam megyek el a piaczra és tudom, hogy ugyszólván semmivel, elenyésző csekély költséggel, jobb konyhám lesz, mint most ....

És én tudom azt is, hogy nekem gyönyörüségem telik majd ebben az életben ..... Mert én tulajdonképen nem is születtem gazdagságra ... Hál' istennek ...

És ő a jövőben követendő életmód e programmját, melyet felette szerénynek tartott és mely legalább évi ötvenezer frank jövedelmet feltételezett oly hősiességgel vegyes gyermeteg naivsággal vázolta, hogy Carlsbergné szive elszorult.

Megfogta reszkető kis kacsóját és keblére ölelve a fiatal asszonykát, gyöngéden vigasztalta.

— Ismerem a jó szivét, kedves Yvonne. De remélem, hogy minden jóra fog fordulni; vannak jó barátai, nagyon jó barátai; és itt vagyok első sorban én ..... Az első perczben az ember ilyen esetben elveszti az eszét, hanem aztán később látja, hogy nem ment oly teljesen tönkre, mint ahogy az eleinte hitte.

— De ugy látszik, hogy igen, szólt a fiatal asszony, fejét rázva. — És ép azért, mert hiszem, hogy ön nekem jó barátnőm, rögtön ide jöttem. A multkor este ugyanis a főherczeg arról panaszkodott Gontránnak, hogy nagyon nehezen talál egy becsületes embert, kit transsylvaniai birtokainak felügyeletével megbizhatna. És minthogy a főherczeg az este nagyon szivélyes volt irányunkban, hát azt gondoltuk ...

— Hogy Chézy lehetne a főherczeg jószágigazgatója — szakitotta félbe Ely, kinek ajkaira a fiatal asszonyka bámulatos, gyermeteg naivsága ön-

kénytelen mosolyt csalt. — Ezt a legnagyobb ellenségemnek sem kivánom. Ha önök már annyira jutottak, hogy a férje kénytelen valami hivatalt vállalni, ugy csak egyetlen egy ember szerezheti azt meg neki . . .

Látta, hogy Yvonne gyermeteg üde arcza, melyet igaz rokonszenvre valló, nyájas fogadásával egy perczre felderitett, ujra elkomorul és szemében ijedt rémület és méltatlankodó lázadás villáma czikázott fel.

— Igen, ismétlé Ely, egyetlen egy ember, és az Dickie Marsh.

— A commodore? — kérdé Chézyné szembeszökő megdöbbenéssel.

Aztán ujra megrázta szép fürtös fejét és ajkai körül mondhatlan keserűség vonaglott meg.

— Nem, felelt szomorun, — most már tudom hány pénzt ér a férfiak barátsága és milyen dijat követelnek szolgálatukért. Még nagyon rövid ideje, hogy tönkrementünk és már is akadt valaki — itt egy perczig habozott — igen, már akadt valaki, a ki pénzt kinált — oh Ely, édes Ely! — kiáltott fel, szégyenpirra gyuló arczát két kezébe rejtve — pénzt — azon feltétel alatt, ha a kedvese akarok lenni! . . Oh Ely, ön nem tudja, hogy mit érez egy nő, midőn egyszerre csak azon veszi magát észre, hogy egy ember, akit barátjának tartott, hónapok óta leselkedik rá, mint a vadász a czélba vett vadra . . . Minden kis bizalmaskodás, amit megen-

gedett magának, abban a hiszemben, hogy nincs abban semmi rossz; minden apró kaczérkodás, mit ártatlanul követett el, minden jelentéktelen, fesztelen meghittség, mind-mind eszébe jut egyszerre, és szégyenérzettel, iszonyu szégyenérzettel tölti el. Nem láttam azt az aljas játékot, mely a komédia alatt rejlett, most látom. Nem voltam bűnös és ugy érzem, mintha bünös volnék. Nem, — még egy ilyen gyalázatot eltürni, soha!.. Marsh ugyanazt az aljas ajánlatot tenné, mint az a másik!.. Oh, minő gyalázat!...

A fiatal asszony nem emlitett nevet. De a sértett női szemérem méltatlankodó fellázadásából Carlsbergné könnyen kitalálhatta azt a jelenetet, mely valószinűleg ma reggel fejlődött a meggondolatlan, de tisztességes asszony és az aljas, buja Brion között. És ujra meggyőződött róla, hogy ez a szeleburdi, dőre, könnyüvérű kis asszonyka valóban ártatlan szivü teremtés, ki előtt az élet undok durvaságai először nyilatkoztak most meg undoritó meztelenségükben. Szinte szivszaggatóan tragikus szenvedés nyilatkozott meg Yvonne ez idealizmusában, gyermeteg, naiv önvádjában, méltatlankodó felháborodásában és kinzó aggályaiban.

És Ely, kit e perczben egy másik férfi más fajtájú brutalitása veszélylyel fenyegetett, lelke mélyében vonzódott e szerencsétlen gyermekhez. Marshról akart beszélni; el akarta mondani a vele folytatott párbeszédet és a derék amerikai nábob kö-

telező igéretét, midőn érzékeink ama szokatlan élességével, melyet bizonyos döntő perczekben lelki nyugtalanságunk ébreszt bennünk, hallotta, hogy a szomszéd szalon ajtaja megnyilik.

— Ez Olivier, mondotta magában. És ugyanabban a perczben ellenállhatatlan, babonás meggyőződés erejével vetette rá szemét a még mindig reszkető Yvonnera és gondolatait igy szőtte tovább: Segiteni fogok rajta. E jótett szerencsét fog hozni.

Aztán hangosan szólalt meg:

— Csillapodjék, édesem. Most nem folytathatjuk ezt a beszélgetést, mert vendéget várok. Hanem jöjjön el holnap délután és esküszöm rá, hogy addig kieszelek valamit és meg lesz az, amit Gontran akar. Csak bizza rám!.... És legyen bátor, hogy senki se gyanitson semmit... Másoknak nem szabad látniok azt, hogy szenvedünk.

E nagyvilági hiuságra valló figyelmeztetés önmagának is szólt és ő fényes példával járt elől e perczben. Mert az inas kitárta az ajtót és bejelentette »Olivier Du Prat urat« és a szép kis Chézyné, midőn látta, mily mosolygó, méltóságteljes fenséggel fogadja Ely uj vendégét, sohase sejthette volna, hogy Hautefeuille kedvesére nézve mily nagy jelentőségű ez uj vendég belépése a kis szalonba. Ez utóbbi pedig nem kevésbbé kifogástalan és fegyelmezett udvariassággal kért bocsánatot a háziasszonytól, hogy nem tette már előbb köteles tiszteletét.

— Oh kérem, sohse mentegetődzék, felelt Yvonne, ki Olivier belépésekor felemelkedett ültéből és azóta le sem ült ujra. Ha az ember nászutján a társadalmi kötelezettség nyügét venné magára, vége volna a mézesheteknek . . . Nyujtsa meg a mézesheteit, ameddig csak lehet: ezt a jó tanácsot adja önnek hajdani kotillontánczosnője. És most bocsássanak meg, kérem, hogy oly gyorsan távozom; hanem Gontrannak találkát adtam és nem akarom, hogy hiába várjon.

Aztán megcsókolta Élyt és a fülébe sugta:

— Meg van velem elégedve?

És a derék fiatal asszonyka oly vidám mosolylyal ajkain távozott, amelyet viszonozni a másiknak nem volt elég lelki ereje. Nagyon nehéz megpróbáltatás volt az, midőn Olivier első tekintetét el kellett viselnie. Mert ő nagyon is világosan olvasta e tekintetben az érzéki és fizikai visszaemlékezés brutalitását, mely a szakitás után oly türhetetlen, hogy a nők nagyobbrészt jobb szeretik a nyilt összekoczczanás botrányát, mint a viszontlátás tépő kinját, midőn a férfi szeme azt mondja:

— Csak játssza tovább a komádiát, szép asszony, csak legyen köztiszteletben álló, imádott, körülrajongott hölgy! . . . Én birtan önt, asszonyom, és ezt semmi, hallja, semmi sem mossa le!

És Elyre, ki a Péterrel még az utolsó éjszaka cserélt csókok kéjétől reszketett, egész szivét eltöltő szerelme tudatában, oly kinos benyomást tett ez a

sokatmondó tekintet, hogy felsikoltott volna, ha mert volna .... Most már egyetlen egy gondolata volt csak: lehetőleg meg akarta röviditeni ezt a látogatást, mert nem volt biztos benne, hogy el nem ájul-e, ha ez a lelki állapot még sokáig tart. Hanem még halálos gyötrelmében, lelke kinos vergődésében is, minden izében az előkelő delnő, a herczegasszony volt, ki a legkényesebb magyarázatok közepett is megőrzi rangja méltóságát. Királynői fenséges nyájassággal fordult, ahhoz a férfihoz, ki a szeretője volt és kitől a legrosszabbat várta!

— Ön beszélni akart velem. Megtagadhattam volna. Tán jogom is lett volna rá ..... Nem tettem ... Hanem arra kérem, tartsa szem előtt, hogy ez a beszélgetés nekem végtelenül kinos. Bármi mondanivalója legyen hát, mondja el kérem ugy, hogy szavaival ne fokozza még e négyszemközti beszélgetés kinját. Amint látja, én nem táplálok ön iránt sem ellenséges indulatot, sem bizalmatlanságot, sem haragot. Kérem, kiméljen meg hát szokott éles epigrammáitól, durvaságaitól és csipős ráfogásaitól. Csak ennyit kérek és ezt joggal.

Egyszerű méltósággal beszélt, melybe Olivier meglepetésére ama kihivó dacz árnya se vegyült, mely őt azelőtt néha kétségbeejtette.. És rögtön, a mint a szalonba lépett, szemébe ötlött az, hogy Ely szépségének jellege teljesen megváltozott. Még mindig a régi, nemesszabásu, klasszikus arcz ez,

ugyanazok a büszke és mégis oly finom, üde vonások, melyekre feneketlen szemének megható varázsa árasztotta fényét. De a hajdani nyugtalan, izgatott, változó, sóvár, elégedetlen és szomjas kifejezés eltűnt belőle.

Hanem ez a benyomás sokkal pillanatnyibb volt, semhogy meglágyitotta volna Ely hajdani kedvesének szivét; a lelkében duló, feneketlen vad szenvedély rögeszméje ez utóbbi időben sokkal erősebb gyökeret vert már agyában. Válaszában nagy nehezen elfojtott düh reszketett.

— Igyekezni fogok önnek engedelmeskedni. Hanem, hogy értelme legyen ennek a beszélgetésnek, melyre önt fölkérni bátorkodtam, olyan szavakat leszek kénytelen mondani, melyeket ön nem fog szivesen hallani.

— Mondja csak bátran, — szakitotta őt félbe Carlsbergné. — Csak arra akartam önt kérni, hogy kiméljen meg fölösleges szavaktól.

— Rövid leszek.

Aztán percznyi szünet után még élesebb hangon folytatta:

— Emlékszik ön arra, asszonyom, hogy ön egy este Rómában, a Savorelli palotában — tetszik látni, nagyon pontosan ragaszkodom a tényekhez — egy fiatal embert mutattatott be magának, kinek esze ágába se jutott, hogy önre gondoljon? Emlékszik ön arra, hogy ön azzal a fiatal emberrel — de, hogy is fejezzem ki magamat, anélkül, hogy megsértsem? . . .

— Mondja, hogy kaczérkodtam vele és arra törekedtem, hogy szerelmessé tegyem . . . No igen, ugy van!

— Nos, hát ha önnek oly pompás emlékezőtehetsége van, — folytatta Olivier — ugy emlékezni fog arra is, hogy messze vitte a kaczérkodását, nagyon is messze, mindaddig, mig az a fiatal ember a szeretője lett.

Oh mily kinosan reszkettek meg Ely szempillái, midőn Olivier kegyetlen, készakaratos nyomatékkal hangsulyozta ezt a szót . . .

— Ön valószinüleg emlékszik arra is, hogy ez a szerelem meglehetős boldogtalan volt? A férfi egy féltékeny, gyanakvó, bizalmatlan, érzékeny ember volt. Mert sokat szenvedett már az életben. Oly asszonynak, ki valóban szerette volna, nem lett volna más törekvése, mint hogy fel ne keltse benne a gyanu e rettenetes betegségét . . . . Ön ép az ellenkezőjét tette. Hunyja be egy perczre a szemét és emlékezzék vissza egy kicsit egy bizonyos bálra, Steno grófné házánál és arra a féltékeny szeretőre, ki a szalon egy zugába vonult vissza, mig ön tánczolt — még pedig kivel?

E czélzás szerelmük legszomorubb korszakának rég elfeledett kis mozzanatára, a vér biboros hullámait kergette Ely arczába. Ujra látta magát, amint a Pierapertosa herczegek egyikének, Olivier leggyülöltebb képzelt vetélytársának, udvarlását fogadta.

— Ez is igaz. Rosszul cselekedtem!

— Ön beismeri ezt? Akkor be fogja ismerni azt is, hogy annak a fiatal embernek, kivel ön ily kegyetlen játékot űzött, jogában volt önt ugy megitélni, mint ahogy megitélte és ugy megszökni ön elől, mint ahogy megszökött. Mert érezte, hogy énjének legaljasabb ösztönei ébrednek fel benne; mert érezte, hogy ön őt gonosz, kegyetlen emberré teszi, a neki okozott sok szenvedés révén. Ez is igaz, ugy-e, hogy igaz? És ugy-e igaz az is, miként női büszkeségét megsértette az, hogy kedvese a faképnél hagyta és hogy ön megakarta magát boszulni rajta? Tagadni meri ön azt, hogy midőn ön egy évvel később ez ember legkedvesebb, legbizalmasabb barátjával találkozott, kihez őt életének egyetlen, mély, igaz, szent érzelme füzte, önben az a pokoli gondolat fogamzott meg, hogy megszeretteti magát ezzel a baráttal, abban a reményben, — nem — abban a biztos tudatban, hogy az a másik egy szép napon meg fodja azt tudni és hogy rettenetesen, iszonyuan fog szenvedni, ha látja, hogy hajdani szeretője egyetlen, legjobb barátjának kedvese lett? Tagadja?

— Nem tagadom! felelt Carlsbergné.

Szép arcza holthalványra sápadt. Ez a halványság, mellére horgasztott szép feje, mely bágyadtan konyult le, mintha a rázuduló csapások lesujtó terhe alatt roskadoznék, félig nyilt, fulladozva levegő után kapkodó, ajkai, válaszának alázatos rezignácziója, mely azt bizonyitotta, hogy

lelke teljesen őszinte és hogy arra van határozva, miként nem védekezik, és nem igazolja magát; mindez lefegyverezhette volna Oliviert.

Hanem midőn ez a szó »barátjának kedvese« elröppent ajkairól, lelke előtt tisztán bontakozott ki ujra az a látomány, mely gyanuja első percze óta gyötörte. Olivier maga előtt látta, mint simul Hautefeuille arcza e gyönyörű női arczhoz, mint forr össze ajka e csábos ajkakkal, mint villan össze szeme e szikrázó szemekkel. Ely vallomásai elvitázhatatlan valósággá változtatták e rémképeket és majd megőrjitették Oliviert. Ő tán maga se sejtette, hogy soha ennyire nem szerette, soha ennyire meg nem kivánta ezt a szép asszonyt, kit oly durván sértegetett; ő maga se tudta, hogy ujra fellobbanó szenvedélye teljesen erőt vesz rajta.

— És ön ezt ily nyugodtan, ily egykedvüen vallja be és nem látja be, hogy ez a bosszu milyen aljas, pokoli, rettenetes és szörnyű? Oh, szörnyüség: ilyen szivvel találkozni élte utjában, mint a milyen ez a sziv; egy ilyen ifju, tiszta, gyengéd szivvel, egy ilyen gyanura képtelen teremtéssel mely csupa egyszerüség, csupa együgyüség és egy ilyen szivben felkelteni a szerelmet, megkoczkáztatva azt, hogy örökre megsemmisiti, hogy virágát elfonnyasztja — és miért? Hogy kielégitsen — mit? Egy kaczér nő nyomorult haragját, ki nem tűri azt, hogy őt a faképnél hagyják!... És ön ennyi szüziesség, ennyi üdeség láttára nem habozott? Ön

nem mondotta magában: Hisz ez gazság volna, ha ezt a védtelen teremtést megcsalnám?.... És ön arra nem is gondolt, hogy mitől rabolta meg őt? Ön tudja azt, hogy minő meghitt barátság füzi őt hozzám. Ha lakott volna a szivében valami — nem mondom, hogy nemes, — de valami emberi érzés nem-e kellett volna irtóznia attól az égbekiáltó büntől, hogy ezt a szép, ezt a nemes lelki harmóniát, ezt a fennkölt barátságot örökre bemocskolja, elrabolja, hogy érte néhány napi ledér kalandot adjon cserébe, ép annyi ideig, ameddig az ön uj szeszélyének varázsában fog gyönyörködni.... Hisz ő nem bántotta önt..... ő nem hagyta el önt, ő nem nősült meg! Oh, milyen gyáva, gyáva bosszú! Hanem legalább szemébe mondom, fülébe kiáltom, hogy gyáva, gyáva, gyáva!

Ely felemelkedett ültéből, mig a kérlelhetetlen gyülölettől izzó férfi e sértő kifakadásokkal halmozta el és feje büszkén felegyenesedett. Szeme most nyugodtan nézett Olivier szemébe; és a méltatlankodó felháborodás, a harag egy villáma se czikázott fel benne. Szinte derűs nyugalom, az őszinteség és tiszta öntudat derüje ragyogott bennük. Néhány lépést tett feléje és kezének oly szilárd és egyszersmind oly szelid mozdulatával érintette a fiatal ember vádlón felemelt karját, mely őt fenyegette, hogy Olivier ajkán elakadt a szó. És aztán nála szokatlan szelidséggel válaszolt keserü kifakadásaira oly egyszerü, oly tisztán emberi,

oly őszinte csengésű hangon, hogy lehetetlen volt kételkedni ama szavakban, melyeket ily hangon mondott el.

Valóban szivének tartózkodás nélküli kitárása volt ez, melynek fájdalmas panasza mélyen megrenditette a hallgatót. Olivier forróbban szerette ezt az asszonyt, mint sejtette volt; és ebben a nőben, kinek a szépségét bálványozta, ép ezt a lényt óhajtotta volt felébreszteni és teremteni, a mely most megnyilatkozott előtte.

Sejtette, érezte, kereste és kutatta benne azt a lelket, melyet e gyöngéd, szomoru szempár sejtetett, azt a szerelmes, szenvedélyes, a legforróbb, legönfeláldozóbb szerelemre képes lelket; de soha se tudott ráakadni, nem tudta szendergéséből életre hozni szerelmes öleléseivel, erőszakoskodásaival, féltékenységének durvaságával; — és ime most megnyilatkozott — de más ébresztette fel benne.

És ő hallotta, mint szólal meg Ely:

— Ön igaztalan irántam, Olivier, nagyon igaztalan!.. Hanem ön azt nem tudja!... Ön nem tudhatja!.. Lám, én most nem igyekeztem önnel vitatkozni; nem szálltam önnel szembe!.. Nem vagyok többé az a gőgös, büszke, makacs asszony, kivel ön hajdan tusát vivott. Nincs többé büszkeségem! Hogy is lehetnék büszke, midőn most, hogy viszontlátom önt, midőn szavait hallgatom, elvitázhatatlan igazsággal bizonyul be ujra előttem, hogy mi voltam ezelőtt és mi volnék még mindig, ha

nem találkoztam volna Péterrel, ha nem lángolt volna fel bennem az a szerelem, mely szent vendégként jelent meg szivemben . . . Midőn bevallottam önnek, miként azért akartam Péter szerelmét felébreszteni, hogy önön megboszuljam magamat, igazat mondtam; hanem ép ugy el kell hinnie azt is, ha mondom, hogy most ép ugy irtózom attól a gondolattól, mint ön. Midőn megismertem jellemét, szüziességét, tisztaságát, lelki szépségét, mindama erényeket, amelyekre ön az imént hivatkozott, rögtön beláttam, minő ocsmányság az, amit el akarok követni. Igaza van; szörnyeteg volnék, ha ezzel a fiatal, igaz, nyilt, becsületes, imádásra méltó szivvel kaczér játékot tudtam volna űzni. De nem . . . nem voltam ilyen szörnyeteg! Alig beszélgettem vele kétszer, midőn már is letettem e rettenetes bosszueszméről és egészen rabul estem az ő varázsának!.. Szerettem!! Szerettem! . . . . Azt hiszi ön, hogy én nem mondtam magamnak mindazt, amit ön most mond; hogy nem ismételtem minden nap, minden órában, mióta tisztán láttam a szivemben. Szerettem őt és tudtam, hogy ő az ön barátja, az ön testvére, én meg az ön szeretője voltam; tudtam, hogy egyszer jön majd percz, midőn ő említést fog önnek tenni rólam; egy percz, midőn ő tán mindent meg fog tudni; egy percz, midőn önt viszontlátom és ön ugy fog majd szólni hozzám, mint ahogy most beszélt. Oh gyötrelem! Oh gyalázat!

És Olivier karját elbocsátva, ökölbe szoritott

kezeivel takarta el szemét; teste, kinszenvedéseinek öntudatlan vonaglását eláruló mozdulattal, remegett meg. Husán és testén nyilalt át a szenvedés, e csodaszép testen, melyet hajdan az előtte álló férfinak engedett át, ki elkábulva hallgatta, mint folytatja:

— Bocsánat! Most nem rólam van szó, sem az én szenvedésemről: hanem róla — csak róla!.. Hogy én szeretem őt, egész szivemmel, jobb, szebb, igaz nemes énem minden erejével, abban többé nem kételkedhetik.... Hogy ő is szeret, még pedig azzal a fennkölt, nemes lelkével, a melyet ön ismer, azt tapasztalta. És a lefolyt egész héten óráról órára — oh mily halálos kinnal — éreztem Péter szavaiból, hogy ön lassan, lassan behatol titkomba és fölfedezi azt.... Most már tudja ezt a titkot: Péter ép ugy szeret, a hogy én őt szeretem, igaz, szenvedélyes, határtalan szerelemmel.... És most ha tetszik, hát menjen és mondja meg neki, hogy a szeretője voltam! Ép oly kevéssé fogok védekezni, mint ahogy az imént nem védekeztem. Nem érzek magamban elég erőt arra, hogy hazudjak neki. Az nap, mikor ő el fog jönni hozzám és azt fogja kérdezni: »Igaz-e az, hogy Olivier a szeretőd volt?« azt fogom neki válaszolni: »Igen«... Hanem akkor nem én leszek az egyedüli, akinek ön megtörte a szivét.

Ely elhallgatott, mintha az a nagy lelki megerőltetés, melyet kifejtett, midőn véleményét, tiszta őszinte véleményét a belevegyülő sok keserűséggel

és szomorúsággal együtt kimondta, kimeritette volna erejét és a karosszékbe lerogyva, bágyadtan támasztotta annak támlájára hátracsukló fejét. Oly feszült aggodalmas várakozással nézett elébe Olivier válaszának, hogy majd elájult és behunyta szemét. Az őszintén és forrón szerető nő csalhatatlan logikájával rábizta erre a férfira, ki azért jött hozzá, hogy sértegesse és fenyegesse, hogy válasszon ama két elhatározás között, melyek tragikus helyzetüknek véget vethetnek. Vagy mondjon meg Hautefeuillenek mindent, rábizva azt, hogy határozza el magát: vajjon eléggé szereti-e Elyt, hogy még akkor is bizzék benne, midőn már tudja, hogy barátjának a szeretője volt; — vagy kimélje meg őt ettől a gyötrő szenvedéstől és ne zavarja boldogságát. Ez esetben el kell, hogy utazzék és megszünjön ön, magának és volt szeretőjének oly lelki kinokat okozni, melyek magukban véve elegendők arra, hogy előbb-utóbb közös multjuk titkának szellőztetésére kerüljön a dolog..... Vajjon mire fogja magát Olivier határozni?

Olivier, ki még néhány percz előtt oly támadó magatartással, oly éles szóval kelt ki ellene, most nem válaszolt. És Ely észrevette, hogy meg-megreszkető szempillái alól szenvedélyes és sajátságos tekintettel méri őt. Valami benső küzdelem dulja a lelkét. Vajjon micsoda küzdelem az? Meg fogja tudni rögtön és egyuttal azt is, hogy milyen lázas izgatottságot keltett az ő szivszaggató esdeklése

ebben a szivben, mely soha se tudott egészen szabadulni az ő befolyása alól.

— Ön szereti őt? — szólt végre. Ön valóban szereti? Igen, igen, ön szereti!..... Látom! Érzem! Szereti, mert különben hogy találta volna ezeket a szavakat, ezt a hangot, ezt a szivből fakadó őszinteséget. Ah! — folytatta metsző keserüséggel — ha ön hajdan egyetlen-egyszer viselte volna magát velem szembe ugy, mint a milyennek most e perczben láttam! Ha én egyszer egyetlen egyszer tapasztaltam volna, hogy érezni tud.... De engem nem szeretett, nem, engem nem... és őt szereti! Szereti!.. ismételte lázasan. Azt hittem, hogy mi egymásra rámértük már a legkinosabb szenvedéseket és gyötrelmeket, amelyekkel két emberi lény csak megkinozhatja egymást... Azt hittem, hogy soha se fogok többet szenvedni életemben, mint amennyit szenvedtem szerelmünk idejében, sőt még a közelmult napokban is, midőn rájöttem, hogy ön Péter kedvese.... De mind e szenvedés semmivé törpül ez utolsó mellett. Ön szereti!.... De hogyne szeretné őt? Oh, hisz rögtön tisztában lehettem volna azzal, hogy ifjusága, gyöngédsége, bájának varázsa, mindaz, ami őt azzá teszi, a mi, meg kellett, hogy hassa a lelkét, be kellett, hogy szivárogjon a szivébe ésátgyurja egész valóját... Oh, most látom önt olyannak, a milyennek hajdan álmodtam és aminek megvalósulásáról kétségbeesetten lemondtam... És ime, nem nekem nyilatkozik meg a szive,

hanem neki; neki . . . . Aztán felsziszent, mint valami megsebzett vadállat.

— Nem, ezt el nem birom; ez nagyon fáj, nagyon fáj, nagyon fáj!

És a fájdalom e lázas kinyilatkozása, a szerelem és a düh kitörésével párosulva, fakadt fel ajkain, amint szilaj kegyetlenséggel, vadul folytatta:

— Ha oly nagyon gyülölt, ha ilyen kegyetlen bosszut tudott állani, hogy engem ön miatt féltékenynyé tegyen barátomra; nos hát gyönyörködjék ebben a bosszuban, élvezze, duslakodjék benne . . . Elérte azt, amit akart! . .

— Oh, Olivier, esedezve kérem, ne szóljon igy hozzám, — kiáltott fel Elly.

E váratlan és sajátságos érzelmek hirtelen és heves kifakadása mély lelki megrendülésének e pillanatában is megrázkódtató borzalommal reszketett át egész testén. Mély, szánakozó részvét és kinos megdöbbenés vegyes érzelmével uj, titokteljes rejtélyre akadt e szenvedélyes ember szivében, ki e halálos gyötrelemmel teli félóra alatt felváltva meggyalázta, lealázta, félreismerte, később megértette, megsajnálta és most elátkozza.

Ely már Péter bizalmas beszélgetései révén is sejtette, hogy volt szeretője szivében, lázas, haragottartó és bosszuvágyó érzékiségének hullámaiban, dagály állt be. És most világosan látta, hogy ezen érzékiség és gyülölet leple alatt, mindig igazi szerelem lüktetett és izzott benne. Ez a szerelem azért

nem tudott megérlelődni, fejlődni, megnyilatkozni és virággá fesleni, mert ő sohse volt ennek a férfinek oly szeretője, a minőt az keresett, a minőt óhajtott, a minőt benne sejtett. És ime most ama eszményi nővé alakult át a szerelem csodás varázsereje alatt, mit más férfi keltett a lelkében. Minő uj vértanuság ez erre a szerencsétlen emberre nézve! És Ely saját aggodalmáról és bújáról megfeledkezve, mély részvéttől reszkető hangon válaszolt:

— Én, én örülnék az ön bánatának? Én, én gondolnék még most is bosszura? Hát nem érezte ön, hogy milyen őszintén szóltam az előbb; menynyire szégyenlem azt, hogy ilyen bünös gondolat fogamzott meg valamikor a lelkemben? Nem érezte, hogy minő szemrehányást teszek magamnak ledér kaczérkodásom miatt? Nem látja, nem érti ön azt, hogy majd meghasad a szivem, midőn önt szenvedni látom?

— Köszönöm a részvétét! szakitotta őt félbe Olivier.

Hangja egyszerre szárazzá és élessé vált ismét. Tán férfias büszkeségének és méltóságának tudatára ébredt ujra? Vagy megsértette őt e nő szánalma, mely oly megalázó a férfira nézve, mikor szerelmes abba a nőbe, a ki szánja őt. Vagy attól reszket, hogy kelleténél többet talál mondani és érezni, ha ez a beszélgetés még soká tart? Aztán hozzátette:

— Bocsánatot kérek, hogy nem birtam job-

ban uralkodni az idegeim fölött . . . Nincs több mondani valónk! Egyet igérek önnek: én meg fogok tenni mindent, a mi tőlem kitelik, hogy Péter soha se tudjon meg semmit. Ne köszönje meg! Én az ő kedvéért, az én kedvemért is hallgattam volna, hogy érintetlenül megóvjam ezt a barátságot, mely mindkettőnknek oly szent. Nem azért jöttem, hogy titka kiaknázásával fenyegessem. Arra akartam kérni, hogy hallgasson, hogy ne vigye meszszebbre azt, a mit kegyetlen bosszu művének hittem . . . És most, midőn öntől örökre bucsut veszek, egyet kérek csupán öntől. Ön szereti Pétert, ő szereti önt! Igérje meg, hogy ezt a nagy szerelmet sohse fogja eszközül használni a mi barátságunk ellen, hogy szivében ezt az érzelmet tiszteletben fogja tartani!

Most Olivier hangjában rezgett az alázatosság könyörgő esedezése. Barátságának egész szent kultusza, melyet oly féltékenyen őrzött, reszketett e hangban, szomoru, szinte ünnepélyes komolysággal. És Ely ép ily ünnepélyesen válaszolt:

— Igérem.

— Köszönöm, felelt Olivier. Isten önnel!

— Isten önnel.

Olivier nehány lépést tett az ajtó felé. Ott aztán megállt és ujra feléje közeledett. Ely azt olvasta e vérben és könyben forgó szempárban, hogy a szerelem és az érzéki vágy őrült szédülése fogta el Oliviert. Olyan rémület vett erőt rajta,

hogy lába gyökeret vert és nem tudott megmozdulni. Olivier pedig melléje érve, mindkét kezével fogta meg szép fejét és őrülten, szenvedélyesen magához ölelte, forró csókokkal árasztotta el a haját, a homlokát, a szemét és ajkai oly lángoló szenvedélyes őrjöngéssel keresték Ely ajkát, hogy a fiatal asszony visszanyerte erejét. Méltatlankodó felháborodásában tizszeresen fokozott erővel pattant fel ültéből és a terem legtávolabb zugába szökve, kétségbeesetten kiáltott föl háromszor, mintha segitségül akarná hivni azt az egyedüli lényt, kinek jogában van őt megvédeni:

Péter . . . Péter . . . Péter . . .!

Mihelyt e név elröppent ajkáról, Olivier visszatántorodott és két kézzel fogódzkodott meg a legközelebbi székben, mintha lábai megtagadnák a szolgálatot Aztán gyors mozdulattal, egy pillantást se vetve többé Elyre, ki kezét a szivéhez nyomva, félájultan támaszkodott a falhoz, bucsuzás és bünbánó bocsánatkérés nélkül hirtelen elhagyta a kis termet.

Ely hallotta, mint halad sietve át a nagy termen, mint zárul be mögötte a második ajtó is. Futva, a rémület sietségével távozott, mint a ki majdnem rabja lett egy rettenetes kisértésnek, mint a ki önmaga elől, meg az asszonyi kisértés elől menekül. Rohanva sietett le a lépcsőn, észre se vette a lépcsőházban ácsorgó két inast, kik kénytelenek voltak őt visszahivni, hogy átszolgáltassák

neki a botját és a kalapját és ép oly futó lépéssel rohant végig a kert fasorain, a nélkül, hogy látta volna, merre jár. Az a pillanatnyi önfeledt őrjöngés, mely őt barátja kedvesének, hajdani szeretőjének karjaiba taszitotta, most gyötrő lelkifurdalásra változott; de ugyanakkor egész lénye lángban égett azoktól a csókoktól, melyek után már napok óta titokban, szenvedélyesen sóvárgott; Ely lázasan reszkető forró ajkainak érintésétől, melyek az ő ajkainak csókjai alatt eltorzultak; a karjaiban tartott imádott test melegétől, mely oly undorral bontakozott ki ölelő karjaiból, hogy Olivier szinte beleőrült e tudatba.

Egyszerre aztán, a mint megnyomta a kert rácsajtajának kilincsét, észrevette, hogy valaki itt várakozik rá a kert előtt álló kocsiban. Oly megdöbbentő rémület fagyasztotta meg ereiben a vért, mintha egy rég meghalt és sirba temetett ember visszajáró árnyát pillantotta volna meg. A bosszuálló volt az, kit Ely segitségül hivott, Hautefeuille maga, ki csak ennyit mondott:

— Olivier!

És arcza holthalványságán, hangján, szemeinek tekintetében, melyekben szivszaggató gyötrelem kinja sötétlett, barátja észrevette, hogy Péter mindent tud.

X.

A legrendkivülibb eseményekben, valamint a legváratlanabb véletlenben mindig igen sok a lo-

gika. Egy kis józan és óvatos meggondolással rendszerint elejét vehettük volna az előbbieknek és jóeleve segithettünk volna az utóbbiakon.

Hanem a szenvedély jellemző sajátsága az, hogy egészen belemerül a maga tárgyába. Megfeledkezik arról, hogy kivüle léteznek még más szenvedélyek is, melyek ép oly féktelenek, ép oly izzók, mint ő maga és hogy előbb-utóbb ezekkel összeütközésbe kell jönnie. Olyan ez, mint valami teljes gőzerővel tovarobogó vasut, melynek semmi jel nem adja tudtára, hogy ugyanazon a vonalon, ellenkező irányban, ép oly gőzerővel neki rohan egy másik meginditott vonat. A szenvedés viharaitól elsodorva és belébódulva e kinos hét ezer gyötrelmébe, Olivier ügyet se vetett rá, hogy mellette is él, szenved és busul egy élő lény.

A rögeszmék rendesen ilyen önzésben és meggondolatlanságban leledzenek; ő nem vette észre, hogy neje lelkében is dul valami titkos fájdalom; nem sejtette azt a kézzel fogható, igen természetes lehetőséget, miként Bertha kétségbeesett gyanakodásában férje barátjához és meghittjéhez találhatna fordulni, hogy benne szövetségest keressen és őt segitségül hivja. A fiatal asszony megtette ezt a lépést, és ennek az volt a könnyen előre látható, közvetlen eredménye, hogy a fiatal asszony féltékenysége szétfoszlatta a Péter szemére boruló, éleslátását elvakitó, fátylat. Egy percz alatt Péter mindent tudott.

Erre a tragédiára — mert az ilyen kölcsönös leleplezés valóban tragédia számba megy, még pedig oly tragédia számba, mely valami rettenetes kifejléssel terhes — Olivier egy uj, dőre meggondolatlansága adott alkalmat. Carlsbergnénál tett látogatásának előestéjén még a rendesnél is lázasabb izgatottság jelét adta és neje éber szemét ez nem kerülte ki. Majdnem egész éjjel izgatottan járkált fel és alá hálószobájában; minduntalan leült az iróasztala elé és bele fogott ama levélke irásába, melyet reggel Elynek akart kézbesittetni. Bertha ébren hallgatódzott és a szállodai szobák vékony falán át tisztán hallotta, hogy férje leül, felkel, ujra leül, összegyür és széttép egy papirost, ujra felkel és széttép még egy papirost . . .

Oh, hogy szeretett volna fölkelni, hogy szerette volna kinyitni azt az ajtót, mely még kulcsra se volt zárva és belépni Olivier szobájába, hogy megtudja, vajjon nem csalódik-e aggodalmában; mely a lelkét egy hét óta marczangolja vajjon tényleg római szerelmesével hozta itt össze Oliviert a sors; vajjon ez az asszony az okozója férje szemmellátható izgatottságának; végre vajjon férjének ez a hajdani, sokat emlegetett kedvese igazán Ely báróné-e, igen vagy nem, kivel ő Cannes valamelyik szalonjában találkozni óhajtott és remélt. Hanem férje ugy rendezte be, hogy minden nap más kirándulással telt el, ugy hogy egy látogatást se tettek; egyetlen egyszer se voltak ebédre hivatalosak az ő le-

génykorbeli ismerőseinél. Sokkal okosabb asszony volt, semhogy át ne látott volna a szitán és tisztában nem lett volna azzal, hogy Olivier nem akar a cannesi társaságban megfordulni, de a várost se akarja elhagyni. Miért?

Egyetlen egy biztos adat adhatta volna meg Bertának e talány nyitját, de ez az egy adat hiányzott . . . Hanem bár ez talány volt előtte, a szerető hitves ösztönszerű éles látása csalhatatlan biztossággal deritette fel előtte a titkot. Hosszas gondolkodás és megfigyelés utján arra a következtetésre jutott: Ez az asszony itt van! O fél tőle és sóvárog utána . . . Szive visszavágyódik utána; azért maradunk itt és ő azért érzi magát ily boldogtalannak. Fél tőle, azért nem visz engem társaságba.«

Oh, hányszor volt a fiatal asszony e hosszu hét alatt, közel hozzá, hogy Oliviernek kijelentse, miként ez a helyzet nagyon megalázó rá nézve, hogy válasszon a felesége és hajdani szeretője közt és hogy ő el akar utazni, vissza akar térni Párisba, otthon akar lenni az övéinél . . . Csakhogy Hautefeuille mindig velük volt, ez a Hautefeuille, a ki kétségkivül mindent tudott. És ő napról-napra jobban meggyűlölte őt ugyanabban a mérvben, a mint saját sötétben való tapogatódzásának gyötrelme fokozódott.

És ha már egyszer egyedül volt is Olivier-vel, legyőzhetetlen félénkség szállotta meg; szégyelte

és nem merte bevallani, miképen akadt rá Ely báróné nevére, meg arra az arczképre, melynek váratlan felfedezését férje valami aljas, ocsmány kémkedésnek betudhatta volna. Attól reszketett, hogy valami soha jóvá nem tehető szó találna esni e kölcsönös magyarázat folyamán. Félt Olivier előtte ismeretlen jellemének váratlan megnyilatkozásától. Mert nagyon sokszor hallott oly házasságokról, melyek mindjárt az első esztendőben örök válással végződtek. Ha Olivier a harag lázas felgerjedésében ott hagyná és visszatérne ahhoz a másikhoz! Erre a gondolatra majd megfagyott ereiben a vér és szive elszorult . . .

A szegény gyermek szerette Oliviert. És még ha nem is szerette volna, hogy barátkozhatott volna meg ez a higgadt, józan gondolkodásu, becsületes és nyárspolgárias felfogásu asszony azzal a gondolattal, hogy házassága a válás botrányára alkalmat adjon?

És még ma éjjel is, midőn tanuja volt férje nyugtalan virrasztásának, bármily nyomorultnak, és elhagyatottnak érezte is magát féltékenységének gyötrelme közepett, minden lépés neszénél, mely a szomszéd szobából fülébe hangzott, imára kulcsolta a kezét és arra kérte az Istent, adna neki erőt, hogy a szivében lázasan lüktető szenvedély hevének ellen tudjon állni.

Tizszer arra kényszeritette magát, hogy a vigasztaló imát elrebegje: »Miatyánk, ki vagy a

mennyekben.« És mindannyiszor, ha eljutott ehhez a mondathoz, »mint ahogy mi bocsátunk meg azoknak, kik ellenünk vétettek« egész valója lázadt fel ellene.

— Megbocsátani ennek az asszonynak? soha soha, soha! Nem tudok neki megbocsátani, soha, soha! . . .

Egy szinte jelentéktelen részlet — ha ugyan lehet ily válságokban jelentéktelen részletekről beszélni — még jobban felcsigázta tulfeszitett idegeinek izgatottságát. Reggel kilencz óra tájban a férje sétára öltözötten jött be a szobájába. Kezében egy levelet tartott, mely keztyüje és kalapja közé volt csusztatva. Bertha nem olvashatta el a czimét, hanem látta, hogy nincs rajta bélyeg és dobogó szivvel várva az egyszerü kérdésre Olivier válaszát, igy szólt:

— Bélyeget akarsz. Ott az asztalon, az én irószereim között találsz egyet.

— Köszönöm, nem kell. Csak helybe szól a levél. Magam fogom kézbesiteni.

Ezzel elment, azzal a kijelentéssel, hogy reggelire hazajön. Ő persze nem sejtette, hogy felesége könyekre fakad, mihelyt az ajtó bezárul mögötte.

Most biztos volt már benne, hogy ez a levél Ely bárónőnek szól. Azt mondotta magában: »Olivier elmegy hozzá.« És ekkor, a tehetetlen szenvedély vad őrjöngése fékevesztetten tört ki belőle

Azután, mint valamennyi féltékeny asszony, ellenállhatatlan vad ösztöne sarkallásának engedett, mely lázas kutatásra és keresésre ösztönözte, bár e kutatás sem nem csillapit, sem nem oltja szomjunkat; mert ha találunk is rá bizonyitékot, hogy gyanunk nem volt alaptalan, kevésbé kinos lesz azért az a féltékenység, mely lelkünkben a gyanut keltette?

Bement férje szobájába és ott a papirkosárban száz apró széttépett levélpapirtöredékre akadt, melyeket a fiatal férj lázas ujjai szórtak szerte; ama levelek különféle fogalmazványai voltak ezek, melyeket mult éjjel összegyürt és darabokra tépett. Bertha reszkető kézzel, szorult szivvel, lázban égő orczákkal, elfojtott lélegzettel szedte össze és illesztette egymáshoz e töredékeket. Körülbelül husz bevezetést állitott igy össze, melyek semmitmondók lettek volna a közönyös olvasóra nézve, ki nem birt a mélyen sértett szerelem éleslátó divinácziójával, de melyek rettenetes világos értelmet nyertek Bertha kutató szeme előtt.

Mindannyian egy és ugyanazon nőnek szóltak és Bertha láthatta, mily változó és összefüggéstelen lehetett irás közben Olivier gondolatmenete, majd szertartásos: — Nagysád engedje meg, hogy valaki, a kinek nem jutott az a szerencse...; majd meg gúnyos: Ön nem fog csodálkozni azon, hogy nem akarok Cannesból távozni, a nélkül...; majd bizalmas: Valóban szemrehányást teszek ma-

gamnak, hogy még nem tettem önnél tiszteletemet . . .

Mennyire habozott Olivier tolla, hogy milyen alakba öltöztesse felette egyszerü üzenetét, mely csupán egy látogatási engedélyért folyamodik. Maga ez a habozás is valami ez alatt lappangó titoknak több mint biztos jele és az összeillesztett levéltöredékek egyike a titok mibenlétét is kideritette: »Vannak aljas bosszuállások, kedves Ely és ilyen az, a melyet ön kieszelt.«

Ezt a mondatot Olivier álmatlanságának legkinosabb pillanatában irta volt. Fájdalma enyhülést talált abban a durva tapintatlanságban, hogy keresztnevén szólitotta volt kedvesét, mintha ezzel örökre kitörölhetetlen bizalmasságukra emlékeztette volna. De alig, hogy leirta, vad dühvel tépte izekre a papirost, melyben haragos fellobbanása megnyilatkozott. Mihelyt ezt a végzetes mondatot kibetüzte volt, Bertha nem látott többé semmit, csak ezt az egyet. Tehát nem csalt az előérzete! Ez a Carlsbergné, kiről Corancez a kocsiban említést tett Lautefeuillenek, tényleg férjének hajdani kedvese volt. És a férje csak azért jött ide, mert tudta, hogy ő itt van, mert látni akarta őt végre. Azért volt olyan izgatott nyolcz nap óta; azért olyan, mint az őrült, az utolsó időben. Az a levél, a melyet az imént a kezében tartott, neki szólt.

Személyesen vitte el oda.

Ez elvitázhatlan és lesujtó bebizonyosodott

tény felfedezésére görcsös reszketésben vonaglott meg a fiatal asszony egész teste és izgatottsága perczről-perczre nagyobb mérvet öltött, a mint közelgett a reggeli ideje.

Hiába ismételte magában: »Meg kell hogy tartsam a hidegvéremet.« Mert most már elszánta magát arra, hogy szólni fog végre, hogy tovább nem türi ezt a tarthatatlan helyzetet... De minő kinos érzés nyilalt át a lelkén, midőn dél felé levélkét kapott, melyben Olivier — ugyanazzal az irással, a melynek kusza vonásait Bertha most betüzgette — egy pár mentegető, czeruzával gyorsan lefirkált, szóban tudatta vele, hogy egy jó barátjával fog reggelizni, kivel a véletlen hozta össze és hogy Bertha csak reggelizzék meg nélküle.

— Nála van, ez az asszony visszahóditotta!

Midőn e gondolat a kézzelfogható biztosság ama lelkettépő, rettenetes világosságával, felvillant benne, mely ugy járta át a szivét, mint valami hideg, éles tőr, érezte, hogy fizikailag nem tudja elviselni ezt a kint és azzal az öntudatlan gépiességgel, mely hasonló pillanatokban megszállja az embert, feltette a kalapját, fátyolt kötött és keztyüt huzott. — De a midőn már fel volt öltözve, józan eszének egy kis megmaradt szikrája beláttatta vele, hogy minő tulzott és furcsa ez a terv, a melynek kivitelére készül, amennyiben el akart menni vetélytársához és ott akarta tetten kapni Oliviert, hogy örökre végezzen vele. Végezni vele! Egy pillantást

vetett a tükörbe és látta holt-halavány arczát, remegő testét, vaczogó fogait. És megértette, hogy ily lelki állapotban oktalan, őrült lépés volna ez tőle, kivált olyan asszonnyal szemben, a minő Ely. Hanem ha más tenné meg azt a lépést, ha más mondhatná meg Oliviernek: »A feleséged mindent tud... Nagyon szenved. Jőjj vissza!..« És alig, hogy a szerencsétlen asszony lelke előtt feltámadt férje bizalmas barátjának képe, már is ugyanazzal a lázas gépiességgel csengette be a komornáját.

— Menjen le és kérje meg Hautefeuille urat, hogy jőjjön föl hozzám, ha otthon van — szólt Bertha, ő a ki soha életében még egyetlen egyszer se beszélgetett négyszemközt ezzel a fiatal emberrel.

Hanem mit is törődött ő most azzal, hogy mi illik, mi nem! Olyan izgatott volt, hogy midőn komornája hirül hozta neki, hogy Péter rögtön itt lesz, le kellett ülnie. Lábai megtagadták a szolgálatot. És midőn a fiatal ember öt perczczel később belépett, annyi időt se engedett neki, hogy köszönjön, hogy megkérdezze tőle, mivel lehet szolgálatjára. Neki rohant, mint valami vadállat a zsákmánynak és görcsösen reszkető kezekkel karjába kapaszkodva, összefüggéstelenül, akár csak egy őrült, ki csupán a saját rögeszméjével foglalkozik és nem látja, kivel beszél, megszólalt:

— Ah, ön itt van!... Sejti, hogy a dolog nyitjára akadtam?.. El kell, hogy menjen hozzá,

mondja meg neki, hogy mindent tudok... érti... mindent... és vezesse vissza hozzám!.. Menjen, menjen, hamar!.. Mert ha nem jön vissza, megőrülök!.. Hautefeuille ur, ön becsületes ember, önnek van szive, lelke!... Be fogja látni, hogy nagyon gyalázatos dolognak tartom, ha ő már most, két hónapi házasság után, oda tér vissza, a hova visszatért... Oh Hautefeuille ur, kérem, könyörgöm... menjen el hozzá... mondja meg neki, hogy jőjjön vissza, hogy megbocsátok neki, hogy nem teszek neki szemrehányást!.. Nem tudom megmutatni, hogy szeretem!.. Hanem szeretem, esküszöm önnek, hogy szeretem! Oh én édes Istenem, elvesztem az eszemet!

— De kedves Nagysád, szólt Péter rémülten, mi történt? mi az, a mi igy felizgatja!.. Hol keressem fel Oliviert? Mit tud ön?... Mit titkolt ön előtt?... Hova tért vissza? Esküszöm, hogy nem értem a szavait!

— Ah! ön még hazudik is, kiáltott föl Berta hevesen. Ön kimélni akar... De hisz mondom, hogy mindent tudok, mindent... Akar ön bizonyitékot? ... Akarja ön, hogy megmondjam, miről beszélgettek mindjárt első nap, midőn magamra hagytak a szállodában? Megmondjam, miről beszélgetnek mindig, ha négyszemközt vannak? Arról az asszonyról, ki Rómában a kedvese volt és a kire még most sem szünt meg gondolni... Magánál hordta az arczképét, midőn velem nászutra ment! Láttam azt az

arczképet, mondom, hogy láttam! Ugy tudtam meg a nevét. A kép aljára az volt irva: Ely! Nos, meg van ön most győződve? Azt hiszi ön, hogy nem láttam, minő zavarba jöttek önök mindaketten, midőn aznap, mikor Monte-Carloba utaztunk, Corancez előttem emlitette a nevét... És ön azt gondolta, hogy nem vettem észre semmit, hogy nem gyanakodtam? . . . Tudom, hogy ő itt van, érti? Tudom biztosan, sőt meg is mondhatom a nyaralója nevét: Helmholtz nyaraló . . . Tudom, hogy Olivier csak azért jött ide Cannesba, hogy vele találkozzék! És ő ott van most, tudom, bizonyos vagyok benne . . . Nála van ! . . Ne tagadja ! . . Itt vannak nálam azoknak a levélkéknek széttépett bekezdései, melyekben légyottot kér ma tőle.

És remegő, kicsi ujjaival, melyeket alig tudott felemelni a papirról, hol lázas türelemmel összeillesztette volt az áruló töredékeket, megmutatta Péternek e levéltöredékeket, melyek közt az az elvitázhatlan sor is sötétlett, mely Péter szemében még egészen más jelentőséget nyert. Péter maga ugy reszketett és vonásai oly iszonyu lelki kinról tanuskodtak, hogy Berta ezt az arczán tükröződő zavarodottságot bünrészessége szégyenkező vallomásának vélte. Es ez az ujabb bizonyiték, mely a helyesen értelmezett sok más bizonyitékot betetőzte, oly kinosan érintette a fiatal asszonyt, hogy Péter szemeláttára rettenetes idegroham vett erőt rajta.

Néma jellel adta tudtára, hogy a lélegzete eláll; mert szive ugy dobogott, hogy majd megfullasztotta. Szivéhez szoritotta a kezét és fulladozva, akadozva azt sóhajtotta: Istenem! — aztán lerogyott a szőnyegre, feje lehanyatlott, szeme kidülledt, fehér tajték habzott fel ajkán, mintha meghalna . . .

E halálos vonaglás rémülete, az az elodázhatlan kényszerüség, hogy itt rögtöni segélyről kellett gondoskodni, hogy be kellett hivni a komornát, meg hogy az orvosért kellett küldeni, és bevárni a diagnozisát, mindez megmentette tán a fiatal embert. Legalább erőt adott neki arra, hogy átélje ezt az első rettenetes félórát, melynek elmultával mindent tulél az ember, még a legrettenetesebb felfedezéseket is.

Csak akkor jutott saját boldogtalanságának tudatára, midőn az orvos távozta után a fiatal asszony állapota miatti aggodalma lecsillapult. Az orvos szivgörcs elleni szert rendelt és megigérte, hogy este felé ujra benéz. De ámbár nem tartotta ugyan aggasztónak a beteg állapotát, mindenesetre elég komoly volt a fiatal asszony rosszulléte, hogy a férj jelenléte okvetlenül szükséges legyen. Hautefeuille kijelentette hát; »Elmegyek és felkeresem Oliviert.« Aztán kocsiba szállt és a Helmholtz villa felé vette utját. Itt, midőn a kocsi azon az uton robogott végig, melyet ő annyiszor megtett, a kétségbeesés első rohama vett erőt rajta. Az a hir, melyet az imént hallott, váratlanságában, hihetlen·

ségében oly megdöbbentő, oly kinos és oly észbontó volt, hogy első perczben ugy érezte, mintha valami rossz álmot álmodnék... Fel fog ébredni belőle, ez a lidércznyomás el fog tünni és ujra ugy lesz minden, ahogy még ma reggel volt!..

De Bertha szavai a következő perczben ujra átczikáztak az agyán. És ő ujra maga előtt látta azt a levélbekezdést, melynek husz év óta ösmert kézirásában azt olvasta: »Vannak ocsmány bosszuállások, kedves Ely és az az, a melyet ön kieszelt...

E rettenetes mondat vakitó világosságánál egyszerre magyarázatot lelt az a sajátságos magaviselet, a mit Olivier cannesi tartózkodása alatt tanusitott irányában; és aztán zavaros összevisszaságban egymásután feltámadtak lelke előtt ama számtalan jelek, melyeket Péter eddig figyelembe se vett: barátjának fürkésző pillantásai és komor hallgatása, czélzásai és félig elejtett vallomásai; mig egyszerre csak, a napnál világosabb határozott meggyőződés vert gyökeret a lelkében. A fájdalom oly erős, mámoritó, átható, halálthozó gőze gomolygott fel szivéből agyába, hogy valósággal elkábitotta és megrészegitette, mint valami megmérgezett alkohol. Egy perczig, midőn az egyfogatu kocsi lassan baktatva haladt hegynek az Uria-parton, Chézy Yvonnet pillantotta meg, de rá nem ismert; a fiatal asszony megszólitotta és ő nem hallotta. Yvonne jelt adott a kocsisnak, hogy álljon meg és még szerencsét-

lenségében is mosolyderüs arczczal kérdé a boldogtalan ifjutól:

— Azt akarom csak kérdezni, hogy nem találkozott-e a férjemmel, ki megigérte, hogy elémbe jön . . . No, de ugy látszik, ha egy elefántcsorda ment volna el ön mellett, akkor se vette volna észre . . . Elyhez megy ? . . Ott fogja találni Du Prat urat; hisz ön különben tudja azt... végre kegyeskedett rám ismerni.

Most már Péter egy perczig sem kételkedett abban, hogy Olivier Carlsbergnénél van; ez uj bizonyiték, melyről véletlenül értesült, fokozta kinszenvedését. Néhány perczczel később szemébe tünt a nyaraló tetője és terrassza, később a kertje. És ama sövény megpillantása, melyen annyi bizalommal, annyi szerelemmel, annyi forró vágygyal szivében törtetett át még ma éjjel, teljesen megzavarta az eszét.

Érezte, hogy ez őrülettel határos lelki állapotban lehetetlen, hogy egymással szemben lássa barátját és kedvesét, a nélkül, hogy bele ne haljon fájdalmába.

Azért találta őt Olivier az ut egy kanyarulatánál, a mint ijesztő, halvány arczczal, kikelt vonásokkal, vérben forgó szemekkel várakozott rá hintajában. A két barát helyzete oly tragikus volt, oly összeütközést tételezett föl közöttük, hogy mind a ketten megértették, miként a kölcsönös magyarázatnak nem itt a helye. Olivier a kocsiba szállt, mint

ha semmi sem történt volna és leült az üres helyre. Midőn Péter érezte Olivier testének érintését, dermesztő hideg borzongott át rajta; de rögtön elfojtotta azt és odaszólt a kocsisnak:

— Hajtson gyorsan a szállodába.

Aztán Du Prathoz fordult:

— Azért jöttem érted, mert a feleséged nagyon rosszul van.

— Bertha! kiáltott fel Olivier, hisz mikor ma reggel elváltam tőle, nem volt semmi baja és egész vidám volt.

— Ő mondta meg, hogy hol vagy, szólt Hautefeuille kitérve a felelet elől. O véletlenül az irataid közt egy Rómából keltezett és egy keresztnévvel — ritka keresztnévvel — ellátott arczképet lelt. Hallotta, hogy valaki itt ugyanazt a keresztnevet emlegette. És kitalálta, hogy az a nő, ki azt a keresztnevet viseli és Cannesban tartózkodik, azonos a római arczkép eredetijével. Megtalálta a széttépett levéltöredékeket, melyekben ugyanaz a keresztnév ismétlődött és melyben légyottot kértél az illető hölgytől; szóval ő mindent tud.

— És te is? kérdé Olivier rövid szünet után.

— És én is! felelt Péter röviden.

A két barát egy szót se váltott többé azalatt a negyedóra alatt, mig kocsijuk a Pálmaszálloda kapujához ért. Mit is mondottak volna egymásnak e perczben, a mi növelhette vagy csök-

kenthette volna azt a halálos kint, a mely mindkettőjük torkát fojtogatta? Olivier egyenesen a felesége szobájába sietett fel és Péter azt se kérdezte tőle, hogy mikor találkoznak. Ilyen mély csend és hallgatás szokott beállni a halottas ágynál, midőn a lelket mintegy megfagyasztja a visszahozhatatlan veszteség és a változhatatlan katasztrofa érzete, midőn majd megfullaszt bennünket a »Soha többé« dermesztő tudata.

A tulfeszült idegek ellankadása, mely az ilyen lelki rázkódtatásokat követi, akkor állt be Du Prat lelkében, midőn Bertha szobájának küszöbét átlépte. A párnák közül, halotthalványan, a márványnál is fehérebben, sürü könyektől homályos szemekkel, bontakozott ki ennek a szegény gyermeknek kimerült, bágyadt arcza, ki benne bizott, ki neki adta egész életet, ifjusága virágát, minden reményét. Oh, minő keményen és ridegen bánhatott ő ezzel a szegény teremtéssel, hogy ez ily nagy szerelemmel a szivében, soha se merte azt neki mutatni. Itt se tudott szavakat találni; szótlanul ült le az ágya mellé és térdeire könyökölve, soká, soká nézett beteg felesége arczába.

Annak az orvosolhatlan nyomoruságnak a tudata, mely mindnyájukra, Berthára, Péterre, Elyre és ő rá magára sulyosodott, tépő gyötrelemmel marczangolta a szivét. Bertha szereti és tudja hogy ő nem szereti őt. Péter szereti Elyt és viszont szerettetik, hanem ezt a szerelmet mindörökre meg-

mérgezte a legrettenetesebb fölfedezések egyike. És őt magát őrült szenvedélyes szerelem tölti el ujra sokat gyanusitott, sértegetett és elhagyott hajdani szeretője iránt, ki egészen és osztatlanul másé, legjobb, legbizalmasabb barátjáé. Mint egy tengeri utas ki nyilt tenger közepén a hajóról a hullámokba bukott és a körötte zúgó, habos ár közepett uszva, mindenünnen látja az óriási hullámok tornyosulását, melyek előbb-utóbb el fogják őt nyelni; ugy ő is érezte, mint nő, dagad és hullámzik benne és körötte a szerelem ellenállhatatlan forgatagja, melynek megösmerése után oly forrón vágyódott és mely őt most elsodorja, hányja-veti és megrémiti. Amint ott ült mozdulatlanul a fiatal asszony ágya mellett és hallgatta annak szakadozott lélegzetét; egy pillanatra az érzelem és gondolat ama észbontó szédülése fogta el, mely döntő, ünnepélyes pillanatokban, még a bölcselkedésre legkevésbé hajló lelkeknek is, villámsebességgel átczikkázó látománykép, mutatja a természet végzetes hatalmait, melyek sorsunk kérlelhetetlen intézői.

Aztán pedig, valamint a habokkal küzdő uszó, kit a tenger hatalmas hullámzása ringat és ki mégis erőlködik, hogy az óriási hullámokkal megküzdjön, mielőtt alámerülne, ő is iparkodott megküzdeni a sorssal. Szólni akart Berthának és a mennyire tőle telhetett, le akarta csillapitani az ő fájdalmát.

— Nagyon haragszol reám ugy-e? szólalt

meg suttogva . . . De látod, mihelyt megtudtam, hogy rosszul vagy, rögtön eljöttem. Mihelyt jobban leszesz, meg fogom magyarázni a történteket. Aztán be fogod látni, hogy nem egészen ugy volt a dolog, ahogy te azt gondoltad. Oh Bertha, mennyi szenvedéstől kimélhetted volna tenmagadat és mindnyájunkat, ha előbb kitártad volna nekem a szivedet.

— Nem vádollak, suttogta a fiatal asszony és nem kivánom, hogy bármily magyarázatot is adj! . . . Én szeretlek és te nem szeretsz, ennyit tudok! . . . Ez nem a te hibád és ezt jóvátenni nem lehet. Te most jó voltál irányomban — köszönöm! De nagyon meg vagyok törve. Szeretnék egy kicsit pihenni.

— Ez kezdete a végnek, mondotta Olivier magában, midőn neje világosan kijelentett óhaját teljesitve, átment a szalonba. Mi lesz most a mi házaséletünkből? . . . Ha nem sikerül jóvátenni a hibámat; ha nem sikerül meggyógyitani az ő beteg szivét, akkor ez válásra fog vezetni és rám nézve ujra kezdődik a hányatott, gyökerevesztett élet . . . . Hogy gyógyitsam meg a szivét, mikor az enyém is olyan nagyon beteg? . . . Szegény gyermek. Mire jutattam őt?

Érzelmeinek mind e bonyolódott zürzavara közepett a becsületes ember érzékeny lelkiösmeretét megőrizte, a ki sokkal világosabb eszü, semhogy a válasz, mit e kérdésre kellett adnia, bántó lelkifurdalással ne gyötörné.

Hanem — ki ne tudná azt tapasztalatból — a szerelmes szivben még a lelkifurdalás és a szánalom, az emberilélek e magasztos két erénye, sem tud győztesen megküzdeni a szenvedély mindenek felett uralkodó őrjöngésével. És Olivier gondolatai is csakhamar eltértek a szegény szelid asszonyról, hogy egész más irányba vegyék csapzó szárnyalásukat. Ama csókok forró láza, melyekkel Ely reszkető, vonagló halovány szép arczát boritotta, ujra izzón lüktetett ereiben. És ezzel egyidejüleg feltámadt előtte barátjának, a szép asszony mostani szeretőjének, képe és ez a két belső lelki seb oly sajgó vérzésre fakadt, hogy a kiomló vérhullámok elárasztották egész lelkét és elfeledtettek vele mindent, a mi nem Elyre és Péterre, Péterre és Elyre vonatkozott. Uj metsző gyötrelem, az eddig átszenvedett kinoknál is égőbb tüz, gyuladt fel a lelkében. Vajjon mit csinál, mit gondol most ez a barát, ez a testvér, kinek egész énjének legjavát adta oda? Mi maradt meg e perczben hosszu évek barátságából? Mi fog belőle megmaradni holnap? A Hautefeuille-el való szakitás fenyegető lehetőségével szemben Olivier érezte, hogy ez volna a szerencsétlenség netovábbja, az utolsó legkinosabb csapás, melyet nem tudna elviselni.

Házasságának rombadőlése oly csapás, melyre el volt készülve. Carlsberg Ely iránti szenvedélyének ujbóli fellángolása rettenetes megpróbáltatás, melyet végig kell szenvednie. Jól van, el fogja hát

viselni! Hanem ha le kellene mondania e szent barátságról, e maga nemében páratlan testvériességről, melyben az élet minden körülményei között menedéket, vigaszt, támaszt keresett, mely neki némi okot és alapot adott arra, hogy önmagát becsülje és higyjen a jóban; ez oly végső kudarcz volna, mely után tényleg nincs az életben több semmi. a mihez ragaszkodjék, senki, a kivel és a kiért éljen, ez volna a teljes, fagyos, sötét magány. ... E percztől függ tán egész barátságuk jövője, és ő itt ül és elmulasztja az időt, mely tán pótolhatlan és soha jóvá nem tehető veszteséggel fenyeget.

Az elébb utközben egy szót se tudott Péternek mondani; de most érezte, hogy minden áron beszélnie kell, hogy védelmezze e szent és nemes jó ügyet; részt kell vennie abban a benső, kinos vergődő küzdelemben, melynek szinhelye barátjának szive... Hogy fogja őt fogadni? Mit fognak egymásnak mondani? Olivier nem kérdezte ezt magától. Az az ellenállhatatlan ösztön, mely őt arra birta, hogy elhagyja a szobáját és felkeresse Hautefeuillet, ép oly öntudatlan és dőre volt, mint nejének Hautefeuillehez való folyamodása, mely mindent örökre romba döntött.

Vajjon Oliviernak e lépése kevésbé végzetes, lesz-e?

Midőn átlépte Péter szobájának küszöbét, látta hogy Péter kezébe mélyesztett fővel ül az asztalánál; egy előtte odakészitett fehér papirlap arról

tanuskodott, hogy valószinüleg mihelyt hazajött, levélirásra készült. De nem tudott irni. A toll kihullott kezéből és ott maradt a fehér lapon. Az ablakon át, a kétségbeesés ez élő szobrával szemben, a csudaszép esti alkony gyönyörü ege kéklett, mely isteni szép halvány árnyalatokban ragyogott és melynek azurboltja lassankint mályvaszinüvé fakult. Hatalmas mimozabokréták töltötték meg a virágtartókat és bóditó, egyaránt üditő és lankasztó illatukkal árasztották el a szerelmes kis otthont, hol a fiatal ember e boldogságtól sugaras tél enyhe napjaiban oly regényes ábrándozás édes óráit élte és hol most a keserüség nehéz kelyhét üriti, melyet az örökkévaló szerelem nemes lelkü áldozatainak rendesen nyujt...

Olivier a mai, tragikus eseményekben gazdag, délután folyamán sok metsző kint szenvedett; de egyetlen egy se volt égőbb ez egyszerü, néma, de gyógyithatlan fájdalom hallgatag látványánál. Egész férfias, baráti szeretete mélyen megilletődött és saját szenvedése végtelen gyöngédségbe olvadt gyermekkorának és ifjuságának e szeretett barátja és pajtása megpillantására, ki itt szeme láttára halálos kinok közt vergődött.

Gyöngéden, félénken érintette meg a vállát, mintha sejtette volna, hogy a féltékeny szerelmes undorral, szinte iszonyattal hökkent vissza ez érintéstől és halkan szólalt meg:

— Én vagyok az, Péter; én, Olivier! Hisz ma-

gad is kell, hogy belássad, miként nem fojthatjuk vissza szivünkbe azt a terhet, mely rajta van; különben megfulladunk mindaketten. Olyan teher az, mely lesujt téged is, engem is . . . Te boldogtalan vagy, én is az vagyok! . . . De tán kevésbé boldogtalanok leszünk, ha együtt, egymást támogatva szenvedünk. Én magyarázattal tartozom neked. Eljöttem, hogy megadjam . . . Meghallgathatsz és felelhetsz rá. Köztünk nincs többé titok. Carlsbergné mindent elmondott.

Hautefeuille meg se hallotta Olivier beszédének első szavait. Ely nevének emlitésére fölvetette a fejét. Rettenetesen dult vonásai a könyeket nem lelő fájdalom rideg, fonnyadt szárazságára vallottak. Szaggatott, tompa hangon, melyen egész benső forrongása átreszketett, igy válaszolt:

— Magyarázat? Köztünk? Micsoda magyarázat? Mit bizonyitson az nekem? Mit bizonyitson az neked? Hogy azelőtt te voltál annak az asszonynak a szeretője és hogy most én vagyok az?

Aztán mintha saját szavainak nyers durvasága kétségbeejtené, folytatta:

— Ha ismételni akarod azt, a mit mondtál, mikor még nem tudtam, kiről van szó, felesleges; nem felejtettem el belőle semmit: sem az első szeretője történetét, sem a másikét, a ki miatt elhagytad őt . . . . . Hazugságból és képmutatásból gyurt szörnyeteg ez az asszony! Tudom! Bebizonyitottad . . . . Ne kezd elölről; nagyon fájna a lelkem-

nek és aztán fölösleges is. Rám nézve ő meghalt a mai naptól fogva!... Nem ismerem többé!

— Te tulságosan kemény vagy iránta, felelt Olivier és neked nincs arra jogod.

Olivier nem tudta elviselni ama meggyalázó sértések czinizmusát, melyekkel Péter Elyt elhalmozta. Oh, mert hisz ezek a keserű sértések határtalan fájdalomra vallottak ez ifju szivében, ki még tegnap bálványozott kedvesét igy meggyalázza. Olivier fülében csengett a szerelmét bevalló asszony szenvedélyes, őszinte hangja és leküzdhetetlen nagylelküségének fellobbanása arra kényszeritette, hogy e szerelem mellett tanuskodjék, midőn meggyőződés teljes hangon ismételte:

— Nem, neked nincs jogod arra! Nem, veled szemben nem volt képmutató, neked nem hazudott soha! Ő szeretett téged és most is szeret, mélyen, szenvedélyesen, önfeledten... Légy igazságos iránta; bevallhatta ő neked azt, amit most tudsz? És ha hazudott is, azért tette csak, hogy el ne veszitsen téged, mert te voltál életének egyetlen, első szerelme!

— Nem igaz! — szakitotta őt félbe Hautefeuille keserűen. Teljes őszinteség nélkül nincsen szerelem..... Hisz én mindent, egész multját megbocsátottam volna neki, ha saját ajkairól hallottam volna! És aztán volt egy első nap, egy első óra.... Én emlékszem arra a napra.... én nem felejtettem el azt az órát..... Rólad beszéltünk,

mindjárt az nap. Mintha még most is hallanám, hogy ő emlegette a te nevedet... Nem titkoltam előtte, hogy mennyire szeretlek. Tudta azt is, hogy te mennyire szeretsz engem... Hisz oly egyszerű dolog lett volna, hogy engem ezek után soha se lásson viszont, magához ne vonzzon, el ne csábitson, hatalmába ne keritse a lelkemet. Van széles e világon annyi ezer más férfi, kikre nézve ez a mult egyszerűen csak mult lett volna... De nem.... a mit ő óhajtott, ami után epedett, az a bosszú volt, az ocsmány, aljas bosszú. Te elhagytad őt... Megnősültél. És ő hozzám folyamodott, mint ahogy a gyilkos a kés után nyul, hogy ezzel téged sziven találjon. Merd ezt tagadni!.... Én olvastam azt, hogy te is igy okoskodol, olvastam saját kezed vonásaiban. Igen vagy nem? Irtad ezt?

— Irtam, felelt Olivier és tévedtem! Hittem és csalódtam! Ah! – szisszent föl a kétségbeesés hangján, — nekem kell őt védenem, nekem, veled szemben... Péter, ha nem volnék bizonyos benne, hogy ő szeret, mondd, nem én volnék-e az első, ki azt mondaná most: »Feledd el őt, ő aljas, gyalázatos teremtés!.....« Igen, bevallom, azt hittem megérkezésem napján, midőn együtt sétálgattunk a fenyvesben és te az ő nevét emlegetted, mikép téged azért hálózott be, hogy ezzel megbosszulja magát rajtam... Hisz láttam, láttam, hogy szereted őt és oh, mennyit szenvedtem e tudattól!

— Tehát bevallod? — kiáltott fel Péter.— Ül-

téből felpattanva, vállon ragadta barátját, és durván megrázta őt, mialatt kitörő dühvel ismételte:

— Bevallod? Bevallod? Kitaláltad, hogy szeretem és nem szóltál nekem? Egy egész álló hétig velem, mellettem voltál, láttad, hogy egész szivemet, mind, ami bennem jóság, gyöngédség és odaadás lakozik, osztatlanul a te szeretődnek szentelem és hallgattál? És ha nem tudtam volna meg a valót a te feleségedtől, nyugodtan nézted és megengedted volna, hogy napról-napra mind jobban belelovalljam magamat ebbe a szenvedélybe, oly nő iránt, akit te megvetettél? Nem most, hanem mindjárt az első órában, az első perczben meg kellett volna, hogy mondjad: Ez egy alávaló teremtés!

— Tehettem én ezt? kérdé Olivier. Hisz tudod te azt jól, hogy a becsület tiltja ezt.

— Hanem azt nem tiltotta a becsület, hogy irj neki, mikor tudtad, hogy én szeretem őt? A becsület nem tiltotta, hogy tudtom nélkül légyottot kérj tőle.... és elmenj hozzá, mikor én nem voltam ott?

És oly pillantásokat lövellve Olivierre, melyekben valóságos gyülölet villáma lángolt, folytatta:

— De most már tisztán látok. Mindketten csuf játékot üztetek velem... Te fel akartad használni azt a véletlen felfedezést, hogy ujra beférkőzhessél az ő életébe. Judás, te is elárultál, te is! Oh áruló, áruló, áruló!

És fájdalmában felüvöltve, mint valami halá-

losan megsebzett vadállat, megsemmisülten rogyott le a karosszékbe és testét megrenditő görcsös zokogásra fakadt, miközben szakadozottan rebegte:

— Barátság, szerelem! Barátság, szerelem! Minden meghalt ma, mindent elvesztettem... minden megcsalt... minden hazudott!... Oh, milyen boldogtalan vagyok!...

Ez őrjöngő kifakadás hallatára Olivier sápadtan tántorgott vissza. Barátjának sértő gyanusitása mély fájdalommal járta át a lelkét; de sem haragos méltatlankodás, se mélyen sértett önérzet nem vegyült bele. E természeténél fogva oly jó, oly gyöngéd, oly finom érzésü lény rettenetes igazságtalansága csak növelte mély szánalmát. Egyuttal pedig az a tudat, hogy kölcsönös barátságuk visszahozhatlanul véget ér, ha ez a beszélgetés igy találna végződni, visszaadta neki azt a hidegvért és azt a higgadtságot, melyet barátja teljesen elvesztett és meghatottságát elfojtva, komoly hangon válaszolt:

— Igaz, Péter, nagyon boldogtalannak kell lenned, hogy igy beszélj velem, ifjukori pajtásoddal, barátoddal, testvéreddel. Én volnék Júdás? Én volnék áruló? Nézz csak a szemembe! Te meggyaláztál, szidalmaztál, majdnem arczul ütöttél és lám, nem gyult fel szivemben ellenséges induiat szikrája, csak ugyanaz a változhatlan, gyöngéd, lángoló barátság, melyet tegnap, tegnapelőtt, tiz év előtt, husz év előtt éreztem irántad... Én üztem

volna játékot belőled? Én csaltalak volna meg? Nem, nem, te nem hiheted ezt, te nem hiszed!... A mi barátságunk..... tudod, hogy az nem halt meg, nem dőlt romba, nem halhat meg soha!... És mindez — most az ő hangjában reszketett a szenvedélyes keserüség — mindez egy asszony miatt, Egy asszony lépett közénk.... És te mindent elfelejtettél, mindent megtagadtál..... Az istenért, könyörgöm, Péter, térj magadhoz!... Mond, hogy csak fájdalmad pillanatnyi elmezavarában beszéltél igy hozzám, hogy nem szüntél meg engem szeretni és hinni azt, hogy én is szeretlek. Gyermekkorunk szent nevében kérlek, ama szent órák nevében, midőn először ragaszkodtunk egymáshoz és kétségbeeséssel fájlaltuk, hogy nem vagyunk testvérek!... Mondd, van-e azon időből egyetlen egy szép emléked, melyhez az én nevem ne füződnék?... Téged az életemből kitörülni annyi volna, mintha egyszerre lerombolnám egész multamat, mindent, amire büszke vagyok, amihez szent áhitattal térek vissza, valahányszor a jelen nyomoruságaitól tisztázni akarom magamat.... Térj magadhoz, kérlek, ifjuságunk nevében, mindannak nevében, a mi legszentebb, legnemesebb, legtisztább!

Emlékszel-e, hetvenben, a szedani szerencsétlen napot követő reggelen, midőn önkéntesnek akartál beállani, előbb hozzám siettél és ép akkor jöttél, mikor én is hozzád készültem..... Emlékszel-e? Minő forrón öleltük át akkor egymást?... Oh, ha

akkor valaki azt mondotta volna nekünk, hogy jő majd nap, midőn te árulónak és Judásnak fogsz nevezni engem, engem, akinek oldalánál meg akartál halni! Minő büszke bizalommal válaszoltunk volna erre: Az lehetetlen. És ama éjjelre, melyet zimankós hózivatar között töltöttünk a Chagey-erdőben, midőn tudtunkra esett, hogy minden elveszett, hogy a sereg átmegy Svájczba és hogy másnap le kell, hogy tegyük a fegyvert, emlékszel-e még? És emlékszel még szent fogadalmunkra, hogy ha bármikor ujra háborura kerül a dolog, ott leszünk ujra egymás oldalánál és egy sorban fogunk küzdeni? Ha valamikor megjő a harcz órája, mit fogsz csinálni nélkülem?.... Ah, rám nézesz! megértesz, visszatérsz hozzám? Az enyém vagy ujra! Oh, öleljük meg egymást, édes barátom, mint akkor, szeptember harmadikán; több, mint tiz év mult el azóta, és ugy érzem, mintha tegnap lett volna.... Mindenben csalatkoztunk ebben az életben, de ebben nem; hidd meg, ebben a barátságban nem.... ez több, mint puszta szenvedély, érzékiség, őrjöngés; ez — ez maga a mi szivünk, a mi életünk!..

Olivier mélyhatásu szavai alatt Péter magatartása valóban lassan-lassan megváltozott. Zokogása megszünt és könyfátyolos szemében felvillant egy sugár. Barátja hangjában oly esdeklő könyörgés reszketett; ama képek, melyeket testvéri szózata Péter lelke elé idézett, annyi szent és nagy megilletődésnek, az érzelmek oly megható közösségé-

nek emlékét ébresztették benne, melyek majd gyöngédek és finomak, majd meg hősiesek és elszántak valának, hogy a felzajló emlékek felvillanyozták

És a rettenetes gyötrelem lelket duló rázkódtatása után hajdani fegyvertársa hivó szózatára egyszerre felébredt benne a férfias erély. Felkelt, habozott, aztán Olivier karjaiba borult és azzal a forró, szoros, férfias öleléssel ölelték át egymást, melynek heve felszáritja az arczról lepergő könyeket, felujitja a szivben a nagylelkű, nemes elhatározásokra megkövetelt erőt és megakadályozza az akarat csüggedt lelohadását.

Aztán röviden, egyszerűen igy szólt:

— Bocsáss meg Olivier, te jobb vagy, mint én! Hanem a csapás oly hirtelen, oly váratlan, oly kinos volt. És én oly szent, oly teljes, oly mély bizalommal hittem abban az asszonyban... És aztán öt percz alatt tudtam meg az egész valót... és hogyan!.... Én nem gyanitottam, nem sejtettem semmit..... Aztán hozzájárult az a két sor irás, mindazok után, amiket a feleséged elmondott és amit te magad elbeszéltél... Olyan volt az, mint midőn sötét éjjel valaki ketté hasitja a nyilt tengeren lebegő hajót, a mely rögtön alámerül..... Ilyen pillanatban meg lehet őrülni... Igazad van! Ebben a rettenetes hajótörésben meg kell, hogy mentsük a barátságunkat.

Aztán kezével eltakarta a szemét, mint aki elhesseget egy másik képet, mely nagyon kinosan érinti.

— Hallgass ide, Olivier — folytatta — nagyon gyengelelkű embernek fogsz tartani, de meg kell, hogy mondjad az igazat!... Római tartózkodásod óta nem láttad Carlsbergnét?

— Nem láttam, — felelt Olivier.

— Te reggel irtál neki egy levelet; nem azt, amelynek a bevezetését láttam, hanem egy másikat. Mit kértél abban?

— Engedelmet kértem arra, hogy meglátogathassam, mást semmit.

— És ő válaszolt?

— Nem irásban. Azt üzente, hogy elvár.

— És mért kérted tőle ezt a találkát? Mit mondtál neki?

— Azt mondtam neki, amit akkor még hittem. Az a gondolat, hogy téged használt fel eszközül és rajtam akart ezzel bosszut állani, undorral és haragos méltatlankodással töltött el és szükségét éreztem annak, hogy ezt a fülébe harsogjam, hogy megszégyenitsem, meggyalázzam! Ő felelt e vádra és bebizonyitotta, hogy téged szeret.

Aztán hozzá tette:

— Ne kérdezz többet.

Péter ránézett. Szivében ujra izzott az a lázas sóvárgás, hogy tovább faggassa kérdésekkel. Egy kérdés lebegett ajkain, azt akarta hozzátenni: Beszéltél vele a multról, szerelmetekről? Hanem a vele született lelki nemesség undorodva riadt vissza ily ocsmány inkviziczió aljasságától. Elhallgatott

hát, mert rémitő benső küzdelem dult lelkében, melynek lefolyását barátja rettegéssel figyelte meg. Azok a kérdések, melyeket most egymásután intézett barátjához, ujra felébresztették Ely képét és azokat az érzelmeket, melyeket Olivier fájdalmas és férfias interpellácziója elnémitott. A szerelem, a kegyetlenül kiábrándult, lealjasult, megcsalt, megvetéssel párosult szerelem, de a mely mégis csak szerelem maradt, e dult kedélyben harczra kelt a barátsággal.

Egyszerre csak megállt. Izgatottan toppantott a lábával és ökölbe szoritva a kezét, dühösen rázta meg a karját. Aztán mélyen fellélegzett és merőn szembe nézve a barátjával, igy szólt:

— Olivier, add nekem a becsületszavadat arra, hogy sohse fogod többé viszontlátni azt az asszonyt; hogy nem fogadod a látogatását, ha el találna jönni hozzád; hogy nem válaszolsz neki, ha ir; hogy soha, soha se fogsz utána tudakozódni, bármi történjék is, soha, soha . . .

— Becsületszavamat adom rá! felelt Olivier.

— Nos és én — folytatta Péter mély sóhajjal, melybe ép annyi kétségbeesés, mint megenyhülés vegyült — én meg becsületszavamat kötöm le, hogy én is igy fogok cselekedni; nem fogom őt viszontlátni soha; nem fogok neki irni soha . . . . E perczben éreztem, hogy nincs szivemben hely kettőtök számára. Téged tartalak meg hát.

— Köszönöm — felelt Olivier, barátja jobbját megszoritva.

Sajátságos, kimondhatatlan érzés fogta el őt, melybe öröm, hála és megdöbbenés vegyült: megmentett barátságuk feletti öröme; forró hála azért a gyöngédségért, melylyel Péter a legkinosabb féltékenység kimaradhatatlan gyötrelmeitől kimélte meg és ijedt megdöbbenés ama vad, szilaj szenvedély láttára, mely e fogadalom perczeiben barátja arczán tükröződött.

De Hautefeuille, mintha alig várná, hogy menekülhessen e szobából, hol életének ez a rettenetes jelenete lefolyt, már is kinyitotta az ajtót.

— Neked egy beteged van odafenn. Mellette kell lenned. Gyorsan kell meggyógyulnia, hogy elutazhassunk, ha lehet, már holnap, legkésőbb holnapután. Felkisérlek. Megvárlak a szalonban.

A két barát alig lépett ki a folyosóra, midőn látták, hogy a szálloda egyik inasa feléjük tart Ezüst tálczán hozott egy levelet, melyet Péternek adott át e szavakkal:

— Hautefeuille ur, lenn várnak a válaszra.

Hautefeuille a levél után nyult, megnézte a czimet és a helyet, és a nélkül, hogy felbontotta volna, odaadta Oliviernek. Ez ráismert Ely szép, egyenes, magas vonásaira, visszaadta a levelet és azt kérdezte:

— Mit fogsz tenni?

— Amit megfogadtam.

Aztán visszafordult a szobájába és a lezárt levelet, ugy ahogy volt, beletette egy másik boritékba. Ő maga irta fel Carlsbergné nevét és a nyaraló czimét. Aztán kijött a folyosóra és átadva a levelet az inasnak, igy szólt:

— Itt a válasz.

És midőn ujra karonfogta Oliviert, érezte, hogy barátja teste ép ugy reszket, mint az övé.

XI.

Ely rosszat nem sejtve, várta Péter levelét. Rögtön Olivier távozása után irt neki; ösztönszerű, ellenállhatatlan benső kényszer vitte arra, hogy kedvese egyszerü, odaadó gyöngédsége hevében fölmelegedjék és megtisztuljon e kegyetlenül kinos jelenet után, melyből ily megtörten, ily megalázottan, ily meggyalázottan került ki. Egy perczig sem sértette meg Oliviert azzal a gyanusitással, miként ő még legmegvetendőbb szerelme szenvedélyes dühében is képes volna arra, hogy szentségtelen ujjal megérintse azt a képet, amit Péter magának róla alkotott, azt a képet, mely oly elütő a multjától, de amely teljesen megfelel a jelenlegi valónak. Nem mondott e levélben semmi mást, csak azt, a mit már ezerszer ismételt, hogy szereti, meg hogy sze-

reti, meg ujra, hogy szereti. És ő biztos volt abban, hogy Péter is édes szerelmi ömlengésekkel fog rá válaszolni, a melyeket már huszszor ujra meg ujra átolvasott, de melyeknek minden szava azért ép oly uj, ép oly kéjes gyönyör varázsával fogja elbüvölni a lelkét, mint valami váratlan, nem remélt szerencse.

Midőn kezébe jutott az a boriték, melyre Péter ráirta a czimét, gyermeteg örömmel a kezében mérlegelte és azt mondogatta magában: »Milyen jó, édes ember, nagyon hosszu levelet irt« és aztán lázas örömmel, mely a következő perczben vérfagyasztó megdöbbenéssé vált, bontotta fel a levelet. Merőn bámult saját, fölbontatlan levelére, a saját nevére czimzett boritékra. Lehetséges-e, hogy az ő »édes babája« valóban ilyen sértéssel illetheti őt, mert igy nevezte a kedvesét a dédelgető kicsinyités iránti előszeretettel, mely minden gyöngéd szeretetet jellemez. Ez volna ugyanaz a Péter, kinek bálványozásába még ma éjjel, midőn őt karjaiba zárta, annyi mély tisztelet, kinek szerelmes szenvedélyébe annyi kegyelet vegyült? De, sajnos, a kétely ki volt zárva. Az ő kezeirását félre nem ismerhette. Ő maga volt az, ki olvasatlanul, felbontatlanul küldte vissza szeretője levélkéjét.

Az iménti rettenetes kölcsönös magyarázat után, levelének ily körülmények közti tiltakozó viszszaküldése szakitást jelentett és ennek oka rettenetes világossággal jegeczedett ki Ely lelkében. Ő

persze nem tudhatta, hogy mi volt mindennek az előzménye és nem sejthette a valót; nem sejthette Du Prat Bertának annyi áruló jel révén felkeltett féltékenységét, meg azt a hosszu lefolyásu családi drámát, mely Bertát önkénytelenül arra birta, hogy férje meghitt barátjához forduljon, a valót kideritő, kétségbeesett segélykiáltásával.

Ez a véletlen oly sajátságos lánczolata volt, hogy az események szinhelyén kivül álló azt nem sejthette. Hanem annál valószinübbnek, a mélyen sértett férfihiuság rendes, ocsmány aljasságára vallónak, találta azt, hogy Olivier szántszándékkal követett el oly indiskrécziót, mely barátjának mindent elárult.

Ely nem is keresett, nem is képzelhetett más okot, melyre visszavezethette volna azt a lesujtó lelki forrongást, mely Péterben véghez ment és melynek minden szónál ékesenszólóbb és elvitázhatlanabb bizonyitékát kezében tartotta. És lelke előtt egész egyszerüen és logikai összefüggésben jegeczeatek ki a katasztrófa részletei: Olivier félig őrülten rohant el a harag és a sóvár vágy, a féltékenység és a megszégyenülés lázas dühöngésében és őrjöngési rohamában, megszegte adott becsületszavát. Szólt!... Vajjon mit mondott? Mindent?....

Hanem a rendkivüli szenvedések közös vonása az, hogy szivünket elkorcsositják, kivetkőztetik rendes jelllegéből. A legbizodalmasabb, legodaadóbb sziv gyöngédsége durvasággá fajul, elveszti a bi-

zalom magasztos erényét; a legszeretetteljesebb sziv embergyülölővé válik és nincs a világon alaptalanabb, indokolatlanabb előitélet, mint az, melynek visszhangját egy hires költő e verssorában találjuk:

»Az ember csak tanuló; fájdalom a mestere.«

A mestere? Legyen! De oly mester, a ki az önzést, az erkölcsi elfajulást tanitja. Hogy az ember a szenvedés folytán el ne fajuljon, ahhoz okvetlen szükséges az, hogy a szenvedést ugy tekintse, mint bünhödést és vezeklést. Csakhogy ez esetben már nem a fájdalom az, mely bennünket a salaktól megtisztit, hanem a hit. Kétségkivül, ha a szegény Ely nem lett volna az a kiábrándult nihilista, aki, mint a hogy ő maga erélyesen hangoztatta, csak a földi életben hisz és semmi másban, akkor minden rázúduló végzetes csapást, mely őt sujtotta, egy szent vigasz sugara világitotta volna meg. Titokzatos megtorlást, földöntuli igazságszolgáltatást, mely erősebb földi szándékainknál, csalhatatlanabb minden számitásunknál, látott volna ebben a sorsparancsolta találkozásban, mely ime ugy hozta magával, hogy kettős házasságtörése ép azoknak barátsága révén bünhődik, kik házasságtörésének bünrészesei valának és hogy e bünrészesek is egymásra mérik a büntetést. De ő a rázuudól csapásban csak hajdani kedvese aljas boszuját vélte látni és az ilyen fajtáju szenvedés csak lealjasit. A nagylelkü elnézés, a gyöngéd szivjóság, az

érzékeny, nemeslelkü aggodalom szép erényei, melyeket szerelmének lelkesedett, rajongó heve életre hivott benne, mind szétfoszlottak; érezte, hogy elillannak és hogy a legocsmányabb, legaljasabb ösztöneinek undok förtelmei lépnek helyébe, arra a puszta gondolatra, hogy az a két férfi, akik őt egymásután birták és akik közül ő az egyiket az őrülésig szereti, megveti őt. És ő maga elé idézte lelki látományaiban azt a Pétert, aki még huszonnégy órával ezelőtt oly boldogan, oly odaadással, oly rajongó szerelmi önkivülettel simult hozzá, az ő Péterét.

E vizió hatása alatt egész keserüsége könyek árjában olvadt fel, és zokogva kiáltotta egyre az imádott nevet. De hát minek? Az, akinek mind e szenvedélyes sóhajtás, e könyes fohászkodás szólt, nem is akarta volna azokat meghallgatni.

Oh, minő estét és minő éjszakát töltött a szerencsétlen asszony, szobájának hangtalan magányába zárkózva! És mennyi önmegtagadásba került, hogy a rávirradó napot ne igy töltse zárt ablakok, leeresztett függönyök mellett, hogy ne kerülje a napot, az életet, hogy ne a sötétbe begubózva, hangtalan csendbe elmerülve, abba a sötét némaságba meneküljön, amely legjobban hasonlit a halálra...

Hanem mint tábornok leánya és főherczeg felesége, meg volt a jellemében a katonai nevelés egy kiszögellő vonása: az, hogy igéreteit abszolut pontossággal be szokta váltani. Ez a jellemvonás arra

kényszeriti az embert, hogy szigoruan fegyelmezett akarata, bármily esemény daczára, az előirt teendőket meghatározott órában teljesitse. Ely az előző nap szavát adta arra, hogy Marsh Dickievel a szép Yvonne férje érdekében beszél és délutánra igérte a választ.

Reggel oly kimerült volt, hogy Chézynéhez intézett egynéhány sorban el akarta halasztani a választ és igy az amerikai nábob yachtján teendő látogatását is. Hanem aztán hősiesen feltette magában: Nem, ezt nem teszem, ez gyávaság!

És reggeli tizenegy óra felé, sürü, fehér selyem fátyol alá rejtve kisirt piros szemeit és kikelt vonásait, a tengerpart ama félreeső része felé hajtatott, hol a Jenny kikötött. Midőn a nap hevétől fakóvá tompult ég hátterén a sötét körvonalakban kidomborodó hajó-csarnokzatot és a yacht hófehér kagylóját megpillantotta, eszébe jutott a két hé előtti verőfényes reggel, midőn ugyanebben a hintóban, majdnem ugyanebben az órában robogott tova a rakpart aranyözönben uszó kövezetén és repeső örömmel ismerte fel Péter alakját, ki a hajó fedélzetén aggódva leste érkezését. Ez a két hét elegendő volt arra, hogy regényes szerelmi idylljét komor tragédiává változtassa. Hol van most a genuai kirándulás szerelmes kedvese? Hol rejtegeti tépő kinjait, melyeket miatta szenved és melyekre ő még enyhitő vigasz balzsamát se csepegtetheti? Tán el is hagyta már Cannest?

Tegnap este óta az a gondolat, hogy Péter tán örökre elfordult tőle, égő fullánkként marta a szivét. És mialatt ezek a szomoru képek felrajzottak előtte, szeme majd elnyelte azt a hajót, melyen oly boldog volt.

A kocsi elég közel ért a parthoz, hogy megszámlálhatta a kabinablakokat, melyeknek hosszu sora kifehérlett a Jenny mellett horgonyt vetett, kis hadi gyorshajó mögül. E sorban a hetedik ablak volt az, melytől ama kabin, az ő kabinjuk, nyerte a világosságot; ama édes nászfészek, hol az első szerelem mámorától megittasodtak. Egy matróz ült az ablak melletti mozgó széken, mely a kötélzetre volt alkalmazva, és a hajó külső falát mázolta be nagy mázoló ecsete segitségével, mit időrőlidőre be bemártogatott festékkel teli vödrébe.

E közönséges foglalkozás trivialitása e helyen és e perczben, hozzájárult ahhoz, hogy mai látogatását még élénkebb ellentétbe helyezze az akkorival és a fiatal asszonynak ez nagyon rosszul esett. A visszafojtott izgatottság majd megfullasztotta, midőn remegő léptekkel fordult be a kis hajóhidon, mely a rakparttól a yachtig vezetett, ugy, hogy Dickie Marsh se állhatta meg, hogy meg ne kérdezze, mi lelte. Ez egyszer hütlenné lett az ő angol-szász elvéhez, mely a személyes megjegyzések teljes kerülésére kényszeritette.

— Nekem nincs semmi bajom, — felelt Ely, legalább semmi olyan, ami engem illet.

És e kérdést alkalmas kiindulópontnak felhasználva, hogy rögtön a tárgyra térhessen, igy folytatta:

— Ön azért lát olyan izgatottnak, mert Yvonnetól megtudtam...

— Kérem, méltóságos asszonyom, tán átmennénk a szivarozó-terembe, — szólt az amerikai, ki Chézyné nevének emlitésére megrezzent, ott jobban lehet beszélgetni.

Ely a hajótulajdonost ugyanis irodájában kereste fel, hol a fáradhatatlan üzletember rendesen tartózkodott. Az irógép szakadatlan zakatolása, melyet Marsh titkárainak egyike kezelt, egy perczre se állt meg, se meg nem lassult a fiatal asszony beléptével; mig a másik titkár ép oly nyugodtan adta fel a távbeszélőn a táviratokat és a harmadik zavartalanul osztályozta tovább a leveleket.

Ez a lázas szorgalom bizonyitotta, mily sürgős és fontos a munka, amit itt végeznek. Hanem az üzletember abba hagyta a mondatolást, meg a számolást, mint a hogy a gyermek eldobja a labdáját, vagy a karikáját és lázas izgatottsággal faggatta Elyt kérdéseinek özönével.

— Tehát megtörtént? Tönkre mentek?..., kérdé, mihelyt egyedül voltak; aztán Ely igenlő válaszára folytatta:

— Nos, ugy-e hogy igazam volt? Én azóta nem láttam Chézynét és nem is kerestem fel. Helyesen sejtettem, hogy ez Brionnak a keze. És biz-

tos voltam benne, hogy ön majd értesit az adott pillanatban, hacsak nem ... de nem, itt nincs hacsak nem ... Tudtam, hogy ez a derék asszonyka rögtön tisztában lesz azzal az emberrel; be fogja látni, hogy ő egy gyalázatos semmirekellő; tudtam, hogy ajtót mutat neki, mihelyt az első meggyalázó szót megengedi magának.

— Szegény Yvonne, szólt Ely, egész lénye reszketett a gazember ocsmány ajánlata feletti méltatlankodó felháborodástól, mikor nekem elpanaszolta.

— Oh, hogy megérdemelne az a Brion egy alapos fenyitést, szakitotta őt félbe Marsh izgatottan, nagyobb nyomaték kedvéért ökölbe szoritott kezének egy félremagyarázhatatlan mozdulatával illusztrálva, erélyes boxolást sóvárgó kifakadását. — És ön megmondta neki, hogy forduljon hozzám? Ráfanyalodik a férje most arra, hogy dolgozzék?

— Ő nálam volt, arra kért, hogy szerezzek Gontránnak jószág-igazgatói állást a főherczegnél.

— De hisz van nekem egy pompás foglalkozásom az ő számára, pattant fel Marsh élénken. Mert az én elvem az, hogy minden szolgálat, amit az ember tesz valakinek, első sorban váljék hasznára annak, aki teszi ... Igy aztán, ha az ember háládatlanokkal tesz jót, legalább előre kivette magának a jutalmát ... A dolog igy áll ... A genuai kirándulás óta szorgalmasan dolgoztunk. Marionvilleben négyen — a »négy kövér«, mint ahogy bennün-

ket elneveztek, — egy társulatot alapitottunk, húsz teljesen tönkrement ranch kiaknázására, melyeket Éjszak-Dakota államban összevásároltunk. Ott van ezer meg ezer óriási legelőnk, melyeken nem szarvasmarhát, hanem lovat akarunk tenyészteni ... Hogy miért lovakat? ... Azt is megmagyarázom ... Az Egyesült Államokban a lónak már nincs értéke. Az én földieim ezt a fényüzést: a hintót, teljesen törülték szükségleteik lajstromából. Beérik a vasutakkal, a villanyos vasutakkal és a villanyos kocsikkal. Önöknél Európában, akiknek állandó hadseregük van, egészen másképp áll a dolog. Öt év mulva nem fogják tudni, hogy honnan szerezzenek lovakat a lovasság számára ... No most ügyeljen rám! Mi a lovakat ott lenn potom áron vásároljuk össze ezrivel. A dus legelőn erőre kapnak ... Aztán syriai tenyészcsődörökkel keresztezzük; épp most vettem sürgönyileg ötszázat a szultán méneséből.

Most már nem beszélt többes számban, hanem vállalatának nagyszabásu arányaitól elragadtatva, egyes számban beszélve folytatta:

— Én egy uj lófajt teremtettem, mely pompás szolgálatokat fog tenni a könnyü lovasságnak. Európa összes ulánus, huszár és vadászezredeit paripákkal fogom felszerelni ..... Kiszámitottam a dolgot ... Én Párisba, Berlinbe, Rómába, Bécsbe huszonöt százalékkal olcsóbban szállithatom a lovakat, mint ahogy az állam fizeti Francziaországban,

Németországban, Olaszországban és az ön hazájában... Hanem kell nekem egy szakavatott, megbizható ember, aki felügyeljen a ménesemre... Ezt az állást szántam én Chézynek. — Adok neki évenként tizenötezer dollár fix fizetést, megfizetem az utazási költségeit és azonkivül a nyereség egy százalékát kapja... Ön erre azt fogja mondani, hogy ha az ember meg akar gazdagodni az ekén, hát meg kell fogni a szarvát. Az igaz, de hát a kábel révén ott leszek én mindig; a fő az, hogy legyen valakim, aki meg nem lop. Chézy becsületes ember... A lovakhoz ugy ért, mint egy lókupecz. És ő meg fogja nekem takaritani azt, a mit egy zsivány elsikkasztott volna, vagy a mit egy tudatlan, nem szakértő ember elpocsékolt volna. Tiz év mulva visszatérhet Európába, mint sokkal gazdagabb ember, amilyen volt, mielőtt Brion tanácsára hallgatott és nem lesz adósom semmivel. Csak az a kérdés, hogy elfogadja-e?

— Elfogadja, felelt Ely. Ma délután légyottom van Yvonneal, ő fogja önt irásban tudósitani.

— Jól van, — folytatta Marsh, — ugy hát rögtön menesztek Amerikába egy kábelsürgönyt, hogy siettessék marionvillei és silvercityi lakásuk berendezését. Két házuk lesz ugyanis a társulat költségén. Magam megyek az Egyesült-Államokba és be fogom őket vezetni uj otthonukba... Juniusban már ott lehetünk... És kérem, ha Chézy elfogadja, legyen oly szives, tudassa a vicomtessel,

hogy holnapután indulunk Beyrut felé és hogy szeretném őket magammal vinni; Chézy rögtön megkezdhetné a működését. Legalább ügyelni fog arra, hogy a sok csődör között kancza ne legyen.

Aztán rövid hallgatás után hozzátette:

— De van ám még valaki, akit magammal szeretnék vinni.

— És ki az? — kérdé Ely.

Saját lelki nyomorusága, kétségbeesett csüggedése és a világ dolgainak hiábavalóságáról való meggyőződése oly élénk ellentétben állott e yankee üzletember mérhetetlen erélyéhez, hogy lelki kinjaiba csodálkozó meglepetés is vegyült és teljesen megfeledkezett arról, micsoda szándékai vannak Marshnak Florence házasságával.

— Hát Verdier, ki lehetne más? felelt Marsh szokatlan élénkséggel, mig egész lényén irigységgel párosult bámulat nyilatkozott meg, a mint a herczeg vegyészének és az ő nagyszabásu felfedezéseinek dicséretét kezdte zengeni ..... Tudom, hogy megoldotta a problemáját ..... Nem mondták el önnek? ... Oh, az valami bámulatos felfedezés!... Ön rögtön meg fogja érteni! Ön valószinüleg tudja, hogy az aluminium valamennyi fém között a legkönnyebb, páratlan könnyüségű ..... Csak egy hibája van, nagyon drága. Verdier fedezte föl, hogyan kell ezt a fémet minden vegyi eszköz nélkül, közvetlen electrolysis utján, végtelenül olcsó áron gyárilag előállitani, és ebből az aluminiumból

készült uj villanyos accumulatort talált ki, mely egyforma suly mellett tizenötször annyi erőt fejt ki, mint a jelenleg használatban levő accumulatorok... Meg van a villanyos vasut!... Megtalálta... Én magammal viszem Verdiert az Egyesült Államokba. Mi ott az ő találmánya révén a marionvillei, clevelandi, buffalói összes városi vasuttársaságokat egy csapással tönkre tesszük... Hahaha, ez Davis Jim halála, végső bukása, tönkrejutása lesz!..... Ön nem ismeri Davist? Az az én ellenségem! Hisz csak kell, hogy az embernek széles e világon legyen egy ellensége, akivel tiz-tizenöt év óta, amióta öntudatos életet él, mindig elkeseredetten küzdött... Ez a valaki rám nézve Jim..... Most minden vállalata csütörtököt mond..... Verdier találmánya segitségével tönkre teszem, lesujtom és egy csapással az ohioi köztársasági pártot is kiirtom...

— No, de én csak nem mehetek be a laboratoriumba, hogy megmutassam önnek a gépeit, szakitotta őt félbe Carlsbergné.

Daczára mély levertségének, önkénytelen elmosolyodott e félig politikai, félig kereskedelmi vallomások, e bizalmas ömlengések rázuduló áradatán, mely összefüggéstelen összevisszaságban ömlött Marsh ajkairól. Ez a nyugodt hidegvérből és könnyen felizgatható lelkesedésből gyúrt üzletember soha egy perczig nem tévesztette szem elől a saját érdekét. Ő Ely bárónőnek egy szolgálatot tett és a midőn ezt megtette, cserében egy másikat kért tőle.

— Nem, de ön megtudhatná, hogy mért haragszik Verdier az én kis Flossiemra? felelt Marsh gyorsan. Ön tudja, hogy én már rég hányom-vetem ennek a házasságnak a tervét..... Nem mondta meg önnek Florence? No hát megmondom én!... Hisz ez nagyszerű egy házasság volna: Verdierre nézve valóságos szerencse, Flossienak szerelmi boldogság és nekem megbecsülhetetlen eszköz... Oh, és minő eszköz egy ilyen lángeszű ember ilyen kezek között...

E szavaknál ökölbe szoritott kezével oly mozdulatot tett, mint mikor egy gépész meg akarja ragadni azt a gépet, melyet kezelni fog...

— És ime most, midőn minden olyan pompásan indult, egyszerre csak minden összeomlik; öt-hat nap óta az én kis komoly hugocskám szomoruan jár-kél. Azt kérdeztem tőle: »Nos, eljegyezted magadat?« »Nem, bácsikám, feleli és nem is fogom magamat eljegyezni soha. Persze rögtön vallattam őt. Nem tudtam sokat kicsikarni belőle; de annyit tudok, hogy valami szerelmes összekoczczanás rejlik alatta.... Tán ha ön megpenditené e dolgot, többet tudhatna meg és aztán szólhatna Verdiernek... Kérdem magától, hogy van-e ezeknek a gyerekeknek józan eszük, ha szeretik egymást és aztán igy huzzák-halasztják a dolgot.... Mert tudom, hogy szeretik egymást. Én Marshnéval, akarom mondani Poth kisasszonynyal, drága boldogult nőmmel, egy csütörtökön valami jótékony

bazár alkalmával találkoztam és szombaton jegyesek voltunk. Az idő, kérem, drága, nagyon drága... Egy napot, egy órát, egy perczet se szabad abból veszíteni..... Majd a koporsóban vesztegelünk elég soká.

— Ön tehát azt kivánja, hogy tudjam meg Florencetől szomoruságának és e szakitásnak okát? Jó, megyek és meg fogom tudni. És iparkodjam őket kibékiteni? Igyekezni fogok.

— Ugy van, bárónő, ön elértett, felelt Marsh, aztán naiv lelkesedéssel tette hozzá: Oh, ha a hugom olyan erélyes volna, mint ön, bárónő, önt minden vállalatomban partnernek venném... Ön oly intelligens, oly élénk, oly matter of fact, oly tettre kész, amikor kell.... Flossiet a szobájában fogja találni.... Ami pedig Chézyéket illeti, hát a dolog rendben van... Rögtön megyek és sürgönyileg adom a szükséges utasitásokat.

— Tegye meg, felelt Ely és egyedül vette utját Flossie kabinja felé.

Utba kellett ejtenie annak a kabinnak ajtaját, hol azt az örökké felejthetetlen éjszakát töltötte. Rettenetes buskomorság nehezedett a lelkére, midőn halkan benyitott és bepillantott. Ennek a kis hálószobának, mely e perczben lakatlanul állt, semmi gyanus jellege sem volt és most készen várt más vendégekre, hogy más boldogság vagy szenvedés, más álom vagy más megbánás szemtanuja legyen. Lehetséges volna-e, hogy az a mély megille-

tődés, mely e helyen mindkettőjük valóját eltöltötte, teljesen, örökre eltünt volna?

Ely nemmel felelt e kérdésre. Lehet, hogy Marsh erélytől és élettől lüktető beszélgetései élet-erejük egy parányát oltották beléje suggesztió utján; lehet, hogy a lélekben a teljes csüggedés és bátorságvesztés egy bizonyos végső fokán beáll a visszahatás, mint ahogy a hullámokba alámerülő vizbefuló test is egy perczig ösztönszerűen küzd az árral.

E szük czella küszöbén, mely rövid néhány órai boldogságának paradicsoma volt, szent fogadást tett, hogy nem fogja magát megadni, hogy küzdeni fog a boldogságáért és vissza fogja hóditani.

Ez csak rövid, muló fölgerjedés volt, de elég volt arra, hogy Florence kutató kiváncsiságának, mely élesebben látott, mint Marsh gyanutlan tekintete, ne mutasson oly dult arczot, melyre a szomoruság bélyege rá volt nyomva.

A fiatal amerikai nő ép a festőállványnál ült. Gyönyörű rózsákból és szegfükből álló bokrétát festett: sáfránszinü, szinte kénsárga, aranyárnyalatu szegfüket és vérpiros, biborkelyhü, majdnem fekete rózsákat. A sárga és piros szin harmóniája élénk szinek iránt fogékony és értük rajongó szemét csábitotta. Gyakorlatlan ecsete rikitó szinárnyalatokat vetett a vászonra; de ő makacs igyekvéssel adta rá magát a munkára, oly ingatlan türelemmel és

erélylyel, mint amilyent nagybátyja fejtett ki üzleti vállalataiban.

Hanem daczára határozott, szilárd magatartásának, mégis gyenge asszony volt szive mélyében; ezt bizonyitotta az a szembeszökő izgatottság, melyet arcza elárult, midőn Ely belépett. Sejtette, hogy a báróné, kinek házát ő már néhány nap óta kerülte, Verdierről akar vele beszélni. Különben nem is játszott érzelmeivel bujósdit a barátnője előtt és az erre vonatkozó első czélzásra nyiltan szólt:

— A nagybátyám küldte önt ide hozzám, ugy-e? Jól tette. A mit neki meg nem akartam mondani, azt megmondhatom önnek. Igaz, hogy haragban vagyok Verdier urral, mert engem valaki gyalázatosan elrágalmazott és ő bünösnek hitt. Ennyi az egész.

— Elrágalmazták? Kicsoda, a főherczeg ugy-e? kérdé Carlsbergné rövid hallgatás után.

— A látszat ellenem volt, folytatta Florence, válasz nélkül hagyva a báróné kérdését. Hanem ha az ember valakiben bizik, a látszatra nem ad semmit... Mondja, hát ön hogy vélekedik?

— Én csak azt gondolom, hogy Verdier önt szereti és minden szerelmes férfiben megvan a féltékenység. De hát hogy történt a dolog?

— Akit az ember nem becsül, azt nem is lehet szeretni és ha egy férfi elhiheti egy nőről, hogy képes lehetne bizonyos bünrészességekre, akkor azt

a nőt nem becsüli. Ön tudja — folytatta növekvő haraggal, mely arról tanuskodott, mennyire fájt neki az a sértő gyanusitás — hogy Andriana és férje a Juanöbölben béreltek ki egy nyaralót. Én oda kisértem néha Andrianát. Verdier ur megtudta. Hogyan tudta meg? Ezt könnyen meg tudom magyarázni. Mert egyszer-kétszer, mikor uzsonna idején arra hajtattunk, ugy rémlett előttem, mintha láttam volna Lambach ur szeretreméltó arczát, ki ott settenkedett. És tudja ön, hogy Verdier ur mivel merészkedett engem vádolni, engem, egy amerikai lányt? Hogy én az Andriana és Corancez közt szövődő intrikában segédkezet nyujtok és meghittjük vagyok ama ocsmány dolgok egyikében, a mit önök itt Európában viszonynak neveznek.

— De hisz oly egyszerű dolog lett volna magát igazolni, szakitotta félbe Carlsbergné.

— Én nem árulhattam el Andriánát, felelt Florence, teljes titoktartást igértem neki és nem akartam őt felkérni, hogy oldjon fel az igéretem alól; először is, mert nem tartom magamat feljogositva ily kérelemre és aztán — vonásain a sértett becsület büszkesége villant fel — mert ily gyanuval szemben nem igazolom magamat . . . Megmondtam Verdier urnak, hogy csalódott . . . ő nem hitte el . . . köztünk mindennek vége van.

— Tehát ön csupa hiuságból, büszkeségből inkább belenyugszik abba a gondolatba, hogy nem

lesz a felesége soha, semmint ilyen egyszerű magyarázattal felvilágositsa... Hátha ő személyesen eljön ide, a nagybátyja hajójára és esedezve könyörög, hogy bocsássa meg neki azt, a mit önről hitt, avagy hinni vélt? És ha még ennél is többet tesz; ha a kezét megkéri és arra fogja kérni, hogy legyen a felesége és fogadja őt férjéül, akkor is nemmel fog neki felelni és azt fogja neki mondani, hogy önök közt mindennek vége?

— De ő nem fog jönni, felelt Florence, nyolcz nap óta már irhatott volna, tehetett volna valami lépést. Mért gyötör? Ön lelohasztja az egész bátorságomat, pedig most szükségem van rá.

— Édes Flossie, maga még tapasztalatlan gyermek, szólt Carlsbergné, őt keblére ölelve. Majd jő egyszer idő, mikor tudni fogja, hogy azzal a férfiuval szemben, akit szeretünk és a ki bennünket szeret, nincs se büszkeségünk, se bátorságunk. Bizza rám a dolgot! Mire alkonyodik, ön Verdier menyasszonya lesz.

Carlsberg bárónő e reménytszítő és vigasztaló szavakat szokatlan keserűség hangján mondta, melyet Florence nála eddig nem tapasztalt. Mert midőn a fiatal leány elmondta azt a csekély félreértést, mely őt és Verdiert egymással összezörditette, Ely még élénkebben érezte saját nyomorúságát.

A két szerelmes összekoczczanása egy gyermek összekoczczanása volt egy másik gyermekkel — mint ahogy az imént Miss Marshot nevezte

volt, és Ely összehasonlitás révén visszagondolt Péterrel való szakitására, meg mindama sok keserűségre, szennyre és jóvá nem tehető bünre, ami őket most elválasztja egymástól. Az ártatlanul rágalmazott amerikai leány fellázadó női büszkesége érezte vele, minő kinos az, ha az embert jogosan vádolják és ha vagy hazudnia kell, vagy pedig szánalomért könyörögve, be kell vallania mindent.

Egyuttal pedig mély, felháborodó méltatlankodás lobbant fel szivében ama aljas kémkedési rendszer miatt, melyhez a főherczeg folyamodni nem restelt, csakhogy Verdiert magának megtarthassa.

Férje ez érzésében ujra azt tapasztalta, ami tegnap óta mély gyülölettel töltötte el Olivier ellen: a férfi ragaszkodását más férfi iránt, azt a barátságot, mely féltékeny a szerelemre, mely ellenséges indulattal viseltetik az asszony iránt és minden, még a legocsmányabb eszköz segitségével is üldözi és rágalmazza a nőt, hogy megtarthassa a barátját.

Igaz ugyan, hogy a herczegnek munkatársa iránti szeretete nem volt teljesen azonos azzal a barátsággal, melyet Olivier Péter iránt és Péter Olivier iránt érez..... Ez inkább a tudós lelkesedett vonzalma a tudóshoz, a tanár szeretete a növendékhez, sőt majdnem azt lehetne mondani, az apa szeretete egyetlen fia iránt.

Hanem mindamellett, hogy e barátság tisz-

tán szellemi vonzalom volt, a maga módján mégis szenvedélyes indulatként nyilatkozott meg. És Carlsbergné mintegy személyes bosszu jóleső megkönnyebbülésével rögtön a Jennyről való távozása után neki látott, hogy e barátságot örökre romba döntse. Nyomorult visszatorlás, mely nem akadályozhatta meg, hogy mind e lépések tartama alatt, melyeket megtett, hogy egy más nő boldogságát biztositsa, a saját szivét elvesztett boldogsága fölötti, tépő kétségbeesés ne dulja.

Első dolga az volt, hogy abba a nyaralóba hajtatott, melyet Bonaccorsi márkiné Cannes másik végében lakott. A nagylelkű olasz nőt fel se kellett kérni e baráti szolgálatra. Amint első szavaiból arról a félreértésről értesült, mely Verdier és Miss Marsh közt majdnem szakitást eredményezett volna, ijedten felkiáltott:

— Az istenért, hát mért nem szólt az a leány? Szegény, kedves gyermekem!... Láttam az utóbbi időben, hogy valami nyomja a lelkét, hát ez volt a baja?..... De kérem, rögtön elmegyek Verdierhez, elmegyek a herczeghez, megmondom nekik, hogy áll a dolog..... Majd csak belátják, hogy Florencze nem tett semmi rosszat... Különben már megsokalltam amugy is a folytonos bujósdit és a folytonos hazudozást. Még ma közzéteszem a férjhezmenetelemet. Csak a kellő alkalomra vártam, hogy Corancezt rábirjam. Az az alkalom most meg van.

— És a fivére? kérdé Ely bárónő.

— A fivérem? a fivérem? ismétlé a velenczei nő.

Szép arcza, melynek rózsaszirom üdeségű bőre alatt a vér életteljes hullámokban lüktetett, ez emlék felidézésénél sötét pirra gyult, aztán elhalványodott.

Meglátszott az arczán, hogy e soká rabszolgaságban sinylődött, fiatal asszonyban végső nagy tusa folyik; a régi rettegés utolsó megmaradt borongása küzködött a visszahóditott erkölcsi erővel. Hanem két hatalmas, erős tényező járult hozzá a gyenge nő hősies felbuzdulásához: szerelme, melyet a kéjes boldogság lángra szitott, meg az a nem rég biztossággá vált remény, hogy anyai örömökben lesz része. Ő maga vallotta be ezt Elynek, az igazán szerelmes asszonynak bámulatos szemérmetlenségével, mely szinte büszkeségnek illett be.

— Különben, szólt, soká nem halaszthatom a dolgom, mert ugy hiszem, anya vagyok. Hanem most rögtön elküldök Corancezért. Ő azt fogja tenni, amit ön majd tanácsol neki. Beszéljen a lelkére... Ne tágitson. Nem tudom, mért habozik? Ha nem volna oly szent bizodalmam benne, hát azt kellene hinnem, hogy már megbánta ezt a házasságot.

De az érzelgős Andriana félelme hiábavalónak bizonyult; mert Marius a legcsekélyebb ellenvetést se tette, midőn Carlsbergné arra kérte, hogy fedezze fel a főherczegnek és vegyészének a matri-

monio secreto, a titkos házasság egész történetét, vagy inkább komédiáját. Ha öreg atyja látta volna, minő szivélyes, mintegy lekötelező nyájassággal adta meg ezt az engedélyt, mely a sima, mosolygó arczu intrikus vágyainak netovábbja volt, régi kedvencz szójárását ismételte volna:

— Ez a Marius rókával béllelt egy ficzkó!

A Marseille környékén lakó délvidékiek jellemébe belevegyül egy csepp toszkánai és görög vér is és mindegyiküknek mintegy szive mélyében be van vésve az az elv, mely az egész olasz és keleti bölcszészet összefoglalása »Chi ha pacienza, ha gloria«. Marius ugyanis számitott arra, hogy világgá fogja kürtölni a házasságát, mihelyt apai örömökre lesz kilátása. Hanem minő pompás alkalma nyilik praktikus eszének és nagylelkű szivének fitogtatására, ha most Ely bárónő kérésére és egy rágalmazott fiatal leány iránti lovagiasságból beleegyezését adja házasságának e nyilvános bevallására. Élénk képzelemmel megáldott, szeleburdi és komplikált egyéniségének összes jellemző lelki sajátságai kifejezést nyertek abban a rövid beszédben, amit őszinte, vagy legalább félig őszinte meggyőződéssel intézett a két nőhöz:

— Andriana, a szerencsét üstökénél kell ragadni! Tudod, hogy ez az én jelszavam. Ez az eset Verdierrel és Miss Marshsal isteni ujmutatás akar lenni... Ki kell, hogy nyilvánitsuk, ki kell, hogy hirdessük a mi házasságunkat, bármi történjék is...

Részemről nagyon szerettem volna tovább megőrizni a titkot. A mi szerelmi kalandunk olyan isteni egy élvezet volt. Én mindenekelőtt és elsősorban idealista vagyok, a régi iskola hive, troubadour. Őt látni, őt imádni — e szavakkal Andrianára mutatott, ki e nyilt szerelmi vallomások hallatára örömében biborra gyult — tudva azt, hogy édes titkunk meghittje csupán néhány jó barát, milyen ön méltóságos asszonyom, meg Péter és Florence, oh ez a szerelem megtestesült eszménye .... Ismét más, de azért mégis csak eszményi boldogság lesz az, ha majd büszkén hirdethetem az egész világnak: »Én vagyok az, akit ő választott«.

— Hanem, folytatta rövid szünet után, mintegy ezzel fokozva és hangsulyozva tanácsának fontosságát — habár Corancez troubadour is, olyan troubadour ő, ki azzal hizeleg magának, hogy van gyakorlati esze is. És az ellenkező tanácsok daczára nem tartom nagyon helyesnek, hogy Andriana és én tudassuk házasságunkat a főherczeggel ... Megengedi, hogy őszintén beszéljek, báróné ... különben soha se tudtam hizelegni ... A főherczeg ... hogy is mondjam ..... szóval a főherczeg minden izében főherczeg és nem szereti, ha vele ellenkeznek és akaratát keresztezik; az az érzelem, mely Verdier szivét eltölti miss Marsh iránt, egy cseppet sincs inyére ... Ő bizonyára tud az összezördülésükről, sőt valószinüleg ő maga is keményen itélte el a fiatal leányt, vegyésze hallatára. Ő sze-

retné azt a fiatal embert magának megtartani. Mi sem természetesebb! Hisz Verdier kiváló tehetség a szakmájában. Röviden kimondva, nem hiszem, hogy kellemesen érintené a főherczeget, ha most jönne két derék, jó ember és azt mondaná: »Kérem, Marsh kisasszonyt rútul rágalmazták, ő a legbecsületesebb, a legderekabb asszonyok egyikének meghittje, a legbecsületesebb, legtörvényesebb frigy elősegitője.... Meg aztán nem kellemes ám idegen szemtanuk előtt ilyetén tévedést bevallani... Szóval a végleges kibékülés czéljából helyesebbnek és egyszerűbbnek tartanám, ha a főherczeg mindent öntől tudna meg, kedves bárónő, egyedül az ön ajkairól...« Andriana fog önnek irni egy levelet, a mit én majd tollba mondok neki és amelyben önt arra kéri, hogy legyen a mi szószólónk ő fenségénél és tudassa vele házasságunkat; a többi majd magától jön, mialatt mi majd valahogy rendezzük a dolgot az én derék sógorommal, a jó Alviseal.

Ily módon járultak hozzá a legkülömbözőbb befolyások ahhoz, hogy ujabb összeütközést teremtsenek Carlsbergné és férje között, abban a perczben, midőn a bárónő oly kinos válságon ment keresztül, mely őt képtelenné tette az óvatosságra, a védelemre, sőt még a puszta megfigyelésre is. Később vajmi gyakran jutott eszébe ez a délelőtt, meg a legkülönbözőbb külső körülmények viharos forgataga, melyekről soha nem hitte volna, hogy ő maga, vagy Péter, vagy Olivier valamikor azokba

belekeverődhetnek és amelyek ma mégis magukkal sodorták őt is, hogy aztán közvetve a két fiatal ember vesztét okozzák. Hogy Chézy dőrén tette tönkre önönmagát a tőzsdén és hogy az a gaz Brion fel akarta használni ezt a bukást a szép Yvonne elcsábitására; hogy a fiatal asszony vonásrólvonásra hasonlitott Marsh elhunyt leányára és hogy ez a meglepő hasonlatosság annyira érdekelte a marionvillei nábobot, miként őt a legregényesebb és egyszersmind legpraktikusabb könyörületesség müvére birta; — hogy Verdiernek sikerült megmérhetetlen becsű találmányt kieszelni és hogy ugyanaz a fentebb emlitett Marsh e találmány gyakorlati hasznát és horderejét a legbiztosabb módon iparkodott magának megszerezni, midőn unokahugát nőül adta a fiatal természettudósnak — hogy Andriana és Corancez lesték az alkalmat titkos, valószinütlennek tetsző házasságuk kihirdetésére; mindez csupa oly körülmény volt, mely az ő történetétől teljesen különvált és Ely sohase hitte volna, hogy mindez másképen mint közvetve, érdekelhetné őt. Pedig hát mind e felsorolt tények, akárcsak egy előre kieszelt összehatás, egyenként némikép belejátszottak, abba a lépésbe, melyre ő most Corancez tanácsára elhatározta magát. És ép ez a lépés készitette elő ama erkölcsi tragédia váratlan és rettenetes kifejlését, melybe ő belesodortatott a nélkül, hogy előre látta volna a bonyodalomból vezető kiutat. Az egymástól oly teljesen elütő események e különös ösz-

szejátszása, mely a hivő léleknek a legbensőbb igazságszolgáltatás megnyugtató bizonyságát adja, kábító szédülés benyomását teszi arra, aki nem hisz és csupán a véletlen találkozás megdöbbentő, előre nem látható voltát konstatálja.

Oh hányszor kérdezte Ely magától, vajjon hogyan fejlődött volna az ő szerelmi szenvedélyének jövője, még Péternek Olivierrel való beszélgetése után is, ha ő aznap nem ment volna el a hajóra, hogy Yvonnenak az igért szolgálatot tegye, ha Andriana és Corancez házasságát nem tudatta volna a főherczeggel oly körülmények közt, melyek azt daczos kihivás szinében tüntették fel és lángra lobbantották ellene táplált haragját. Hiábavaló hypothesisek ezek, melyek mindazokkal, kik elég gyerekesek arra, hogy gondolatban ujra átélik életüket és azt ujra meg ujra elülről kezdik, kétszerte kinosan és keményen éreztetik a sors ellenállhatatlan utját.

Midőn Ely báróné Andriana levelét keztyűjébe göngyölgetve, a Helmholtz-villa felé vette utját, nem sejtette a közvetlen-közeli rettenetes jövőt. Igaz, hogy nem volt derűs kedvű; mert hisz öröm nem létezett többé rá nézve az életben, miután Pétertől el kellett válnia, még pedig ilyen kegyetlenül; hanem a bosszu keserű gyönyörében kéjelgett, melyet vajmi drágán meg kellett fizetnie.

Alig hogy hazatért, rögtön beüzent a herczeghez, ki soha sem reggelizett vele, vajjon szen-

telhet-e neki néhány perczet. Válaszul bevezették őt a vegymühelybe, a hova életében alig tette be háromszor a lábát. A tudományos mühely környezete közepett ott állt a Habsburg-család örököse nagy bőrköténybe burkolva, kis sapkával a fején, egy kovácskemencze előtt, melynek lángjainál saját megkérgesedett, összeégetett kezeivel készitett ki egy vasrudat.

Valamivel távolabb Verdier hasonló öltözetben villamos oszlopokkal babrált és a nagy termet, mely fölülről kapta a világosságot, csupa komplikált gép, titokzatos szerszám, laikusra nézve rejtélyes alakú eszköz töltötte meg. A két természettudós vonásain, kiket Ely mesterségük gyakorlásában lepett meg, az a figyelmes és higgadt arczkifejezés tükröződött, amelyet a kisérleti természettudomány kölcsönöz hiveinek. Megismerhető rajtuk a tárgyuknak való feltétlen meghódolás, a türelem, mit a természeti tünemények hosszu folyamata megkövetel, a várakozáshoz füződő teljes biztosság és mindama magasztos szellemi tulajdonság, melyeket az örök törvények folytonos szemlélése szül. De még a munka derüs nyugalmában is látszott, hogy valami lelki gyötrelem bántja a fiatal tudóst. Maga a herczeg pedig mintegy megifjodni látszott valami szokatlan vidámságban; de valami gonosz és rosszakaratu vidámságban, mit feleségének jelenléte még kegyetlenebbé fokozott. Gyülöletteljes czélzások rejlettek ama szavak leple alatt, melyekkel Elyt fogadta:

— Minek köszönhetjük az ön látogatását a mi pandämoniumunkban, kedves barátnőm? Első pillanatra valóban nem valami jóleső látványt nyujt ez. És mégis boldogabb az ember itt, mint másutt. A természettudomány egy jóleső tudatot kelt az emberben, az abszolut igazság tudatát. Egy jól megalapozott vegyi kisérletben nincs és nem lehet se hazugság, se csalódás. Ugy-e Verdier?

— Végtelenül örvendek, hogy fönséged igy gondolkodik, felelt a fiatal asszony, gunynyal viszonozva férje iróniáját. Minthogy ön annyira lelkesül az abszolut igazságért, remélem, kezemre fog járni, hogy igazságot szolgáltassak valakinek, akit kegyetlenül rágalmaztak, talán ön előtt is, fenséges uram, de mindenesetre Verdier ur előtt.

— Nem értem önt, felelt a főherczeg, kinek vonásai hirtelen elsötétedtek. Mi nem vagyunk világfiak és mi ketten, Verdier ur meg én, nem hiszünk semmiféle rágalomnak . . . Ha valakiről valamit elhiszünk, ugy mindenesetre vannak rá bizonyitékaink. Ugy-e Verdier?

E szavakkal a fiatal emberhez fordult, ki egy szót sem válaszolt. Ely báróné szavainak értelme a két férfi előtt ép oly tiszta és világos volt, mintha ő kimondotta volna Marsh kisasszony nevét és Verdier búskomor tekintete elárulta, mennyire szereti az amerikai leányt és mennyire fáj neki az a tudat, hogy többé nem becsülheti. E gyülölt érzelem

ujbóli tapasztalása oly dühbe hozta a főherczeget, hogy parancsoló, durva hangon folytatta:

— Különben is, asszonyom, a mi perczeink meg vannak számlálva! A vegytani kisérletek nem várnak, azért nagyon lekötelezne, ha nem beszélne rejtélyekben.

— Engedelmeskedni fogok, felelt Carlsbergné és rövid leszek. Barátnőmtől, Marsh kisasszonytól megtudtam . . .

— Ah, ha ön azért jött ide, hogy arról az intrikus fehérszemélyről beszéljen, szakitotta őt félbe a főherczeg, ugy felesleges minden további beszélgetés.

— Fenséges Uram! . . . Verdier közelebb lépett . . . Az a gyalázó kifejezés, melylyel a főherczeg a fiatal leányt illette, egész valójában megremegtette.

— Nos? folytatta a főherczeg, Verdierhez fordulva, igen vagy nem? Van rá bizonyitékunk vagy nincs, hogy Bonaccorsinénak titkos légyottjai vannak a Juan-öböl egy kis nyaralójában? Igen vagy nem? Tudjuk-e, hogy ki a szeretője, kivel ott találkozik? . . . Igaz vagy nem, hogy miss Marsh oda szokta őt kisérni? Igen vagy nem? Ha önnek volna barátja, testvére, megengedné ön azt, hogy elvegyen egy olyan leányt, ki ilyen fajtáju kalandok meghittje és bünrészese?

— Ő semmiféle szerelmes kalandnak a bünrészese, szakitotta félbe Ely a herczeget leplezet-

len felháborodással. Bonaccorsinénak nincs szeretője . . .

Aztán erélyes hangon hozzátette: Nem, Bonaccorsinénak nincs szeretője . . . . Minthogy felhatalmazott rá, fenséges uram, hogy az igazat mondjam, hát hadd mondjam el részletesen a dolgot . . . E hó 14-én — érti uram — én magam, én, a ki itt ülök, tanuja voltam Rómában, a Fregoso palota kápolnájában Corancez Marius urral való egybekelésének és miss Marsh szintén tanuja volt az esküvőnek. Ők azt akarták — helyesen cselekedtek-e vagy nem, azt megitélni nem tartozik rám — hogy ez az esküvő titokban történjék . . . . volt rá okuk. Most már nincs okuk rá és ime itt ez a levél, melyben Andriana arra kér, hogy tudassam fenségeddel hivatalosan az ő házasságát . . . Ebből láthatja Verdier ur — folytatta a fiatal emberhez fordulva — hogy Florence a legőszintébb, legbecsületesebb, legtisztább lelkü fiatal leányok egyike és hogy igazam volt, midőn azt mondottam, hogy gyalázatosan, kegyetlenül rágalmazták . . .

A főherczeg Andriana levele után nyult és elolvasta, aztán szó nélkül adta vissza nejének. Merőn nézett az arczába, azzal a büszke és átható tekintettel, mely a fejedelmek sajátsága és melynek parancsoló, fürkésző éle a lelkek mélyébe tud hatolni. És látta, hogy Ely nem hazudik; aztán Verdierre szegezte tekintetét, de most már a szemeiben villogó haragra mély szomoruság fátyla borult.

Rá se hederitve többé Elyre, mintha már itt se volna, kérdőre vonta a fiatal embert, kit rendesen tegezett, amire a kor és a társadalmi állás különbsége feljogositotta; bár tanuk előtt kiméletből nem használta ezt a bizalmas megszólitást.

— Barátom, szólalt meg és rendesen oly érczes csengésü nyers hangja ellágyult, valld be az igazat, megbánod az elhatározásodat?

— Megbánom, hogy igaztalan voltam, felelt Verdier, kinek hangján szintén mély megilletődés rezgett át... az igaz, fenséges uram és boldog volnék, ha bocsánatot kérhetnek a fiatal hölgytől, kit annyira félre tudtam ismerni.

— Lesz rá alkalmad, hogy kinyerjed a bocsánatát, felelt a főherczeg. Biztos lehetsz benne... Mert az ő megbizásából jöttek ide... Ugy-e hogy igy van, asszonyom? kérdé Elyhez fordulva.

— Ugy van, felelt Ely.

— No látod... Nos hát, tette hozzá a részvét és durvaság sajátságos vegyitékével, most vizsgáld meg alaposan a szivedet; nyolcz napi meggondolási időd volt és világosan olvashattál bensődben. Szereted őt még?

— Szeretem őt, felelt Verdier egy kis szünet után...

— Tessék, még egy ember a csapdában, szólt a főherczeg vállát vonogatva; de a trivialis durva kifejezést oly szomoru mosoly és oly mély sóhaj kisérte, mely jóvátette a szavaiban megnyilatkozó

cynismust. Tehát boldogtalan ifju, ez az élet, melyet eddig együtt éltünk, e magasztos eszmékkel teli, tartalmas, szabad életmód nem elégit ki; meguntad ezt a férfias örömet: a felfedezések büszke lelkesedését, melyet itt hosszasan, gyönyörittasan, teljes tüdővel magunkba szivtunk?.. Vissza akarsz térni abba a nyomorult társadalomba, melynek kellő értéke szerinti megbecsülésére tanitottalak; meg akarsz nősülni; el akarod hagyni ezt a csendes rejteket; hütlenül el akarsz pártolni a tudománytól; el akarod hagyni az uradat, barátodat.

— De fenséges uram, szakitotta őt félbe Verdier, dolgozhatok én itt tovább is mint nős ember.

— Ezzel az asszonynyal, soha, felelt a főherczeg szenvedélyes felindulás hangján, aztán vad haragra lobbanva folytatta:

— Soha... Ha már el kell válnunk, hát váljunk el hazugság és kétszinüség nélkül, hogy válásunk méltó legyen ahhoz, amit mi egymásban veszitünk... Te tudod azt jól, hogy ezzel a lánynyal való házasságod első feltétele az lesz, hogy az ő haramia nagybátyjának felfedezzed ezt a titkot, — e szavaknál az asztalon sorakozó villanyos gyüjtők egyikére csapott az öklével. Ne mondd, hogy meg fogod tagadni ezt a kivánságát, mert a találmány kettőnké; neked ajándékozom a részemet, hallod neked adom!

Mert később az a nagy, gyáva szerelem, amit a szivedben tapasztalok, ugyis arra birna, hogy

csupa gyengeségből is elárulnál .... Meg akarlak óvni ettől a lelkifurdalástól ..... Vedd el azt az asszonyt, add el a mi találmányunkat annak az üzletgyártónak ... Add el neki a tudományt! ... Felhatalmazlak rá ... De látni nem akarlak többé! Mert azt fogod neki eladni: a tudományt ... Tedd meg, de tudd meg legalább, hogy mit tettél és tudd meg azt is, hogy midőn ezt teszed, te is ennek a korszaknak aljasságába sülyedsz, ebbe az óriási nagy egyetemes bünbe, melyet a dőrék czivilizácziónak neveznek ... A te találmányaidból — mert te tovább is fogsz dolgozni és ezentul sem szünsz meg lángész lenni — a te uj urad millióokat fog kovácsolni, uj meg uj milliókat, ami a társadalom magasabb rétegeiben aljas fényüzést és buja vétkeket, az alsóbb osztályokban a nyomor szemétdombjait és az emberi rabszolgaság fokozódását jelenti ..... Oh ez a lány! milyen helyesen itéltem meg őt mindjárt első naptól fogva! Ez az ő müve .... O megjelent és te nem tudtál ellentállni.

Ellentállni? Minek? Az ő mosolyának és tekintetének, melyeket másnak juttatott volna, ha te nem kerültél volna véletlenül utjába, — másnak, a legelső szép bajuszu és izmos testű hülyének ..... Nem tudtál ellentállni szép ruháinak és káprázató fényüzésének. De minek is folytassam? ... Egy óra mulva nála leszesz és vele együtt kedved szerint nevetni fogsz aztán öreg uradon, barátodon...

Te nem tudod, hogy mi az, egy barát, egy barát, ki ugy szeret, mint a hogy én téged szeretlek . . . Majd meg fogod érteni egy nap, midőn be fogod látni, minő nagy különbség a között, amiről most lemondasz, az eszmék férfias közössége, a gondolatok fenséges meghittsége, meg ama élet, ama lealjasitó, megmérgezett élet között, amelybe most belépsz.

— Isten veled Verdier! A sajátságos férfi hangja végtelen keserűséggel és szomorusággal hangsulyozta e szót: Isten veled . . . — Te nőül fogod venni ezt a lányt, a szemedből olvasom; . . . tehát, ha igy áll a dolog, jobb lesz, ha többé nem látlak . . . Alapitsd meg a jövendő boldogságodat és szerezzél vagyont azzal, amit tőlem tanultál. Másutt is megtanultad volna; tehát kvittek vagyunk, mert neked köszönöm évek óta életem legszebb napjait. Azért megbocsátok! . . . Hanem ismétlem, nem akarlak többé látni; köztünk mindennek vége . . . A mi pedig önt illeti, asszonyom, — folytatta Elyhez fordulva, mig szemében engesztelhetetlen gyülölet sugara villant fel, önnek megigérem, hogy találkozni fogunk még!

XII.

Ezen fenyegetésre, bármily határozott szándékra valló, erélyes hangon ejtette is ki a főherczeg, a fiatal asszony nem sütötte le a szemeit.

Ebből az imént lefolyt jelenetből, mely rá nézve oly félelmetes és végzetes volt, mivel a legigaztalanabb és legbosszuállóbb emberek egyikének gyülöletét vonta magára, csupán egy benyomás vésődött a lelkébe, mely nem állt semmi összefüggésben az ő személyes biztonságával.

Midőn hallotta a halálosan megsebesült barátság sóhaját elröppenni a főherczeg ajkairól, nagyon is világosan varázsolta lelke elé, hogy milyen párbeszéd folyhatott le a másik két jó barát, Péter és Olivier között.

Az imént elevenen érezte annak az érzelemnek a lüktetését, mely őket ellene való szoros szövetségben egyesitette: a boldogtalan férfi haragos fellázadását a nő és a szerelem iránt, meg azt az önkénytelen fellobbanó indulatot, mely őket arra ösztökéli, hogy a férfias barátság érzelmében menedéket keressenek, mint abban az egyetlen, erős várban, hol az a végzetes nő nem érheti őket utól.

Most látta a szerelem küzdelmét a barátsággal. Verdier szivében a szerelem maradt a győztes; ő a főherczegen csupán a tanitványnak mestere iránti, szeretetteljes ragaszkodásával, a lekötelezettnek pártfogója iránti odaadással csüggött, melyben a tisztelet és a hála érzelme összeolvadt; és aztán Verdier tisztelte azt a nőt, akit szeretett.

Minő más lett volna a magatartása, ha ő urának barátságát barátsággal viszonozta volna, mint Péter és Olivier esetében; különösen, ha ő is

ugy itélte volna meg most Florencet, mint a hogy Péter itélt a kedveséről. Ez a hasonlatosság és ez az ellentét oly nyomasztó sulylyal nehezedett Ely lelkére, midőn elhagyta a vegymühelyt, hogy csekélyke megmaradt fizikai erejét teljesen felemésztette. Most már a másokért való cselekvés kényszeritő szüksége többé nem tartotta fenn benne a lelki erőt. Egyedül maradva önnönmagával, testileg és lelkileg rogyott össze, mint a hogy ez rendesen meg szokott történni tulheves indulatok után, melyeket a nagyon is felajzott lelki rázkódtatás visszahatása követ.

Alig hogy visszavonult a saját lakosztályába, oly rettenetes migraine verte le lábáról, mely a haldokló görcsös vonaglására hasonlitott; az ilyen fizikai válság tényleges haldoklás is, az idegrendszer haldoklása, melyet az akarat tulságos erőkifejtésre kényszeritett és mely aztán kimerülten kegyelemért könyörög.

Ely meg se kisérlette a küzdést; egy órakor lefeküdt, mint valami nagy beteg, miután táviratot menesztett ahhoz az egyetlen lényhez, kinek jelenlétét elviselhette e perczben, az egyetlenhez, kitől segitséget, támaszt remélt, az ő gyöngéd Brion Luizájához, az ő meghitt barátnőjéhez, kit az utolsó hetekben annyira mellőzött.

— Ez még az én barátnőm, mondogatta magában és az ő áldozatkész barátsága többet ér, mint az övék, mely csupán gyülöletből van összeszürve.

A kétségbeesett gyötrelem e végső válságában ő is a barátsághoz folyamodott hát. Csalódott ugyan, midőn azt hitte, hogy Brion Luizának hozzá való ragaszkodása áldozatrakészebb, mint Olivier Péter iránti, vagy a főherczegnek Verdier iránti szeretete. Hanem abban nem csalódott, midőn azt mondotta magában, hogy ez a ragaszkodás más természetű. Mert valóban a nők és a férfiak barátsága először is abban különbözik egymástól, hogy az utóbbiak majdnem mindig a szerelem halálos ellenségei, mig az előbbiek rendesen annak szolgálatkész szövetségesei. Ritka eset az, hogy egy barát jó szemmel nézze barátja kedvesét; holott a nő, még a legbecsületesebb is, ösztönszerű rokonszenvet érez barátnőjének kedvese iránt, föltéve, hogy az a szerető boldoggá teszi a barátnőjét.

Az onnan van, mert a nők nagyobbrészt szerelmesek magába a szerelembe, minden szerelembe, ép ugy a másokéba, mint a sajátéba. A férfi pedig egy sajátságos ösztönnek engedve, melyben az ős férfitermészet vad, szilaj zsarnoksága nyilatkozik meg, vagy csupán egyetlen szerelemmel tud megbarátkozni, azzal amit ő maga érez, vagy amit ő ébreszt egy nőben. Láttuk, hogy Brionné Hautefeuille irányában ugy viselkedett, mint a megtestesült jóindulat, még ama perczben is, midőn nyaralója kertjében Ely vallomását meghallgatva, könyörögve esedezett, hogy mondjon le erről az érzelemről. Amaz emlékezetes montecarlói est óta élénken érdeklődött

a fiatal ember és annak gyengédsége, meg lelki indulatai iránt; még akkor is, midőn az aggódó szeretet lángoló ékesszólásával arra kérte barátnéját, hogy soha ne lássa viszont.

Később aztán, midőn Ely egé z erejével átengedte magát szerelmének, Lniza visszavonult, eltünt; részint mert lelkifurdalás kinozta és nem akart szemtanuja lenni oly szerelmi kalandnak, melyben lelkiismerete nagy bünt látott; részint tapintatos diskrécióból, mert nem akart a szerelmeseknek utjokban lenni alkalmatlan bizalmasságával; részint szeméremből, a becsületes, erényes asszony elfogódott megrőkönyösödésével, melylyel az visszaretten a tiltott kéjek mámorától.

De e visszavonultságban, ez önkéntes elrejtőzésben Péter elleni ellenséges indulat legparányibb szikrája se pattant fel szivében. Gyengéd, nőies képzelme egy perczig se szünt meg őt összeköttetésbe hozni barátnője szenvedélyes szerelmi regényével. Énjének sajátságos háttérbe szorulása és lélekcseréje, melynek következtében gondolatban Ely életét mindig ugy élte át, mint a saját magáét, tovább működött benne. — Különösen Olivier visszatérte óta még tökéletesebbé vált szivének azonositása kedves barátnője szivével. Az a montecarlói ebéd, midőn közvetlen közelében tudta Du Pratékat, oly izgatottságot keltett benne, mely szinte lázzá fokozódott és azóta egyre várta a testvéri szózatot, azt a könyörgő meghivást, hogy jöj-

jön el és ossza meg vele e szerelem küzdelmeit, szenvedéseit és kinjait, melynek boldogságáról mitsem akart tudni.

Azért Ely távirata, mely csak egy kis roszszullétet emlegetett, se meg nem lepte, se el nem ámitotta őt. Rögtön sejtette a végzetes katasztrófa bekövetkezését és még ugyanazon délelőtt folyamán ott volt a szerencsétlen asszony ágyánál és meghallgatta, leste, kicsikarta a szerencsétlen asszony vallomását. És hogy felszáritsa azokat a nehéz könyeket, melyek a szeretett asszony arczáról leperegtek, hogy a kezében lázasan égő kis kéz forróságát enyhithesse, késznek nyilatkozott volna minden gyöngeségre; minden elnézésre, minden bünrészességre.

E bünrészesség első és legártatlanabb megnyilatkozását Ely a rettenetes csapás harmadnapján kivánta tőle; mert harminczhat óra hosszat a legrettenetesebb migraine gyötörte. Mint minden erős testszervezetű ember, Ely sem volt soha se félbeteg, sohasem gyengélkedett. Midőn végre elaludt és az a mély tompa álom nehezedett pilláira, mely az ilyen lelki rázkódtatásokat követni szokta, egészsége teljesen helyreállott. Másnap visszanyerte egész erélyét, egész akaraterejét; olyan volt ujra, mint ama nap előestéjén, mely boldogsága teljében rámérte az iszonyu csapást; csakhogy nem tudta, hogy mire forditsa az ismét visszanyert életerőt és egyre azon a kérdésen tünődött, melynek megválaszolásától egész

további magaviselete függött. — Vajjon Péter Cannesban van-e még? Azt remélte, hogy a délután folyamán hozzá ellátogató vendégek közül egyik vagy másik révén megtud valamit. Hanem azok közül, kik ellátogattak hozzá, egyik se hozta szóba a fiatal embert és Ely nem érzett magában annyi lelki erőt, hogy ő maga ejtse ki a nevét.

Ugy érezte, mintha ajkairól e név szótagjai el nem röppenhetnének a nélkül, hogy egész arcza lángba ne boruljon és hogy benső felindulása rögtön ne tükröződjék vonásain. Pedig a délután folyamán csupa őszinte, jó barátnő kereste fel őt. Először is Marsh Florence, kinek szemeiből nyugodt, de mélyen átérzett öröm sugárzott és kinek szép gyöngyfogsorral ékes, duzzadó ajkain üde mosoly lebegett, midőn ezzel köszöntött be hozzá:

— Köszönetet jöttem mondani, kedves bárónő! Eljegyeztem magamat Verdier urral. Tudom, mennyivel tartozunk önnek és nem fogom felejteni soha. Nagybátyám arra kért, hogy mentsem ki őt önnél. Nagyon sok a dolga, hogy holnap a »Jennyn« utnak indulhassunk. A jegyesem velünk jön.

Megzavarhatta-e volna ezt a gyermeteg örömet, melynek ártatlan tisztasága fájdalmasan érintette, ama nehéz sóhajok egyikével, melyek szegény beteg szivét szétpattanásig dagasztották. Vagy sejtethette-e szenvedéseit a jó Andrianával, kinek arczán mosolyderüs verőfény ragyogott, mert az inas

ma jelentette be először így: Corancez vicomtesse ő méltósága.

— Hát kérem — mesélte a velenczei nő — Alvise nagyon szépen viselte magát. Milyen gyerekes volt a mi aggódó rettegésünk. Ha mindjárt első nap szóltam volna neki, hát sok kellemetlenségtől és hercze-hurczától kiméltem volna meg magamat... Hanem — tette hozzá — én nem bánom meg azt a mi dőre regényünket. Szép emlék marad örökre. Én meg szegény Mariusnak ugy telebeszéltem a fejét, hogy most sincs még megnyugtatva.... Pedig hát mit tehet most nekünk, kérdem én öntől?

Aztán Chézyékre került a sor; a fiatal asszony egész teste-lelke repesett a visszanyert vidámság életörömében; a férfi meglepő arisztokrata nagyképüséggel adta a jövendőbeli keleti lótenyésztő szerepét.

Amikor lovakról van szó, ennek a szegény Marshnak gyerekes fogalmai vannak; hanem ő olyan egy szerencsés ember. Ugyanabban a perczben, midőn abba a lótenyésztési vállalatba belefog, hát én vetődöm az utjába.

— Végre alkalmam lesz az amerikai nőket otthonukban megfigyelni, szólt Yvonne. Nagyon örvendek, hogy a valódi chicre fogom őket oktathatni.

Ely csak hallgatta e kedves, csicsergő madarakra emlékeztető párisi házaspárnak minden ellen-

séges indulatot lefegyverző csacsogását és örült annak, hogy beszélgetésük nem érintette azt a tárgyat, melyet ő annyira a szivén viselt..... Hallgatta, mint beszélnek közel jövőbeni amerikai utjukról, oly könnyedséggel, mely ujra azt a benyomást tette rá, hogy ők ketten játéknak tekintik az életet; pedig hát mindketten rettenetes megpróbáltatáson mentek keresztül és egy cseppet se okultak rajta.

Ely megirigyelte tőlük ezt a szerencsés véralkatot, mely oly könnyen tud felejteni, uj életet kezdeni, uj illuziókat szőni.

De hát nem éppen ilyen a többinek sorsa, Marsh Verdier, Corancez jövője is? Mindnyájuknak csábitva int a tér, az idő, a jövő végtelensége; mint szabadjára eresztett bárkák siklanak tova az élet hatalmas folyamán, mely őket viszi lefelé a szabad oczeánba. Az ő sorsa pedig egy kis csónak, mely szűk folyamágba szorult bele és mely most egyszerre megállt, mert oly gát állja utját, melyen tul vizesések, örvény és viharok várnak rá.

Yvonnenak egy elejtett szava, mennyire örűl annak, hogy végre lesz alkalma a Niagara zuhatagot láthatni, vitte Elyt e hasonlatra. — Ő ebben a képben, mint érzelmei magányos elszigeteltségének hű és igaz képében tetszelgett és az egymást követő látogatások ideje alatt tekintete minduntalan Luizát kereste; mintha ujra meg ujra meg akart volna győződni arról, hogy igen is van lelki

felindultságának egy szemtanuja; van egy nő, aki képes őt megérteni, megszánni és érte cselekedni. Különösen pedig érte cselekedni. Mert a fülébe csengő és ajkáról elröppenő, többé-kevésbbé közömbös társalgás folyamán, egyre csak azon törte a fejét, vajjon Péter elutazott-e már, vagy nem. És mihelyt egyedül maradt Brionnéval, az volt az első kérdése, amely ajkairól elröppent:

— Hallottad, hogy mit meséltek? Most sem tudok többet, mint azelőtt. Vajjon itt van-e még Péter?... És ha itt van, mikor utazik el?... Oh Luiza....

Szava elakadt. Az a baráti szolgálat, melyre Luizát fel akarta kérni, olyan kényes természetű volt, hogy önmaga előtt restelte kimondani. Hanem a gyöngéd, finom lelkű asszony, akihez aggályaival fordult, elértette őt és érdeműl rótta fel neki ezt a habozást.

— Miért nem vallod be teljes bizalommal azt, amit gondolsz? Azt szeretnéd ugy-e, ha én megtudakolhatnám helyetted?

— De hogy fogsz majd hozzá? felelt Ely, meg se lepődve azon, hogy nagylelkű barátnője oly könnyen vállal magára oly megbizatást, mely jellemével, elveivel és józan gondolkozásával homlokegyenest ellenkezik.

Micsoda eredményre vezethet az, ha meg is tudja, vajjon Péter itt van-e még és vajjon hosszabb vagy rövidebb ideig fog-e itt tartózkodni?

Nem volna ez a legjobb alkalom arra nézve, hogy Luiza az első vallomás perczeiben hangoztatott jó tanácsokat még erélyesebben ismételje? Carlsbergné és Hautefeuille között ezentul csupán feledés és örök hallgatás lehetséges; a viszontlátás annyi volna most, mintha egymást a legkinosabb és leghiábavalóbb kölcsönös magyarázatokra kárhoztatnák; és a kibékülés a pokol. Luiza mindezt nagyon jól tudta; hanem ugyanakkor tudta azt is, hogy ha Ely kivánságát teljesiti, akkor ezekben a szomoru, bágyadt, szeretett szemekben az öröm halvány sugara fog felgyulni és Ely kérdéseire csak annyit válaszolt:

— Hogyan? Nagyon egyszerüen. Egy félóra mulva tudni fogod, amit tudni akarsz. Nálad van az idegenek névjegyzéke?

— A hirlapok negyedik oldalán megleled. Minek az neked?

— Keresek valami ismerőst a Pálma szálloda vendégei közt. Pompás..... Meg van.... Nieulné. No és most csillapodjál le és várd meg a lehető legnyugodtabban az én visszatértemet.

Egy fél órával később, adott igéretéhez hiven, ujra betoppant a kis szalonba.

— Itt vannak még mindaketten és néhány nap mulva fognak csak elutazni. Du Pratné beteg. Kissé nehezemre esett, tette hozzá mosolyogva... Odaérkeztem. Kérdeztem, hogy ott van-e Nieulné és felküldtem hozzá a névjegyemet. Aztán megnéz-

tem a vendégek névjegyzékét és a legközömbösebb hangon kérdezősködtem a titkárnál.

Azt mondtam:

— Azt hittem, hogy Du Prat a nejével már elutazott. Soká maradnak még itt? Ezzel a pár szóval mindent megtudtam.

— És te értem tetted ezt meg — szólt Ely, szeretetteljesen simogatva meg Luiza kezét. Oh, hogy szeretlek! Lám .... ujra éledek. Viszont látom őt majd. Segédkezet fogsz nyujtani. Ugy-e igéred? Oh, kell, hogy vele még egyszer beszéljek, csak egyetlenegyszer, utoljára. Meg akarom neki mondani a valót; hadd tudja meg legalább, hogy szerettem, őszintén, szenvedélyesen, mélyen, igazán. Oh mert oly kinos az, hogy nem is tudom, mit gondol felőlem. Hogy mit gondol Hautefeuille Péter az ő kedveséről, kit néhány nappal ezelőtt még bálványozott, ki oly elérhetetlen magasan állott az ő becsülésében és ki egyszerre ily gyalázatba süllyedt ....

Oh, tudta is a boldogtalan ifju, hogy mit gondol? Tudott is ő tisztán látni a lelkében egymást üző, hajszoló és követő ellenkező gondolatok és benyomások lázas forgatagában!

Tán lecsillapulhatott volna lelki vihara, ha rögtön távozhatott volna Cannesből. Ez volt az egyetlen lehetséges menekvés; mást nem is tehetett az után a szent fogadalom után, mit ő és Olivier esküvel erősitettek meg; el kellett volna mennie,

a tér, az idő, az események válaszfalát kellett volna emelni köztük és e nő között, kit mindketten szerettek és kit barátságuk oltárán áldozatúl akartak hozni.

Hanem hiábavaló a legerősebb akarat is; mit tehet felizgatott képzelmünkkel, szivünkkel, érzékeink zavaros örvényével szemben? Mi csak tetteink urai vagyunk. De nem vagyunk álmaink, vágyaink és megbánásunk urai. Ezek felébrednek bennünk, átmennek lelkünkbe, nagygyá nőnek.

Makacs rögeszmévé váló kisértés erejével elénk varázsolnak egy tekintetet, egy arczot, egy váll hattyubőrét, egy kebel idomait és ime a régi láz ujra lüktet izzó ereinkben... Az elhagyott kedves ime itt van ujra, magához csábit, vissza kiván és magához hódit. És ha ugyanabban a városban lakunk, ahol ő él; ha csupán egy negyedóra járás kivántatik meg ahhoz, hogy viszontlássuk: hát akkor bizony nagy hősiesség kell ahhoz, hogy a kisértésnek ellentálljunk.

Péter és Olivier érezték a mentő távozás szükségét és eltökélt szándékuk volt, hogy rögtön elutaznak. De egy előre nem látott akadály meggátolta ebbeli szándékuk kivitelében. Mert, mint a hogy a szálloda titkára mondotta volt Brion Luizának, Du Pratné valóban nagy beteg volt. Tulfeszitett idegei oly mély megrázkódtatást szenvedtek hogy alig tudott magához térni. Ideges szivbaja maradt hátra a lelki gyötrelem után, ugy, hogy mi-

helyt leszállt az ágyáról és talpra állt, a legkisebb mozdulatnál oly heves szivdobogást kapott, miként azt hitte, hogy meg kell fulnia és hogy halva rogy össze. Az orvos megfigyelés alá vette és megtiltotta, hogy néhány napon belül útnak induljon. Ilyen körülmények közt az ész azt parancsolta volna, hogy Hautefeuille maga utazzék el legalább. De ő nem tette. Nem tudta magát elhatározni, hogy Du Pratot egyedül hagyja Cannesban. Ürügyül azzal hozakodott elő, miként kötelessége megkivánja, hogy el ne hagyja barátját ily nehéz megpróbáltatás pillanatában. Hanem ha lelke mélyébe pillantott volna és őszintén vizsgálta volna ama kis rejteket, hová azok a gondolatok meghuzódnak, amelyeket önmagunk előtt restelünk: a be nem vallott számitások és az aljas önzések — cannesi tartózkodásának egészen más és sokkal kevésbé nemes indokaira akadt volna. Ámbár feltétlenül megbizott Olivier adott szavában, irtózott attól a puszta gondolattól is, hogy barátja egyedül maradjon abban a városban, hol Carlsberg Ely tartózkodik.

Mert noha hősiesen erőlködtek, hogy érintetlenül megóvják ezt a barátságot, mely oly kedves előttük; noha kölcsönös becsülésükben, gyöngéd ragaszkodásukban és szánalmukban menedéket kerestek; noha annyi szent és szép emlékben kerestek gyógyirt, noha férfias becsületük szolgált nekik pajzsúl: mégis közéjük furakodott az asszony és az asszonynyal együtt mindaz, amit annak végzetes

befolyása belénk olt: az ösztönszerű féltékenység, a rettegő gyanakodás, a hallgatag lelki gyötrelem. Rövid időbe került csak, hogy mindketten megérezzék, mily mélyen hatolt testükbe ez az öldöklő méreg. És ők csakhamar meggyőződtek arról a sajátságos tényről, mely látszólag oly szörnyű, de valójában igen természetes, miként ez a szerelem, melynek barátságuk nevében halált esküdtek, most a legszorosabb kötelékekkel hozzá van füzve ehhez a barátságukhoz. Sem az egyik, sem a másik nem tudott ezentul a barátjára gondolni, rá se nézhetett, szavát se hallgathatta anélkül, hogy Ely képe rögtön fel ne támadjon előtte: a volt szerető képe, kit mindketten birtak.

Most ők voltak egy közös rögeszme révén annak az asszonynak rabjai, olyannyira, hogy ez a néhány napi négyszemközti együttlét a kettesben való dühöngő őrjöngés valóságos rohamává, kinos lelki válsággá fejlődött, mely még annál is kinosabb volt, mert igéretükhöz hiven mindaketten kerülték a szeretett nő nevének puszta kiejtését is.

De kellett is róla beszélniök, hogy tudják, miként mindketten rágondolnak!

Oh minő kinosak voltak azok a napok és e néhány rövid nap minő hosszú, minő véget nem érő örökkévalóságnak tünt fel előttök . . . Reggeli tíz óra felé találkoztak először az emlékezetes est óta Olivier szalonjában.

A ki hallotta volna, mint köszöntek egymás-

nak, mint tudakozódott Péter Berta hogyléte felől, mint tudósitja őt Olivier neje egészségi állapotáról és mint beszélgettek aztán mind a ketten a lapban olvasott ujdonságokról, az időről, meg arról, hogy miként töltsék a mai napot, az nem sejtette volna, hogy e mai viszontlátásuk mindkettejükre nézve nagy lelki rázkódtatással járt. Péter érezte, hogy barátja vizsga szemmel nézi, mig ő maga is fürkésző pillantásokkal igyekezett Olivier lelkében olvasni.

Mindegyikük szomju vágygyal óhajtotta rögtön kiolvasni a másiknak arczából, vajjon a másik is ugyanarra gondolt-e a válás rövid ideje alatt, a mi az ő lelkét eltöltötte. Ezt a kisértő, kinzó gondolatot egymás szeméből olvasták ki oly világosan, akárcsak öreg betükkel ott feketéllett volna egy papirlapon, mint az a rettenetes sor, mely Pétert egyszersmindenkorra mindenről felvilágositotta. A láthatatlan árny ott lebegett közöttük és ők hallgattak.

A nyitott ablakon pedig láthatták, hogy a sugaras, verőfényes, délszaki tavasz az eget most is azurkékbe vonja, az ösvényeket virágokkal boritja és a levegőt illatárral tölti meg. Egyikük azt inditványozta, hogy menjenek sétálni, abban a hiábavaló reményben, hogy a gyönyörű természet derűje lelkük sötétségébe is egy sugarat fog vetni. Hajdanában ugy szerettek együtt sétálgatni, hangosan szőve gondolataik fonalát, szellemileg és testileg lé-

pést tartva egymással. El is indultak és tiz percz mulva megszakadt a beszélgetés fonala. Előleges megállapodás nélkül, ösztönszerüleg kerülték Cannes ama utczáit, hol ki voltak téve annak, hogy Elyvel, vagy körének valamelyik tagjával találkozhatnak; gondosan kerülték a Croisettet, az Antibes-utczát, meg a yachtok rakpartját. Sőt a Vallaris melletti kis fenyvest is kerülték, ahol Olivier megérkezésének napján beszélgettek róla. Nem mertek az Uria part közelébe kerülni, nehogy a Helmholtz-villa körvonalait kifehérleni lássák a pálmasor zöldjéből. Ama dombok hátán, melyek a California magaslat nyulványait képezik, egy elhagyatott ösvényre bukkantak, hová senki se járt ki, mert az éjszaki szél átzúg rajta; olyan vad rengeteg az, mely évek óta parczellánként eladó. És ide, e végtelen, látóhatár nélküli, sűrű vadonba vették utjukat, mint két megsebzett vadállat, mely egy és ugyanazon barlangban összebuvik.

Az ösvények oly keskenyekké szorultak itt össze, hogy nem haladhattak egymás mellett és ez örömmel üdvözölt ürügy volt arra nézve, hogy félbeszakitsák a beszélgetést.

A fák lehajló ágai meg-megcsapdosták az arczukat; tüskebokor tépte véresre a kezüket, mig végre eljutottak a hegyszakadék végén kibuggyanó forráshoz. Ott aztán leültek egy sziklatömbre, a magas páfránybokrok között. És a nagyvilág e kicsiny zugának regényes vadonsága, mely az előkelő

város kapuinak szomszédságában, hangtalan magányban terűlt el, néhány perczre lecsillapitotta közös szenvedésüket.

A sűrű árnyékban felsarjadzott dús növényzet illatos hűs nedvessége a chámeanei erdőkre emlékeztette őket és ajkukon ujra megeredt a szó; felidézték a régvolt gyermekkort és a legködösebb multba vesző, bizalmas közös emlékeket. Szinte azt lehetett volna hinni, hogy érezve, miként barátságuk lassanként elapad és hervad, kétségbeesetten turkálják föl azt a pontot, a honnan felfakadt, hogy forrását ujra megnyissák.

Gyermekkorukról áttértek első ifjuságukra; az iskolai évekre, a háboru benyomásaira. Hanem a multba való elkalandozás közben is valami erőltetett mesterkéltség akasztotta meg érzelmeik őszinte megnyilatkozását. Mindketten nagyon is tisztában voltak azzal, hogy mostani társalgásukból, összehasonlitva ily fajtáju, azelőtti beszélgetéseikkel, hiányzik az ateljes lelki együttérzés, az a minden utógondolat nélküli érzelmi ömlengés, az a szivből fakadó fesztelen mesterkéletlenség mely hajdan legjelentéktelenebb beszélgetésüknek is kimondhatlan bűbájt kölcsönzött.

Vajjon kevésbbé szeretik-e egymást most, mint akkor? Vajjon soha se lesz többé kölcsönös ragaszkodásuk ama régi boldogitó érzelemmé? Vajjon soha se fognak megszabadulni többé a keserűség e rettenetes, nyomasztó sulya alól.

Hanem a reggeli és délutáni séták alkalmával legalább nem volt lelki felindulásuknak más tanuja, mint ők maguk. És ha nem is közölték egymással minden gondolatukat; de legalább nem kellett egymás tekintetét kerülniök és nem voltak kénytelenek szinlelni.

De máskép állt a dolog az étkezések ideje alatt. A szalonban étkeztek, hogy Bertha is részt vehessen az ebédben. Eleintén lehetetlennek látszott, hogy mindazok után, ami a két barát és a fiatal asszony közt lefolyt, egész nyugodtan és közvetlenül fel lehessen venni a mindennapi bizalmasság fonalát. De a valóságban ez egész egyszerű és természetes.

Társnőjük iránti gyengéd tapintatból Olivier és Péter vidám beszélgetésekre kényszeritették magukat. Maga ez a kényszer is nehezükre esett. — Aztán még a leggondosabban fegyelmezett és ellenőrzött beszélgetés folyamán is esett egy-egy véletlen szó. Ez az elejtett szó vagy mondat elegendő volt arra, hogy mindegyiküknek eszébe jusson a másiknak Elyvel átélt szerelmi viszonya. Ha Olivier valami olaszországi dolgot emlegetett, Péter képzelme Rómába vette szárnyalását. Maga előtt látta Elyt, az ő szerelmes Elyjét, a tengeren töltött éjszaka kéjei közepett. Csakhogy most nem elébe, hanem Olivier elébe sietett. — Nem az ő karjaiba borult, hanem Oliviert ölelte szivéhez, Oliviert csókolta meg, Oliviernek engedte át magát és e visszapillantó féltékenység égő kinnal gyötörte.

Ha ő maga beszélgetés közben a legártatlanabbul czélzott a cannesi séták isteni szépségeire, rögtön észrevette, hogy barátja szemcsillaga oly lelki kin fellegétől homályosul, melyben saját szenvedésének képmására ismert. Olivier maga elé képzelte, mint siet Péter Ely elébe, mint zárja őt keblére, mint tapad ajka az ő ajkához. És a közös fájdalomban való együvé olvadás, a mily nagy gyötrelmet keltett a szivükben, egyszersmind beteges varázs vonzó erejét gyakorolta rájuk. Oh, hogy szerettek volna ilyenkor kölcsönös szerelmi regényük legtitkosabb részletei után tudakozódni; hogy szerettek volna mindent tudni, mindent hallani, hogy a legkisebb jelenet ujbóli felelevenitésének martyriumában kéjeleghessenek. Midőn négyszemközt beszélgettek, férfias méltóságuk egy utolsó fellobbanó szikrája meggátolta őket abban, hogy ily aljas vallomásokra vetemedjenek és ebéd idején, midőn Berta velük volt, rögtön másfelé terelték a beszélgetést, nehogy a fiatal asszonyt felizgassák. Hallották a szegény asszonyka szabálytalan, ziháló lélegzetét, mely felváltva igen rövid, szaggatott, néha igen mély és hosszu lélekzetvételekben nyilvánult, a mi a szivbaj könyörtelen jele és a közvetlen közelükben tapasztalt testi szenvedés tudata tetőpontra emelte izgatottságukat, Olivierben kinos megbánást, Péterben pedig mély szánalmat keltve, mely még inkább csökkentette ellenállási képességüket.

Igy multak a reggelek, igy a délutánok, igy

az esték és ugy az egyik, mint a másik részint türelmetlen sóvárgással, részint aggódó rettegéssel várta azt a perczet, hogy visszavonulhasson, — türelmetlenül, mert a magány végre alkalmat adott nekik, hogy korlátlanul átengedjék magukat érzelmüknek, — rettegéssel, mert mihelyt maguk maradtak, rögtön érezték, hogy kölcsönös fogadalmuk nem csititotta le barátságuk és szerelmük tusáját. »Ne légy házasságtörő« azt parancsolja a biblia és a szentirás hozzá teszi azt is:

— Az, aki másnak a nejére sóvár szemmel néz már házasságtörést követ el...

Csodálatos, mély értelmű mondat, mely egy rövid szóban kijelenti a gondolat és a tett, a sóvárgás és a birás erkölcsi azonosságát. A két barát sokkal gyengédebb és finomabb lelkülettel és sokkal érzékenyebb lelkiismerettel birt, sem hogy szégyenkezve be nem vallották volna, hogy mihelyt magukra maradtak, minden gondolatuk esküjük szenvedélyes megszegése volt.

Alig, hogy Péter távozott, Olivier ki-be járt a saját szobájából a felesége hálószobájába, beszélgetett vele, igyekezett neki szeretetteljes, gyengéd szavakkal hizelegni és küzdött a kisértés ellen, melyről tudta, hogy rögtön áldozatul fog neki esni. Aztán mihelyt visszavonult a szobájába, azonnal erőt vett rajta az, amit ő maga »kisértés«-nek nevezett és befonta, behálózta, hatalmába keritette őt. Valamennyi római emléke felelevenedett lelkében. Maga

előtt látta Elyt, de nem azt a kaczér, gőgös Elyt, akivel ő még akkor is durváskodott, mikor megkivánta, kit még akkor is gyülölt, midőn szerette, mert kétségbeesetten tapasztalta, hogy soha se fogja birni a szivét; hanem ezt a mostani Elyt, ezt, akit oly gyöngédnek, oly őszintének, oly szenvedélyesnek tapasztalt, kinek lelke épp oly csodaszép, mint a teste, és aki a szerelem, a rajongó őrjöngés, észbontó lázában szárnyalt feléje.

Hangosan szólt hozzá esedezett, könyörgött előtte mint valami őrült. Saját hangjának csengésére felocsúdott lidércznyomáshoz hasonlitó álmából. Rettegve érezte e gyerekesség dőreségét, e gyáva sóvárgás bünös voltát. Barátjára gondolt és azt mondogatta magában: — Ha ő tudná!

Szeretett volna bocsánatot kérni tőle, amiért nem tudja kitépni szivéből Ely iránti szerelmét, bocsánatot azért, hogy tőle becsületszavát vette, a mit nem lett volna szabad elfogadnia. Ő tudta, hogy ugyane perczben Péter is ugyane szenvedés alatt roskadozik és ez már több, mint igazságtalanság. Vértanuságának ilyen pillanataiban Olivier szivét és lelkét egyetlen gondolat bántotta: vajjon ne menjen-e Péterhez és ne mondja-e meg neki:

— Te szereted őt, ő szeret téged!.. Maradj nála és felejts el engem!

Hanem e magasztos nagylelküség sugallatával szemben ép oly elvitázhatatlan bizonyossággal érezte azt, hogy Péter nemet fog mondani; meg azt is,

hogy az ő nagylelkűsége nem őszinte; és megdöbbenéssel párosult szégyenérzettel győződött meg arról, hogy mindennek daczára öröme telik abban; vad, gyalázatos, förtelmes egy öröm, de mégis csak öröm — hogy Ely, ha már nem is az ő kedvese, barátjának szeretője se lehet soha.

Kegyetlen órák! Hanem azok az órák, miket Péter átélt, ugyanily gyötrelemmel voltak terhesek Ő is, mihelyt egyedül maradt, küzködött az ellen hogy Elyre gondoljon; de a küzködés közepett már is hozzá kalandozott a lelke. Azzal akarta elkergetni azt a képet, hogy vele szembesitette barátja alakját és ezzel aztán kezdetét vette a válság. Azt mondotta magában, hogy Olivier volt ennek az asszonynak a szeretője és ez a tény, melyről tudta, hogy igaz, hogy a legelvitázhatatlanabb, a legteljesebb valóság, befészkelődött agyába és ránehezedett mint valami erős kéz, mely koponyáját összeszoritotta és többé el nem bocsátotta karmai közül.

Mig Olivier római kedvesét átszellemülten, megnemesitve, átalakulva látta maga előtt, ama szerelem dicsfényében, melyet Péter keltett benne, addig Péter az ő szerelmének gyengéd, szelid Elyjét ezentul olyannak látta csak, a minőnek Olivier leirta, anélkül, hogy megnevezte volna. Kaczér, bünbe sülyedt nőnek képzelte ki ugyanazon szép vonások álarcza alá rejtőzködik, melyekben ő eddig oly szentül bizott.

Azt mondotta magának, hogy volt neki már

előbb is két szeretője; az egyik abban az időben, midőn Olivier kedvese volt, a másik meg annak előtte. Olivier, Péter, meg az a kettő, ez már négy és kétségkivül voltak még mások is, akikről ő nem tudott. Ama gondolat, hogy az az asszony, kinek lelki szűziességét ő vélte birni, házasságtörésről házasságtörésre sülyedt, hogy annyi galád kaland mocskától szennyezetten jutott hozzá, majd megőrjitette.

Üde szerelmi idylljének, mámoritó édességű regényének minden jelenete bemocskolódott, lealjasodott, törtelembe sülyedt. Ély szerelmében nem látott többé semmi mást, mint a hiuságában sértett nagyuri delnő aljas számitását, ki őt tőrbe csalta. Olyankor kinyitotta azt a fiókot, hol eltünt édes boldogságának ereklyéit őrizte és kivette azt a szivarkadobozt, a mit Montecarlóban oly édes izgatottsággal magához váltott. E szláv eredetü drágaság megpillantása égő kinnal marczangolta a lelkét, eszébe juttatva barátjának egy megjegyzését, mely a vallaresi fenyvesben röppent el ajkairól.

— Voltak szeretői már előttem is; legalább egy, akiről tudok, egy orosz, aki Plevnánál esett el.

Bizonyára e szeretője adta neki ezt a kis csecsebecsét, melyet ő, szegény, oly kegyeletteljes imádattal, oly mély megilletődéssel őrzött. Ez a gondolat oly megalázó volt, hogy Péter reszketett

méltatlankodó felháborodásában. Aztán a fiók egy másik sarkában kedvesének leveleire akadt, melyeknek megsemmisitésére nem volt elég lelki ereje. És akkor aztán eszébe jutott Olivier egyik-másik szava, midőn azt állitotta, sőt esküvel is erősitette, hogy Ely vele, Péterrel, szemben őszinte volt, hogy őt igazán szerette. Nem-e bizonyitotta édes, mámoritó bizalmasságuk minden részlete azt, hogy Oliviernek igaza volt? Lehetséges-e, hogy hazugság lett volna egész magaviselete a hajón, Genuában és szerelmük sok-sok édes óráiban?

A viszontlátás utáni égő sóvárgás ébredt föl Péter lelkében. Ugy érezte, mintha lelki gyötrelme lecsillapulna, ha beszélhetne vele, ha kérdőre vonhatná, ha megérthetné cselekvését. Elgondolta, hogy minő kérdéseket intézne hozzá, hogy Ely mit felelne azokra és hallani vélte a hangját . . Egész ereje ellankadt, szertefoszlott; a szomjas epedés fullasztó szenvedélye elaljasodott érzéki sóvárgássá vált, melynek érzékiségét a megvetés még élesebbre szitotta.

Ilyenkor aztán Péter önmaga ellen lázadt fel. Visszahozta emlékébe fogadalmát, meg hogy mivel tartozik saját becsületének és barátja szeretetének, Mert szent igaz volt mindaz, a mit nagylelkű önfeláldozása perczében mondott . . . . . Érezte, hogy igaz. Ha viszontlátja a kedvesét, Oliviert nem láthatja viszont. Már-már az a zavaros benyomás kezdett lelkében derengeni, hogy mindkettőjüket gyü-

löli. Mert annyit szenved barátjától kedvese miatt és kedvesétől barátja miatt! De végre győzött a becsület; a lemondás határozott szándéka meggyökeredzett benne és erőszakosan magára parancsolva a hidegvért, azt mondta magában:

— Nagy a megpróbáltatás. De csak egy ideig fog tartani.... Távol innen meg fogok gyógyulni.

Öt nap óta tartott már ez a furcsa kedélyállapot, midőn egyszerre két egymást nyomban követő és egymásból folyó esemény döntő befolyása siettette a tragikus helyzet még tragikusabb kifejlését.

E két esemény egyike a ravasz és kedélyes Corancez látogatása volt, mit Péter különben jogosan elvárhatott. Hogy a közeledés megkisértésének elejét vegye, a fiatal ember egyszer s mindenkorra eltagadtatta magát bárki elől, a ki őt netán keresné. Hanem Corancez ama emberek egyike volt, kik azzal a ritka tehetséggel vannak megáldva. hogy a legszigorubb tilalmakat is kijátszák és a hatodik nap reggelén, ugyanoly sugaras, verőfényes reggelen, mint amilyen az volt, midőn először indultak a »Jenny« meglátogatására, megjelent Hautefeuille szobájának küszöbén, szokott szegfűcsokrával a gomblyukában, mosolylyal ajkán, az egészség biborával arczán, szemeiben az életöröm sugaras ragyogásával. Halántékán egy kis fekete tapasz arra vallott, hogy tegnap vagy tegnapelőtt erős sérülést szenvedhetett, melynek kékes daganata még

most is meglátszott. Hanem e kellemetlen eset hátramaradt jele egy cseppet se homályositotta el arczának szokott vidám derüségét.

— Ez a kis bibi, szólt Corancez, miután kedélyesen mentegetődzött makacs alkalmatlankodása miatt, szeretnéd tudni, hogy mi ez a kis bibi? Hát tudd meg, ez sok ezer más között Corancez jó szerencséjének ujabb bizonyi-téka. Pro primo azt mutatja, hogy Lagumina abbé kenetteljes szónoklata daczára ez egyszer a franczia lefőzte az olaszt . . . Pro secundo egy kis orgyilkossági kisérlet bizonyitéka ez, melyet az én derék, kedves sógoruram szerény személyemen megkisérlett, semmi egyéb.

— Remélem, nem beszélsz komolyan, szólt Hautefeuille.

— De igen, barátom, nagyon is komolyan; csakhogy a csillagokban meg vagyon irva, hogy az én meggyilkoltatásom vigjáték lesz. Ugy látszik, én nem vagyok drámára teremtve . . . Hát először is meg kell mondanom, hogy házasságunk öt nap óta ki van hirdetve . . . Ez szolgáljon egyszersmind magyarázatául annak, hogy ennyi ideig nem láttál. Köteles bemutatási látogatásokat kellett tennem az összes fenségeknél és lordoknál, kik Cannest ez idő szerint lakják. Mindenütt persze nagy meglepetés és rokonszenves fogadtatás . . . »Titkos házasság? »De hát mért?« Andriana az én tanácsomra valami régi fogadalmat adott ürügyül. »De ez igazán eredeti, ez érdekes, ez kedves!« Sőt kel-

leténél is fényesebb sikert arattunk, különösen Alvisenél. Ő egyetlenegyet vetett csak szemünkre; azt, hogy mért titkoltuk előtte szerelmünket és hogy tehettük fel róla, miként ő képes lenne nővére boldogságának utját állani. És »kedves öcsém« ide, »kedves öcsém« oda, nem is lehetett más szót hallani az ajkáról. Csakhogy mi, provencebeli emberek, nagyon jártasak vagyunk az ilyen boszuművekben, ha olaszokról, corsikaiakról vagy sardiniaiakról van szó és én folyton azt kérdeztem magamtól: Mikor kapom meg a késszurást? — Különben meggondolatlanság volt tőle, hogy ilyen gyorsan neki látott... Nem ismered, kérlek, azt a hires adomát arról az egyszeri emberről, ki mikor mellette elhurczoltak egy szegény ördögöt az akasztófára, azt mondotta:

— Ime, itt van egy ember, aki rosszul számitott. Igy járnak a gyilkosok mind és különben Alvise nem is számitott oly rosszul. Mert ki az ördögbe gyanusitotta volna valaha Navagero Alvise grófot azzal, hogy ő tette el láb alól az ő bizalmas barátját, nővére férjét... Különben mondtam már neked, hogy Machiavelli idejéből való, de modern mezbe öltözött, uri ember.... Itélj magad..... Elég az hozzá, én éber figyelemmel kisértem őt és vigyáztam magamra... Körülbelül két napja, ilyen időtájban, az én emberem egy biczikli-kirándulást proponál..... Látod-e már Borgiát, aki jövendőbeli áldozatával az országuton végig kerékpározik?

Ez az érdekes látvány nekem tartatott fönn. Megyünk hát gyorsan, mint a szélvész, a vallaresi fennsík mentén emelkedő sziklazátonyon, mely egyik oldalán hirtelen alámeredekül, midőn egyszerre érzem, hogy a gép megroppan alattam és engem 20 méternyi távolságra tovalódit; de szerencsére a jó oldalra, nem az árok oldalára ... Onnan ez a kis bibi... Nem haltam meg! Oly kevéssé voltam halott, hogy utitársam arczán valami sajátságos kifejezést vettem észre, mely gondolkodóba ejtett és azt a véleményt keltette bennem, hogy az esemény prózai volta daczára ennek az én balesetemnek tán tizenhatodik századbeli mellékize lehet ... Navagero kocsiért fut, hogy hazavitessen ... Mihelyt egyedül maradtam, odavonszoltam magamat az én bicziklim földön heverő romjaihoz és meggyőződtem róla, hogy egy ügyes, szakavatott kéz vékonyra fűrészelt és ráspolt két aczéllemezt — majd megmutatom, hol. — Pompásan volt kieszelve, ugy hogy félórai gyors kerékpározás után az egésznek tönkre kellett mennie — velem együtt.

— És te nem csukattad el azt a haramiát? kérdé Hautefeuille.

— Nem vagyok barátja a családi botránynak, folytatta Corancez, ki szép lassan, kiszámitott halogatással akarta növelni a csattanós kifejlés érdekességét. — És aztán az én emberem azzal állt volna elő, hogy ő neki ebben abszolute nincsen semmi része. És mivel bizonyitottam volna? Csak-

hogy most már kinyitottam a másik szememet is; mert sejtettem, hogy nemsokára ujabb kisérletet fog tenni. Tegnap este, amint ebédnek idején hazamegyek a feleségemhez, ott láttam az én derék sógoromat, olyan ragyogó szemekkel és oly benső megelégedettségtől sugárzó arczczal, hogy rögtön mondtam magamban:

— Ma estére tehát?

— Hogy miért villant az eszembe rögtön VI. Sándor pápa és az a megmérgezett bor, amit ivott? Azt nem magyarázom meg neked, azt meg kellett szimatolnom, mint a vadászkutyáknak a vad nyomát... Tudnod kell ugyanis, hogy Andriana csak vizet iszik, Alvise sógorom pedig csak whiskyt és szódát..... Mikor az asztalnál ülünk, azt mondom, amidőn meg akarja tölteni a poharamat, »ma veled tartok, Alvise..... Adj egy kortyot a te whiskydből«. »All right« feleli ő. Egy velenczei ember kezétől angol módra megmérgeztetni, az sem mindennapi dolog... Látva azt, hogy őt a borivás elleni tiltakozás egész hidegen hagyja, azt hittem már, hogy csalódtam... Hanem mikor nagyon kezdett dicsérni egy portert, a mit Lord Herberttől kapott, rögtön alapos gyanum támadt, hogy ez lesz bizonyára ama folyadék, a melyhez nem szabad hozzányulni.... Nem akartam belőle inni..... Navagero unszol..... Odanyujtom a poharamat, hogy töltse meg hát és megszagolom.....

— Minő furcsa szaga van, mondom nyugodtan. Ennek a bornak valami baja van!

— Tán megromlott ez az egy palaczk, felel Navagero, ki kell önteni... Hangján, arczkifejezésén, tekintetén észrevettem, hogy megfogtam...

Nem szóltam egy szót se. De abban a perczben, midőn a felszolgáló maître d'hôtel el akarja előlem venni a poharat, ráteszem a kezemet és kérek egy kis palaczkot. »Vegyileg meg akarom vizsgáltatni ezt a portert, mondom a legtermészetesebb egykedvűséggel. Azt állitják, hogy az angolok számára készült porterben egy csepp szőlőnedv sincs. Kiváncsi vagyok rá, vajjon igaz-e? Hozzanak nekem egy kis palaczkot. A legnagyobb hidegvérrel betöltöm a bort, bedugaszolom a kis parányi palaczkocskát és zsebrevágom... Láttad volna az én tisztelt sógorom fizimiskáját... Aznap este kölcsönös, hosszabb értekezésünk volt, melynek folyamán négyszemközt egész barátságos és békés uton elhatároztuk, hogy nem fogom őt feljelenteni, hanem hogy ő még ma este elutazik Velenczébe, kap egy tisztességes évjáradékot, lakhatja az ősi palotáját és biztositlak, hogy nem fog harmadszor az életem ellen törni... Minden eshetőségre számitva azonban, értésére adtam, hogy megvizsgáltattam a bort — mellesleg emlitve, egy jó adag strychnint kevert bele — és hogy a vegyelemzésről szóló okiratot, melyet két példányban állittattam ki, biztos helyen őriztetem... Az egyiket Carlsbergné szives

őrizetére biztam . . . itt a másik; akarod magadra vállalni?

— Szivesen, felelt Péter, a papir után nyulva, mit Corancez odanyujtott.

Ilyen nagy a szenvedély hatalma! Ebben az egész érdekes elbeszélésben, melynek titkát Corancez rá bizta, Ely báróné futólag kiejtett neve jobban inditotta meg és izgatta föl Pétert, mint az egész, a mit hallott. Ugy érezte, mintha Corancez Carlsbergné nevének emlitésénél vizsga tekintetet vetett volna rá. És azt mondotta magában: »Vajjon üzenetet hoz ő tőle?« Üzenetet? Nem. Ely nem az az asszony, aki egy Corancezt szemelne ki postillon d'amournak. De Péter Corancezt olyan embernek ismerte, ki a maga jószántából is vállalkozik a kibékitő szerepére. Ő az előtte való nap estéjén Elynél volt, hogy azon melegen feltálalja neki ugyanezt a titkot és hogy ugyanerre a szolgálatra felkérje. Ott természetesen szóba hozta Hautefeuillet és megszimatolta az összezördülést. Az a furcsa ember kegyelettel páros igaz ragaszkodással viseltetett Péter iránt, Ely bárónénak pedig hálás, gyöngéd köszönettel tartozott és megfeledkezve saját históriájáról, melyre pedig nem kevéssé volt büszke, azonnal a fejébe vette, hogy kibékiti a szerelmeseket. Persze furfangossága mellett se sejthette meg azt a drámát, mely a két lény között játszódik le. Hisz ő oly boldogoknak, oly szerelmeseknek látta őket. Azt hitte, miként ha Péter megtudja, hogy

Ely búsúl, az elegendő lesz arra, hogy bűnbánva térjen vissza lábaihoz.

— Régóta nem voltál már Carlsbergnénél? kérdezte Pétertől, miután az iménti történetet a hozzá füzött szerény széljegyzetekkel együtt szerencsésen befejezte.

— Néhány nap óta, felelt Hautefeuille, kinek szivét ez az egyszerű kérdés megremegtette.

Ha szigoruan hű akart volna maradni adott szavához, elejét kellett volna venni annak, hogy barátja ezt a tárgyat tovább feszegesse, hanem ő épp ellenkezőleg cselekedett, amennyiben meg nem állhatta, hogy hozzá ne tegye:

— Miért kérded?

— Csak úgy; tőled akartam kérdezni, hogy mit tartasz róla, mert engem aggaszt az egészségi állapota. Bájos volt tegnap is, mint mindig; de ideges, izgatott és szomorú. Attól félek, hogy házas élete mindig rosszabbra fordul és hogy most az a szörnyeteg, az a főherczeg, még rosszabbul bánik vele, annyival is inkább, mert a báróné birta rá Verdiert, hogy vegye el miss Marshot!..... Micsoda, te erről mit se tudsz? Marsh Dickie barátunk, a »Jenny« tulajdonosa keletre utazott el és magával vitte Chézyéket, unokahugát és az imént emlegetett Verdiert. Képzelheted, milyen dühös a főherczeg!

— Azt hiszed hát, hogy most ujra rosszul bánik a szegény asszonynyal? kérdé Péter.

— Nem hiszem! Biztos vagyok benne! Menj el hozzá, örülni fog a látogatásodnak. Biztositlak, hogy téged nagyon megkedvelt és fogadni mernék, hogy rád gondolt, midőn azt mondta, hogy jó barátjai mind elhagyják.

Ely tehát boldogtalan. Corancez szavain keresztül hallani vélte ama sóhaj visszhangját, mely a hőn szeretett ajkakról feltört és látni vélte az elhagyott szerető bánatos és epedő tekintetét.... És még az imádott nővel való futólagos szellemi érintkezés is oly mélyen izgatta fel a lelkét, hogy Olivier is, ki őt Corancez távozása után nem sokára felkereste, észrevette barátja fokozott lelki küzködését és rosszat gyanitva kérdezte:

— Corancezzel találkoztam; épp a szálloda kapuján jött ki. Itt volt nálad? Fogadtad?

— Hosszabb ideig időzött nálam, felelt Péter.

És aztán részletesen, apróra elmondta azt a két gyilkossági kisérletet, melynek Andriana férje nagyon könnyen eshetett volna áldozatul.

— Azt kapta meg, a mit megérdemelt, felelt Olivier. Hisz tudod, mi az én véleményem róla és a házasságáról... És másról nem esett szó?

Aztán rövid hallgatás után ujból kérdezte:

— Nem szólt semmit róla, már tudod kiről?

— De igen szólt.

— És az rosszul esett neked?

— Rosszul esett.

A két barát egymással szembe nézett. Hat

nap óta ma czéloztak először hangosan közös töprenkedésük és gondolataik folyton előttük lebegő tárgyára. Olivier habozni látszott, mintha az, amit mondani készül, tulhaladná az erejét. Aztán tompa hangon szólalt meg:

— Hallgass meg, kedves Péter, te nagyon boldogtalan vagy! Ez igy nem mehet tovább. Én holnapután utazom. Berta majdnem teljesen felgyógyult már, az orvos megengedte, sőt tanácsolta is, hogy térjen vissza Párisba... Várj még negyvennyolcz óra hosszat... Ha majd nem leszek itt, térj vissza hozzá. Visszaadom a lekötött szavadat. Nem fogom látni, nem fogom tudni. A mi elmult, az elmult..... Te jobban szereted őt, mint engem. Élvezd végig azt a szerelmet az utolsó cseppig.

— Csalódol Olivier! Igaz, hogy szenvedek! Nem tagadom. De nem ez az elhatározásom okozza a szenvedésemet. Ezt egy perczig sem bántam meg. Nem. Az fáj nekem, amit most tudok. De most már tudom, még pedig örökre... Ilyen körülmények közt vissza térni hozzá, rosszabb volna a pokolnál. Nem! Becsületszavamat adtam, meg is tartom. És ha azt mondod, hogy jobban szeretem őt, mint téged, ugy nézz a szemembe!

Fényes könyek homályositották el nyilt tekintetű szemét, midőn igy szólt és nehéz cseppekben peregtek végig orczáin. És ép oly keserű könyek fakadtak fel Olivier szivéből és tolultak az ő

szemébe is, midőn látta, hogy barátja mennyit szenved. Néhány perczig igy álltak mozdulatlanul és a hosszu hallgatás után fájdalmuk kölcsönös kitörése ismét közelebb hozta lelkeiket egymáshoz és még szorosabbra füzte a lelki rokonságot. Egy és ugyanazon szeretetteljes szánalom nemes felgerjedése vitte rá Oliviert arra, hogy feloldja Pétert adott szava alól és Pétert, hogy vonakodjék a tett eskü alóli feloldástól. Mindegyikük régen megszánta a másikát és érezte, hogy az a másik is mély részvétet érez iránta.

A hajdani testi-lelki barátság ujra fellángolt bennük egész erejével és ez az érzelem oly mély megilletődéssel töltötte el egész valójukat, hogy ismét győzedelmeskedett a szerelem felett. Péter törölte le először a könyeit és ugyanazon a szilárd hangon, melylyel annak idején kijelentette szent fogadalmát, most is megszólalt:

— Holnapután veled utazom és nem fog nagy áldozatomba kerülni. Lehetetlen volna a maradásom. Azt nem teszem meg neked, nem teszem meg nekünk.

— Oh, barátom, uj életre keltesz. Itt hagytalak volna zokszó, szemrehányás nélkül. Mert az iménti ajánlatom őszinte volt. Hanem nagyon kemény lett volna a megpróbáltatás. Ugy hiszem, bele haltam volna.

E beszélgetés kifolyásaképen sajátságos nyugodt és édes, sőt mondhatni boldog délutánt és es-

tét töltöttek együtt. A lelki betegségeknél, valamint a testi bajoknál is tapasztalhatók ilyen lábbadozási órák: a bágyadt megenyhülés órái, a midőn ugy érezzük, mintha uj életre ébrednénk, ámbár még igen gyengék vagyunk és ugy tűnik föl előttünk, mintha csupa seb boritaná a testünket.

Az ujjászületés – bár szenvedéssel teli és lehelletszerü megujhodás, de mégis csak megujhodás — érzetét növelte meg egy másik mellettük végbemenő, tisztán testi lábbadozás, Berta felgyógyulása. Vajjon micsoda könyörületes hazugság ámitotta és gyógyitotta őt meg? Elég az hozzá, hogy a fiatal asszony járt-kelt és oly szemmellátható boldogság kifejezésével arczán tette meg közeli elutazásuk apró-cseprő előkészületeit, hogy szokott merevsége teljesen felolvadt a közeli elutazás fölötti örömében. Azonkivül maga is szenvedett volt és az a néhány napi gyötrelem elég volt arra, hogy asszonyi lelke, mely oly soká szunnyadt benne, végre felébredjen. Feltette magában, hogy meg fogja nyerni férje szerelmét, hogy ki fogja azt érdemelni... Az ilyen törekvés mélyen hatja meg azt a férfit, ki méltányolni tudja ennek értékét; mert oh hisz e törekvés a nő részéről annyi megalázkodást, annyi odaadó gyöngédséget tételez fel... Oly kemény, nehéz feladat ez egy fiatal asszonyra nézve; olyannyira ellenkezik ösztönszerű büszkeségével az, hogy kolduljon a férfi szerelméért, hogy küzdjön érte, hogy kicsikarja

és meghóditsa; oly fájó tudat az, hogy csak azért szeretik mert szeret és nem, mert szerettetik.

Olivier sokkal finomabb lelkű férfi volt, semhogy ne érezte volna e szeretet finom árnyalatát. Egészen átengedte magát annak a sajátságos benyomásnak, amit a férfi érez, midőn egy asszony miatt szenvedve, egy más asszonynál akad ama gyengédségre és dédelgető szeretetre, amelynek becsét megismerni saját boldogtalan szerelme révén tanulta. Oly gyengéd mosolylyal tekintett nejére, mint ahogy egybekelésük óta még soha és vidámsága is félig-meddig visszatért. Nem-e Péter műve ez, nem-e annak a nagy áldozatnak a váltságdija, melynek fogadalmát ujra megerősitette. Szóval ama röpke pillanatok egyike volt ez, amelyek hatalmas rendkivüli lelki válságok küszöbén mindig beállanak és a melyeknek hazug, derűs verőfénye később ujra eszünkbe jut, hogy meglepődve megremegjünk. Mi sem bizonyitja ennél világosabban, hogy egész életünk álom, egy felsőbb hatalom bennünk megnyilatkozó játéka, mely oda vezérel bennünket, a hová mennünk kell, a nélkül, hogy a ma valaha előre láthatná a holnapot. A veszély közelg, itt van.

Sorsunk kovácsai mellettünk vannak; ők is élnek; ők is lélegzenek és nem is sejtik, minő munkára vannak hivatva. Véletlen, végzet, gondviselés? Mi a te megoldásod, kikerülhetetlen rejtélye a sorsnak?

Corancez látogatása egy pénteki napra esett.

A Cannesből való elutazás vasárnapra volt kitüzve. Szombaton reggel tizenegy óra felé, midőn Hautefeuille a ruháit rakosgatta, ajtaján kopogtatás hallatszott és ő összerezzent. Ámbár elhatározása mélyen gyökerezett lelkében, önkéntelenül még se tilthatta el a szivének, hogy ne várjon. Várjon? Ugyan mire? Ő maga se tudta volna megmondani. Hanem egy öntudatlan és ellenállhatatlan benső hang azt sugallta neki, hogy Ely nem hagyja őt távozni, a nélkül, hogy megkisérlette volna a viszontlátást. Pedig a mióta levelét felbontatlanul küldte vissza, a fiatal asszony nem adott semmi életjelt. Corancezt sem ő küldte, az saját jószántából jött. És a fiatal embert mégis az ideges látnoki látóképesség aggódó nyugtalansága fogta el, mely előre sejti, előre látja, kitalálja a közelgő eseményt és midőn a kopogtatásra az ismeretlen látogatónak azt válaszolta, »szabad«, hangja reszketett. Tudta, hogy ez a látogató, bárki legyen az, Ely részéről jön. A szálloda egy bérszolgája volt csupán, ki bélyegnélküli levelet hozott; választ nem vártak. Hautefeuille szeme a boritékra tapadt, de nem bontotta fel. Vajjon elolvassa-e ezt a levelet, a melyről tudta, hogy Carlsbergné küldi, pedig a czim nem az ő kezeirására vallott?

Péter váltig azon tünődött, vajjon honnan ismeri ezt az ideges, szabálytalan, egyenetlen, szinte reszkető irást? Aztán eszébe jutott az a névtelen levél, mit a montecarlói jelenet után kapott. Ő azt

a levelet megmutatta akkor Elynek s ez azt mondta neki: Luiza irta. Ez a levél tehát Brionnétól jön.

Ez a fölfedezés minden kételyt kizárt; ha ezt a boritékot fölbontja, az annyi, mintha Elyvel érintkezésbe lépne, mintha utána tudakozódnék; ezzel megszegi adott szavát; áruló lesz barátjával szemben. Péter mindezt érezte és ellökve magától a csábitó, kisértő levelet, egy pár perczig mozdulatlanul támasztotta tenyerébe égő homlokát. Hanem — ha igazságosak akarunk lenni — be kell vallanunk hogy legalább nem igyekezett önmaga előtt sophismákkal mentegetődzni. Azt mondotta: »Nem szabad elolvasnom ezt a levelet, nem szabad . . .« És egy pillanattal később, midőn magára zárta volt az ajtót, akárcsak valami tolvaj, ki ocsmány gazságra készül, szégyenpirban égő orczákkal, remegő kezekkel szaggatta föl a boritékot. Egy levél hullott ki belőle, aztán még egy másik tiszta fehér, czimnélküli, lezárt boriték . . . Ha Péter egy perczig is kételkedett volna a második boriték tartalmát illetőleg, ugy Brionné levele eloszlatta volna minden kételyét, mert az a levél igy hangzott:

Uram!

Néhány héttel ezelőtt ön kapott egy levelet, melyben valaki esedezve könyörgött, hogy hagyja el Cannest és kiméljen meg iszonyu szerencsétlenségtől egy nőt, ki sokat szenvedett már és ki megérdemelte volna a könyörületet. Ön nem hallgatott arra a jó tanácsra, mit ösmeretlen barátnője adott

önnek. Ma a szerencsétlenség megtörtént már és ugyanez a jó barátnő arra kéri, hogy meg ne tagadja ezt a második kérését, mint ahogy elutasitotta az elsőt. Az a nő, kinek életébe ön belecseppent, hogy oly nagy helyet foglaljon el benne, nem reméli többé, hogy ujra megtalálja azt a boldogságot, melytől a sors őt megfosztotta. Csak arra kéri — és ha ön lelkiismeretének mélyét vizsgálni fogja, be fogja látni, miként joga van e kérelemre — hogy el ne itélje őt, mielőtt meghallgatta volna. Ő irt önnek egy levelet, melyet ide mellékelve talál. Ne küldje vissza olvasatlanul, mint ahogy tette azt első levelével, mert ez a durvaság nem önre vall. Ha nem találná elolvasni, hát semmisitse meg. De ez esetben tudja meg és vallja be magának, hogy nagyon, de nagyon kegyetlen volt egy szegény, szerető nő iránt, aki önnek mindazt szentelte, a mi legőszintébb, legnemesebb, leggyöngédebb, legigazabb érzelem lakott benne.

Péter ujra meg ujra elolvasta e némileg esetlen, de szemében mégis oly ékesenszóló szavakat. A sorok közül kiolvasta Luizának Ely iránti szenvedélyes szeretetét és ez mélyen meghatotta őt, mint a hogy minden boldogtalan szerelmes mély megilletődéssel tapasztalja másoknak kedvesük iránti ragaszkodását.

Mert még abban a perczben is, midőn a legengesztelhetetlenebb haraggal átkozzák, midőn indulatos dühösségük őrjöngésével készek őt durván

megsérteni, önkénytelenül jól esik nekik, ha tudják, hogy a szeretett nőt mások szeretik, dédelgetik, pártfogolják. Minő igaz odaadás bizonyitékát adta a becsületes, szigoru erkölcsü, istenfélő Luiza, midőn arra vetemedett, hogy Elynek Hautefeuillehez intézett levelét ő juttassa rendeltetése helyére. Ő maga akart ellátogatni a Pálma szállodába; leakarta hivatni Pétert; személyesen akarta saját kezébe juttatni a levelet; de nem merte. Tán ő maga kudarczot is vallott volna, holott ezen a kerülő uton legyőzte a fiatal ember lelkifurdalásait. Ez egyszerü levélke elolvasása közben oly mély megilletődés fogta el, hogy teljesen vértezetlen maradt a rázuduló sok gyengéd emlék árjával szemben. Felbontotta a második boritékot is és elolvasta.

Péter!

Nem tudom ugyan, vajjon el fogja-e valaha olvasni e sorokat és vajjon nem-e irom azokat hiába, mint ahogy hiába ontottam azt a tengersok könyet, a mit elsirtam ama szörnyü nap óta, midőn ön elhagyott. Nem tudom ugyan, bele fog-e egyezni abba, hogy elmondhassam önnek még egyszer azt, hogy szeretem, hogy soha életemben ezen a világon senki mást nem szerettem, hogy — érzem és tudom — soha mást nem fogok szeretni, csak önt egyedül.

De el kell mégis, hogy mondjam, abban a reményben, hogy bus panaszom el fog jutni a fü-

lébe; egy fájó szivnek alázatos panasza, melynek kevésbé fáj a saját szenvedése, mint az a fájdalom, a mit önnek okozott. Midőn kezembe jutott az a másik levél, az, a melyiket ön nem akart fölbontani, szivem majd megszakadt ama gondolat kinjában: »Oh, mennyit szenvedhetett ő, hogy ily kegyetlen tudott lenni irányodban.« És e perczt̄ől fogva csak az ön gyötrelmét éreztem . . .

Nem, én drága szerelmem, nem tudok máskép szólani hozzád, mint ahogy veled ama boldog óra óta beszéltem, midőn magamhoz hivattalak, hogy távozásra kérjelek és a helyett karjaimba zártalak. Az elébb igyekeztem magamon uralkodni. De nem birok. Nagyon rosszul esik, hogy nyiltan fel ne tárjam előtted a szivemet. Ha nem olvasod el ezeket a szavakat, nem fogod zokon vehetni szerelmes ömlengéseimet, mert nem lesz tudomásod róluk... Ha pedig elolvasod... Oh, ha elolvasod, akkor eszedbe fognak jutni a mi édes szerelmi óráink, ama boldog órák, melyek oly sebesen illantak el a tenger partján, az antibesi előfok szép fenyőinek árnyában, aztán a hajó fedélzetén, meg Genuában, mikor még rád nem zúdult a rettenetes mennykőcsapás, mikor még boldognak láttalak, boldoggá tehettelek . . . Én édes egyetlenem, te nem ismered magadat; te nem tudod, minő isteni gyönyörüség egy szerető nőre nézve, ha téged boldogithat . . . És ha nem mondtam meg neked mindjárt első nap mindazt, a mit ma tudsz, egész bünöm

abból a szent és biztos meggyőződésből eredt csak, miként vallomásom után sohse fogom többé láthatni imádott szép szemedet abban a kristálytiszta, derüs fényben ragyogni, melyben szép lelked, a boldogság tüzében lángolva, sugárzott felém.

Érts meg jól, drága szerelmem! és ne hidd, hogy tán ellened elkövetett bünömet szépiteni és mentegetni akarom. Igaz, nem voltam rád méltó. Beösmerem.

Te voltál maga a megtestesült szépség, az ifjuság, a tisztaság, az erény, minden, a mi jó, szép és imádatraméltó e világon. Én pedig könynyelmüen játszottam el a jogaimat arra, hogy egy ilyen lény engem szeressen. Kötelességem lett volna, hogy neked mindjárt első nap bevalljam mindezt és aztán, ha még kellettem volna neked, hát magadévá tehettél volna, hogy aztán ott hagyj, mint valami szegény, alázatos teremtést, a te teremtésedet, melynek hivatása az, hogy neked egy perczig tessék, hogy egy pillanatig szórakoztasson és hogy neked ezt is hálás szivvel megköszönje. Tudd meg, édes szegény szerelmem, hogy minderre gondoltam én is és drágán — felette drágán — fizettem meg szerelmem — nem büszkeségem — ama felgerjedését, mely arra vitt, hogy rettegjem a te megvetésedet. És aztán az a nő, a kit te ujjá teremtettél bennem, oly kevéssé hasonlitott arra, a milyen voltam, mielőtt ösmertelek. Azt mondottam magamban: Én nem ámitom őt. És nem is ha-

zudtam, midőn oly teljesen megváltozott szivvel szerettelek! Oh, mennyire szerettelek! Mennyire szerettelek! Soha, soha nem fogod te azt megtudni, te nem, de még én magam sem! A lelkem legmélyéből tört fel az a szerelem. Még a szivemnél is mélyebben gyökeredzett és egyuttal oly szomoru volt elgondolni azt, hogy mily boldogság jutott volna osztályrészemül, ha rád vártam volna.

Én szerelmem, lám, a mult időben beszélek enmagamról, mint ahogy halottakról szoktak beszélni. Hanem azért ne félj. Nem foglalkozom azzal a gondolattal, hogy megváljak az élettől. Sokkal nagyobb bánatot hoztam rád, semhogy még lelkifurdalással is megtoldhatnám. Élek és fogok élni tovább, ha ugyan életnek nevezhető az, hogy miután megismertelek, miután szerettelek, miután a te viszontszerelmedben kéjelegtem, el kellett téged veszitenem . . . Tudom, hogy holnap utazol. És ugy érzem, hogy nem távozhatsz örökre tőlem, a nélkül, hogy még egyszer, utoljára beszéltem volna veled. Péter! A kezem reszket, midőn e sorokat irom. Nem találok szavakat gondolataim és érzelmeim kifejezésére. És mégis kegyetlenség volna, ha elhagynál örökre a nélkül, hogy meg tudtam volna értetni veled, minő enyhitő körülmény az, mely mentségemül szolgál.

Ha szemedbe nézhetnék még csak egyszer, egy óráig, egyetlen egy rövidke óráig, tán akkor is elhagynál örökre, de nem törnél pálczát fölöttem.

A mi volt, az vissza nem jöhet soha többé. Hanem szerelmemet magammal viszem abba az önkénytes özvegyi gyászba, melynek siri homályába örökre el fogok temetkezni s az lenne enyhülő vigasztalásom, hogy olyannak ösmertél, a milyen vagyok, hogy nem tartasz engem képesnek oly gazságra, a mit el nem követtem. Én szerelmem! Az órák meg vannak számlálva, te holnap utazol. Midőn e levelet olvasod, ha ugyan olvasod, egy egész napig sem leszünk már együtt ebben a városban. De ha mégis elolvastad ezt az én szegény, alázatos levelemet és ha meghatotta a szivedet, ha ugy véled, hogy jogos az, a mit tőled kérek: jőjj el hozzám abban az időtájban, a melyben jönni szoktál. Tizenegy óra után várlak a melegházban. De ha meghallgatás nélkül elitéltél és nem akarod teljesiteni a kérésemet; ha nem akarsz az utolsó viszontlátás gyönyörével boldogitani, úgy hát Isten veled, Isten veled! Soha az ajkam, soha a szivem egy szemrehányó szóval nem fog illetni, és még akkor is és mindig, mindig, örökre azt fogom rebegni: köszönöm, én édes szerelmem, hogy megtanitottál téged szeretni.

— Nem fogok elmenni, szólt Péter, midőn végére jutott a levélnek, melyből a szerelem szenvedélyes lehellete gomolygott fel. És makacsul azt ismételte: »Nem megyek.« Hanem magában tudtamár azt, hogy nem bizik önnön lelki erejében és hogy nem fog tudni ellenállni, hogy e fáj-

dalomtól átrezgett, szivetrázó, könyörgő szózatnak engedelmeskedni fog, hogy engedni fog ez édes női hang csábító zenéjének, melynek bűbájos zengése a levél minden szavából felhangzott, esedezve, könyörögve, hizelegve, lágyszeliden és édes bánatosan megrenditve szivét, hogy szinte belehalt annak kéjébe.

És a valószinü, a biztos gyávaság tudata oly világosan jegeczedett ki benne, hogy alig tudta elviselni barátjának nyilt tekintetét, midőn együtt ültek a reggelinél; hangjának csengése kinos gyötrelemmel járta át a lelkét; vele egy szobában lenni türhetetlen kinnak tetszett neki. Már a délután alkonyra hajló óráiban nem merte magát azzal a hazugsággal áltatni: nem megyek. Az az izgatott őrjöngés, mely a szerelmeseket elfogja, erőt vett rajta, elkábitotta, elszéditette, teljesen megejtette és tizenegy óra felé, mélyen homlokába nyomott föveggel, suhant le a lépcsőn. A falak mentén meglapulva, mint valami gonosztevő, izgatottságtól kicserepesedett ajakkal, szárazzá égetett torokkal, szégyenpirtól és sóvár vágyódástól égve, osont ki a kapun és a Helmholtz nyaraló felé vette az utját. Az asszony volt az erősebb, az győzött. Az árulás megtörtént.

A délvidéki tavasz ama éjszakáinak egyike volt ez, midőn az egész természet kéjes mámortól ittasodva némul el. A kertek sövényein keresztül délszaki virágok illatos sóhajai csapták meg Péter arczát. Langy szellő ringatta a sötét fák

lombozatát, hogy álmatag önkivületi életet leheljenek a tájra és az égbolton szikrázva remegtek a csillagok. A hold növő korongja láthatóvá tette a sötétséget; de még nem volt elég ereje, hogy meg is világitsa és titokzatos homály lebegett a hallgatag táj felett. Oh minő éj volt ez; oly éj, mely arra volt teremtve, hogy egy szerelmes, a kéjes szenvedély egész rajongó önkivületével szivében, szerelme minden csókjával az ajkán, a kéjes mámor minden lázas lüktetésével ereiben kedveséhez siessen.

De Péter szivét. minél közelebb ért a légyott helyéhez, annál mélyebb szomoruság fogta el. Most, hogy óhaja valóra vált, oly nagy bünnek tekintette, hogy szinte roskadozott alatta. És még is megtette. Mert az a szerelmi bűvital, mely Ely levelének édes szavain át ereibe szürődött, ellankadó akaraterejét előre üzte és kormányozta. Ment, hanem ez a bünös és titkos zarándoklás egy asszonyhoz, a kit immár megvetett és a ki után való sóvár epedése miatt önmagát is megvetette, oh mily kevéssé hasonlitott ez ama hajdani éjjeli bucsujáráshoz, midőn ugyanezen az uton, ugyanebbe a nyaralóba vette volt utját, oly áhitattal, mint a zarándokok, kik az igéret földjére készülnek.

»És Olivier? Istenem, ha Olivier most látná, Olivier, kit ő oly gyalázatosan megcsal. Egész énjének minden idegén oly izgatott feszültség vett erőt, szerelmének és lelki furdalásainak láza ugy bor-

zongott át testén, hogy a legkisebb neszre összerezzent és a sötétben minden tárgy ijesztő körvonalakat öltött.

Ugy rémlett előtte, mintha léptek nesze követné őt az éjben; félt. Az egyik perczben, midőn épen át akarta magát vetni azon a lejtős falon, melyen rendszerint bejutott Ely kertjébe, olyan erős rettegés sulyosodott rá nyomasztólag, hogy visszafordult és fürkésző szemmel vizsgálta az országutat, a bokrokat, a kőhalmazokat és mint valami tolvaj, gondosan kerülgette a vakitó nagy fénykévét, mit a rácsozat egy pillérén megerősitett villanylámpa vetett az utra.

De hiába keresett, nem talált semmi gyanusat. Hanem az a benyomás, mit előbbi ijedelme lelkére gyakorolt, oly erős volt, hogy nem mert a rendes helyen belopódzkodni a kertbe. Futásnak indult hát, mintha tényleg üldöznék és megkerülte a kis parkot, mely a nyaraló kertjétől a dombos magaslatig vonult. Meglehetős magas fal zárta el a park egy részét. A fal tövén emelkedő tölgyfa ágain felkuszva, felért a fal magaslatára. Egy perczig hanyatt feküdt a téglafalon és hallgatódzott. De nem hallott semmi neszt; csupán a halk tengeri szellő susogását, a közeli lombozat rejtelmes zizegését, az éj szent, méla csendjét, meg valahonnan, messze távolból, felhangzó kutyaugatást. Azt mondotta magában: »Álmodtam« és aztán kezével a falba kapaszkodva, lassan lecsuszott és végre talpra ugrott.

Több mint három méternyi mélységbe zuhant alá. Hanem az volt a szerencséje, hogy a talaj e helyütt be volt gyöpösitve és ő igy sértetlen maradt. Aztán a ház felé vette utját. Néhány percz mulva a melegház ajtajához ért, melyet halkan kinyitott és — Ely keze az övét érintette.

Mittevő lett volna, ha sejtette volna, hogy félelmében nem csalódott, hogy léptek követték az ő lépteit, mióta elhagyta a szállodát és hogy az a szemtanu, kinek jelenlétét az árnyékban sejtette, ki oly közel volt hozzá mindama perczig, mig futásnak indult, tényleg nem volt senki más, mint maga Olivier.

A nyaraló hatalmas tömbjének éjjeli titokzatosságára, vakitó fehérségben tündöklő villanyos lámpák vetették fényüket. Az éj ugyanama mély néma csendje, melynek távoli kutyaugatástól megbontott nyugalmát Péter a fal tetejéről figyelte meg, most is ráborult a vidékre; a fák kéjesen reszkettek; a virágok ontották illathullámaikat és a csillagok rezegve szikráztak; Olivier pedig mozdulatlanul gubbaszkodott ama rejtekhelyen, hova megvonult, nehogy barátja észrevegye őt. Az ő lelki kinja most nem volt már annolyan gyötrelem, mely cselekszik és küzköd . . .

Mióta reggelinél szembe került Péterrel, dult arczán, szemein, vonagló ajkain észrevette, hogy lelkében ismét történik valami. De már belefáradt a sok küzdelembe; megunta már azt, hogy

saját szivében és barátja lelkében uj meg uj kinokba ütközzék. És aztán tegnap esti beszélgetésük óta mit is kérdezne tőle? Hallgatott hát... Minek okozzanak egymásnak még több gyötrelmet?... Aztán meg barátja növekvő izgatottságának láttára felébredt benne a gyanu, azt mondotta magában:

— Ely irt neki, találkát adott neki.

De nem, nem! A jelen körülmények közt tekintve azt a viszonyt, mely most köztük fennáll, ha Péter kapott volna Elytől levelet, ha elolvasta volna és nem szólt volna neki róla, az barátságuk ellen vétő oly bün lenne, a minőt Péter nem követhet el. Olivier igyekezett önmagának bebizonyitani, hogy dőreség az ilyen gyanakvás. De lassanként Péter fokozódó láza rá is ragadt. Este, midőn elváltak, kézszoritásán érezte, hogy közel áll az áruláshoz, sőt hogy már el is követte. Oh, mért nem szólt neki ez utolsó perczben? A nagy szivbeli csalódásoknak sajátsága az ilyen hősies önmegtagadás; bizonyos váratlan csapásokkal szemben az ember nem küzd és nem panaszkodik. Ha Péter valóban arra az elhatározásra jutott, hogy az egymásnak tett szent fogadalmat megtörje, micsoda szemrehányást tegyen neki és minek?

És Olivier, szobájának nyitott ablakán kikönyökölve, egész férfias méltóságát összeszedte, hogy ellentállhasson a kisértésnek, mely őt Péter szobájába vonzotta és egyre azt hajtotta magában:

»Lehetetlen«, ama perczig, midőn azt vélte látni, hogy Péter árnya suhant át a kert gyöpén.

Most már nem tudta magát fékezni. Lesietett és kérdezősködött a portásnál. Ott megtudta, hogy Péter valóban elment. Néhány perczczel később ő maga is a Helmholtz-villa felé vette utját. Ráismert a barátjára. Utána iramodott. Látta, hogy Péter meg-megfordul, hallgatódzik, aztán ujra folytatja az utját . . .

Midőn Péter befordult a kertbe, Olivier önkénytelenül egy lépést tett előre; az volt ama percz, midőn Péter léptek neszét vélte hallani. Olivier aztán hirtelen visszavonult az árnyba és a másik közvetlen mellette siklott el szinte meg is érintette és aztán gyors futásnak iramodva, a kert egy másik bejárata felé sietett. Olivier nem követte.

Leült a sövénysürüség árnyába és ott aztán fájó kétségbeesés vett erőt rajta, melyben a lefolyt szomoru hét minden kinszenvedése összpontosult. Tudta, hogy e kertben, e néma ház mélyén, Péter és Ely együtt vannak. Tudta, hogy megbocsátanak egymásnak, hogy szeretik egymást és ez a gondolat oly metsző kinnal járta át egész valóját, hogy lába bénultan vert gyökeret. A szép nő iránt őrjöngve feltámadt szenvedélyes szerelme, az a tudat, hogy barátja, imádott barátja, az ő szivén átgázolva, ahhoz az asszonyhoz sietett, a féltékenység lázas borzongása és az árulásokozta keserüség,

mind e kimondhatatlanul kinos érzés leverte a lábáról. Hanyatt feküdt a hideg földre, erre a földre, melynek érzéketlen leple egyszer mindnyájunkat befed majd és mely nehéz sulyával egyszersmind elnémitja szivünk elviselhetetlen lázongását is.

Ott hevert a földön kitárt karokkal, a fübe rejtve égő arczát és egyetlen óhaja az volt, bár meghalhatna, bár örökre eltünhetne; ne szeretné többé azt az asszonyt; ne látná viszont soha a barátját; ne érezné többé, hogy él; azt óhajtotta, bár végre ama mély álmot aludhatná, melynek nincsenek álmai, melyben Péter és Ely alakjai és ő maga is elmosódnak majd, mintha sohase éltek volna.

Soká feküdt ugy mozdulatlanul, földnek fordult arczczal, ama gyógyithatlan, végtelen kinszenvedésnek rabul esve, mely annyira kimeriti a lelkünket, hogy végre lecsillapitja.

Hangok nesze, melyek a kertet bekerito sövény mögül fülébe hangzottak, ébresztették föl hirtelen a fájdalom önkivületéből. Férfiak jártak ott a sötétben, nesztelen léptekkel, és elfojtott hangon beszélgettek. Oly közel értek Olivierhez, hogy az megérintette volna a ruhájukat, ha felemelkedik a földről.

— Erre jött és távozott minden éjszaka, fenséges uram, suttogta az egyik alig hallható hangon, biztosak lehetünk abban, hogy nem kerüljük el.

— És biztos ön abban, hogy emberei közül senki se sejti a valót? kérdé a másik.

— Egyikük sem sejt semmit; ők mindnyájan azt hiszik, hogy tolvajra leselkednek.

— Lambach ur, szólalt meg egy alárendelt szolgagyerek: a kertész azt mondja, hogy a melegház ajtaja nyitva áll.

— Megyek megnézni, válaszolt az első gyorsan, mig a másik parancsoló hang haragosan ráförmedt: »Verfluchter Esel.«

Ez a szitok eléggé bizonyitotta, hogy a felügyelet e részlete nincs inyére a felállitott kelepcze rendezőjének. Kelepcze? De kinek szólt az? Tudva azt, a mit tudott, Olivier egy pillanatig se kételkedhetett. A főherczeg megtudta, hogy férfi van a nejénél és bosszut forral. A szárnysegédhez intézett kérdés, valamint az »átkozott szamár« elleni haragja, a melegház nyitott ajtajáról tett emlegetés, mindez világosan bizonyitotta, hogy a főherczeg névtelen bosszut akar állani.

»Ely becsületét megkimélendő, ugy kell lelőni a szeretőjét, mint valami közönséges haramiát« gondolta magában Olivier, ki gyorsan felemelkedett és előrenyujtott fővel hallgatódzott. A főherczeg meg az ő szárnysegédje bizonyára bekeritették a kertet! »Péter veszve van! . . . Péter veszve van! . . .« Olivier talpra állott. Egyszerre agyába villant az a lehetőség, hogy megmenthetné a forrón szeretett barátot, ha ő maga lopódzkodnék a kertbe, ha oda férkőzhetnék a melegház emlitett ajtajához, a honnan ki kell jönnie annak, a kit

meg akarnak ölni és ha onnan aztán gyors futásnak iramodnék, mintha meg akarna szökni. Ez önfeláldozás eszméje ellenállhatatlan erővel fészkelte be magát a boldogtalan barát agyába, ki az imént ugy óhajtotta a halált. És eleintén a halomlejtőn, aztán a fal árnyán tova surranva, átvetette magát az alacsony keritésen, majdnem ugyanazon helyütt, hol a másik az előbb bejutott, és egyenesen a nyaralónak tartott, a mely még mindig némán, álmatagon sötétlett fel előtte, a nélkül, hogy egy fénysugár szürődött volna át a zárt ablakok résein.

Olivier sajátságos izgatottsággal merőn nézte a házat. Oh, hogy szeretett volna szellemként beférkőzni oda és megjelenni annak, a kiért most az életét koczkáztatja . . . . Vajjon lett volna elég bátorsága arra a vértanuságra, melyre eltökélte magát, ha látta volna Ely szobáját, ugy a minő e perczben volt, a rózsaszin ernyővel fátyolozott lámpa biboros fényében és a szép asszony bájos arczát, mely Péterhez simulva, a vánkoson nyugodott. Hófehér, gömbölyü karja az ifju nyaka köré fonódott és ajkai halkan suttogták.

— Látod, ha nem jöttél volna hozzám, ugy hiszem, belehaltam volna ma éjjel fájdalmamba és szerelmembe. Hanem éreztem, hogy jönni fogsz; éreztem, hegy megbocsátottál . . . Mikor a kezedet érintettem a sötétben, a nélkül, hogy arczodat láttam volna, elfeledtem minden szenvedésemet. Pe-

dig minő fagyos volt eleintén a hangod! Oh minő kemény szavakat mondtál, hogy megsebezted a szivemet! . . . De most minden feledve van; mondd, hogy mindent elfelejtettél; hisz visszafogadtál a karjaidba, hisz tudod, hogy szeretlek és megengeded, hogy szeresselek . . . Mondd, hogy szeretsz! . . . Oh, mondd meg, hogy szeretsz, mint a hogy akkor szerettél a hajón, midőn együtt hallgattuk a tenger moraját. Emlékszel-e?

És szeme kedvese szemét kereste, hogy feltalálja benne az abszolut boldogság sugaras lángját, mely többé nem égett benne. Szemcsillagainak mélyén szomoruság és önvád rögeszméje sötétlett. De abban a perczben, midőn Ely ajkai hizelgőbben, szerelmesebben, édesebben, mint valaha tapadtak kedvese pilláihoz, hogy elkergessék a búskomorság árnyát, a kertben lövés dördült el, aztán még egy másik, egy harmadik és metsző sikoly hangzott fel a légbe.

Aztán nem hallatszott semmi. Ijesztő csend állt be. A két szerelmes összenézett. Egy és ugyanaz a gondolat villant meg mindkettőjük agyában.

— Rejtőzzél el a függönyök mögé, szólt Ely, megnézem, mi történt.

Fehér fésülő-köpenyébe burkolódzott, lebocsátotta a hálófülke függönyét és a lámpával kezében az ablakhoz közeledve, kinyitotta azt és hangosan kiáltott:

— Ki van itt? Mi történt?

— Ne ijedjen meg, kedvesem, felelt egy hang, melynek rettenetes, gúnyos nyomatéka átborzongott rajta, tolvaj akart belopódzkodni a nyaralóba . . . . Két vagy három lövést kapott. Ép most indulunk a keresésére. Legyen nyugodt; nem fog visszajönni. Lambach pisztolya czélba lőtt.

Ely becsukta az ablakot. Mire megfordult, látta, hogy Péter indulásra kész. Nagyon halovány volt és a keze reszketett.

— Csak nem mész el? A kert tele van emberekkel.

— El kell mennem . . . Olivier az, a kire lőttek.

— Oliviérre? Ugyan, őrült vagy?

— Rálőttek, tudom, felelt Péter, sajátságos határozottsággal; rálőttek, velem tévesztették őt össze. Ő látta, hogy elmegyek hazulról és követett; ő volt az, kinek lépteit hallani véltem.

— Nem engedem, hogy elmenj, szólt Ely, az ajtót elállva. Az Istenért, kérlek, könyörögve kérlek, várj. Nem ő volt az, nem lehet! Meg fognak ölni! Az istenért, kérlek, én édes szerelmem, ne menj el, ne hagyj el!

De Péter szinte durván bontakozott ki és ismételte:

— Eressz el, eressz el! Ne nézz rám, ne szólj hozzám!

És a következő perczben már lenn is volt a lépcsőn, a melegházban, a kertben, mialatt Elynek

annyi ereje se volt, hogy megmozduljon. Mereven támaszkodott a falhoz és lehorgasztott fővel, őrjöngéssel határos aggodalommal hallgatódzott. De nem hallott uj lövést. Péter nem találkozott se a főherczeggel, se annak embereivel, kik mind a szökevény nyomába indultak.

— Ah, sóhajtott fel Ely, ő meg van mentve! Csak a másik is megmenekült volna.

Péter rettegése ráragadt. Igen, az ösmeretlen, a kire rálőttek, Olivier lehetett. Ő nem csalódhatott férje hangjának sajátságos kifejezésén. Nem tolvajról volt szó . . . . Férje tudta, hogy szerető jár hozzá. Kelepczét állitott fel Péternek. Vajjon ki jutott bele az ő helyébe? És ez a szabad gondolkodásu, nihilizmussal és atheizmussal szaturált asszony évek óta ma könyörgött először mennybeli segedelemért. Annak a tudata, hogy minő iszonyu borzalom vár rájok, ha igaz az, a mitől retteg, ha valóban ő és Péter okozták annak a férfinak a meggyilkoltatását, kinek ő volt a szeretője és kinek Péter volt egyetlen barátja, annyira lesujtotta, miként térdre borult és imádkozott, hogy Isten kimélje meg mindhármukat e rettenetes bünhődéstől. Hiába való ima, ép oly hiába való, mint bünrészesének őrült futása, ki neki iramodott az éjbe borult tájnak és az utak mentén száguldva, helylyel-közzel hivó hangon kiáltotta: »Olivier« Senki sem válaszolt a kiáltására. Végre a szállodához ért. Most már megtudja, vajjon nem-e gonosz álom

üzte vele játékát. De oh iszonyat, midőn a portás azzal válaszolt kérdésére:

— Du Prat ur? Majdnem közvetlen uraságod után ment el.

— Nem kérdezte, hogy elmentem-e?

— Igen uram. Csodálom, hogy uraságod nem találkozott vele. Közvetlen uraságod után ment el ugyanazon irányban.

Tehát sejtelme nem csalta meg. Olivier volt az, ki őt követte, Olivier volt az, kit a kertben rajtakaptak. Vajjon sebet kapott-e? Meghalt? Hol fekszik? Hautefeuille egész éjjel bolyongott az országut mentén, átkutatta az árkokat, a sövényeket, a köveket, megtapogatta a földet és a fákat.

Reggel, midőn a szó szoros értelmében őrjöngve tért haza hiábavaló bolyongásaiból, vele szemben, más irányból, két kertész közeledett a szállodához, kik talyigán vittek valamit. Ez a valami emberi test volt. Hautefeuille odalépett és ráösmert barátjára. Két golyó furódott a mellébe; homokkal maszatos arczán végtelen szomoruság honolt. Ama helyről itélve, hol a kertészek találták, egy negyedóráig vonszolhatta magát a kapott seb után. Aztán elfogyott az ereje, elájult és vissza se nyerve öntudatát, a nagy megerőltetés és a mély sebek okozta vérömlés következtében meghalhatott.

— — — — — — — — — — —

Hova lesznek a halottak, a mi halottaink?

Azok, a kiket szerettünk, a kik iránt gyöngédek, jók és könyörületesek voltunk, meg azok, kik ellen soha le nem vezekelhető bünöket követtünk el; azok, a kik elköltöztek a földről, anélkül, hogy tudnók, vajjon megbocsátottak-e? Örökre elszakadtak tőlünk? Vagy uj életre ébrednek-e körülöttünk, oly életre, mely halandó érzékeink felfogási képességén kivül esik; ama mysztikus, félelmetes szelleméletre, melyet az antik kegyelet a holtak árnyainak tulajdonit. Vannak-e elnéző és oltalmazó halottak, kik gyöngeségünket megszánják? Vannak-e haragos és bosszuálló halottak. kik soha sem engedik többé, hogy boldogok legyünk? Mi nem foghatjuk fel halandó észszel, hogy e világ és a másik világ közt összekötő kapocs van; de azt se hihetjük, hogy végleges a szakitás. Hanem álom vagy valóság legyen bár a láthatatlan holtak földi létünk körött mozgó élete, annyi bizonyos, hogy ama rettenetes éjszaka óta Ely nem láthatta többé viszont Pétert és nem irhatott neki. Valahányszor a tollhoz akart nyulni, hogy őt még egyszer magához hivja, valami visszatartotta és valami bénitotta meg Péter kezét is, ha a legkisebb életjelt akarta adni magáról.

Egy halott áll a két élő között és az soha, soha nem fog eltünni.

NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

OSZK
Országos Szécsényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Szechényi Könyvtár